

Galien / Zwinger, Theodor (éd.). In Galeni librum "de Constitutione artis medicae", tabulae et commentarii: per Theodorum Zvinggerum,... Ex quibus rationem inveniendi & constituendi artem quamlibet, juxta resolativi ordinis leges, (cujus natura, ars & usus multis jam seculis latuit) studiosus Lector facili negotio depromet. Accessit rerum et verborum... memorabilium index

Basileae : apud Iacobum Parcum, expensis Ionnis Oporini, 1561.

Cote : 61x02

IN GALENI LIBRVM
 DE CONSTITVTIO-
 ne artis Medicæ, Tabulæ &
 Commentarij:

PER THEODORVM ZVINGGE-
 RVN BASILIENSEM, PHILOSO-
 phum & Medicum.

Ex quibus rationem inueniendi & constituendi artem quamlibet,
 iuxta Resolutiui ordinis leges, (cuius natura, ars & usus
 multis iam seculis latuit) studiosus Lector facili
 negotio depromet.

*ACCESSIT Rerum & uerborum in his præcipuè me-
 morabilium INDEX.*

Cum Cæs. Maiestatis gratia & priuilegio
 ad annos decem.

BASILEÆ, PER IOAN-
 nem Oporinum.

IN GALENI LIBRVM
DE CONSTITVTIO
ne artis Medicae, Tabulae &
Commentarii:

PER THEODORVM ZVINGGER
RVM BASILIENSEM, PHILOS
phum & Medicum.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC
DOMINO, D. GASPARO, ANTISTITI AD DI
VVM BLASIVM IN HERCYNIA, PATRONO O
PTIMO ET HVMANISSIMO, FIDEI ET GRATI
TVDINIS ERGO' THEODORVS ZVINGGER BA
SILIENSIS, PHILOSOPHVS ET MEDICVS, HA
SCE TABVLAS ET COMMENTARIOS IN LI
BRVM GALENI DE CONSTITV
TIONE ARTIS MEDICAE,
D. D. D.

Cum Car. Maffaei gratia & privilegio
ad annos decem
BASILEAE, PER IOANN
ann. 1610.

REUERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET
 DOMINO, D. GASPARO, ABBATI D. BLASII IN
 Hercynia, Theodorus Zuingger S. D.

RINCEPS ille gentilium Theologorum Hæ-
 siodus, & uenerandæ antiquitatis mysticæque
 philosophiæ restaurator, καὶ δὲ δύναμις ἐστὶν ἰδὲ ἀ-
 βανάτοισι θεοῖσιμ Ἀγνῶς καὶ καθαρῶς, præcipit. Ego au-
 tem, Præsul amplifsime, Dijs quidem diuinos ho-
 nores, diuinis uerò hominibus maximos quosq;
 tribui debere, semper existimaui. Nam cum ho-
 mo natura sua animal κοινωνητικὸν fit, rationi con-
 sentaneum est, & quotidianis exemplis confirmatum, uerum id esse
 quod ueteri prouerbio iactari solet, Homo homini deus, Homo homi-
 ni lupus. Vt enim hominis causa omnia quodammodo à sapientissimo
 Opifice creata sunt, ita quoque eundem præclaræ huius mundanæ (ut
 ita loquar) reipublicæ principem esse oportebat, καὶ περιμύα λαῶν, non au-
 tem tyrannum. Proinde data ei fuit ratio, per quã alioqui nudus & iner-
 mis, cætera omnia in usus suos conuertere, alijsq; prodesse posset: cuius
 ductu à terrena fæce brutoq; appetitu sese eleuare disceret, & ad Deo-
 rum immortalium naturam (quantum homini fas est) propius acce-
 dere studeret. Vt ergo rerum quarumlibet præstantissimarum usus
 optimus, deterrimus uerò abusus esse consueuit: ita quoque rationis hu-
 manæ errores omnium perniciosissimi iudicari debent, quando uide-
 licet appetituum cæca persuasionem occæcati mortales, in omne nefas
 præcipientes ruunt, & pro felici regno tyrannidem calamitosissimã stulti
 amplectuntur. Hinc genus omne malorum, atque, ut ille ait, οἷς αὐτῆς
 μέγα πῶνμα, καὶ ἀνδράσιμ ἐσομύοισιμ. Cum ergo nulla maior pestis homini
 accidere possit quàm ab alio homine, & uicissim omnis utilitas ab eius-
 dem beneuolentia & familiaritate pendeat: factum est, etiamnum apud
 rudem & incultam antiquitatem, ut uirtutem ipsam, cuius splendore
 & maiestatem in sui natura nondum perspexerant, sola humanitate &
 utilitate metirentur: eosque à quibus in uita multis beneficijs essent af-
 fecti, post fata in Deorum numerum referrent: cæca quidem miseran-
 daque ignorantia, præclaro tamen animo & eximio gratificandi studio.
 Gratitude siquidem amicitias alit, amicitia beneficentiam excitat, bene-
 ficentia deniq; humanam societatem (sine qua nihil saluum aut inco-
 lume in rerum natura subsistere potest) conseruat atque tuetur. Et si
 enim uaria alioqui sunt hominum ingenia, tamen ut in uniuersum di-
 cam, optima quæq; & uerè ingenua honestate primùm, deinde etiam
 ea, quæ uirtutis indiuiduus est comes, gloria, ad res præclaras accendū-
 tur: ignobiliora uerò & seruilia, utilitatem solam spectant: infima om-
 nium, præfenti uoluptate mouentur atque superantur. Et priora quidē
 illa, cum rationem sequantur, per quam homo à belluis differt, nature

E P I S T O L A

singulari prærogatiua imperare debent: posteriora uerò, parère. Sed quorsum hæc dicat aliquis. Vt omnes intelligant, Antistes sacratissime, officij mei, quod tibi nunc præstare cogito, rationem & occasionem. Nam cum clarissimus uir, IOANNES HVBERVS, Academia nostræ Basiliensis columen atque decus, philosophus eximius, medicus consummatissimus (quem tanquam præceptorem semper obseruare, colere & imitari nunquam nec destiti, nec desinam) pro singulari sua beneuolentia me tibi insinuasset & cõmendasset: tantum illius apud te authoritatem ualere intellexi, ut me non modò facie, sed ne nomine quidem notum, humanissimè exciperes, atque etiam inter tuos esse patereris. quod ipsum mihi tam gratum fuit, quàm gratum cuius bono esse debet, cum uiris optimis & humanissimis, atque aded *ἀντιβίοις ἀνθρώποις*, ut Homeri uerbis utar, amicitiam & familiaritatem cõtrahere. Etsi enim uirtutem tuã hoc ipso omnes meritò suspicere & admirari debeant, quod ad illud honoris dignitatisque fastigium sis euectus, ut non modò alijs præesse, uerum etiam (quod in rege suo Plato præcipuè requirit) exemplo tuo alios monere & excitare possis: tamè, ut ingenuè fatear, *ἀνθρώποις* præsens *ἐμπειρία* longo interuallo post se reliquit, atque superauit. Nam quod sæpe à clarissimo præceptore nostro magna cum uoluptate & admiratione audiueram, id re ipsa coràm mihi uidere & experiri licuit. Verùm enim uero de his, quæ etsi uerè & ingenuè, absque ullo assentandi crimine, uix tamen sine adulationis aliqua suspitione in mediũ afferri possent, alius esto locus: præsertim cum neque ego, pro tenuitate ingenij mei, dignus laudum tuarum præco esse possim: neque uirtutes tuæ ita in obscuro sint positæ, ut magnoperè aliorũ prædicationem, nedum cõmendationem requirere uideantur. His igitur omisis, ad institutum meum uenio: & quia iuxta uetus pro uerbium, Deorum puluinaria uacuis manib. accedere nefas est, offero tibi, clarissime Præsul, librum Galeni De constitutione artis medicæ, Commentarijs nostris illustratũ, & per Tabulas à nobis explicatũ. Quo ipso nec maius quid, nec te dignius, nec professioni nostræ conueniētius me dare potuisse intelliges, si ea quæ dicturi sumus, placido beneuolòq; animo cognoscere nõ grauaberis. Galenus, post diuinũ Hippocratem, Medicinæ facilè princeps, uir acuti iudicij, indefessæ diligentia, laboris inexhausti, iuuandæ posteritatis causa multos uariosque libros ad medicam artem pertinentes conscripsit. Quorum alij quidem, prout occasio sese offerebat, & argumenti copia requirebat, partem aliquam artis tantum pertractant, eamque diexodicè, hoc est, longa & continuata narratione persequuntur, prolixè fideliterque singula explicant, & ad uiuum omnia resecant: alij uerò, totam artem breuibus generalibusq; præceptis cõprehensam continent. Priores ergo illi quamuis sparsim, incerto tempore, loco & ordine à Galeno sint scripti, possunt tamen ad compositiui ordinis seriem redigi atq; disponi: quod ipsum Galenus in

Proce-

N V N C V P A T O R I A .

Proœmio Artis medicæ insinuat, & nos in Epilogo eiusdem libri luculenter ostendimus. Posteriores uerò, qui integram artem comprehendunt, duo sunt tantùm: nimirum Ars medicinalis, in qua Definitiuo ordine præcepta artis traduntur: & liber De constitutione artis, qui Resolutiuo ordine medicinam ex suis fundamentis deducit. Et de arte quidē medicinali suo loco egimus. Liber uerò De constitutione artis medicæ, quem tibi, Antistes reuerendissime, dedicauius, ampliorē declarationem requirere uidetur: eo maximè, quoniã uniuersam artem, ordine Resolutiuo traditam complectitur: quo neminem ante sua tempora usum fuisse, in Proœmio Artis medicæ Galenus apertè testatur. Etsi enim omniũ ordinũ ea est natura, ut à priori ad posterius, hoc est, à causis ad effectus, siue à principijs ad ea quæ à principijs orta sunt, progrediantur: tamen quia principia ista uario modo considerari possunt, & inter causas ipsas nunc hæc, nunc illa prior esse uidetur, pro diuerso respectu & instrumento cognoscendi: idcirco fit, ut generalis ordinũ natura in tres específicas differentias secetur: inter quas una quoq; est ordinis Resolutiui, quæ à causis externis auspiciat, à fine scilicet, & ex eo causas internas deducit, tandē subiungit ipsos effectus. Et hoc sanè uocabuli ipsius significatio innuere uideat. Resolutio enim nihil aliud sibi uult, quàm eius quod cõpositũ est dissolutio. Iam uerò quia cõpositio uaria esse potest, prout etiã subiecta sunt uaria, idcirco non quoduis cõpositũ hîc intelligi uolumus, sed illud tantũ quod sub artē cadit, & uniuersale est, nõ τὸ ὅλον simpliciter (hoc enim in εὐρέσει ἀδιαιτητικῇ primũ esse cõsueuit) sed τὸ καθόλου, quod ἐν τῷ μεταβάσει καὶ διδασκαλίῃ primas obtinet. Iam uerò quia inter hæc ipsa uniuersalia doctrinæ propria, alia quidē magis sunt generalia, latiusq; patent, & totius artis mēbra præcipua cõstituunt: alia uerò particulas artis cõtinent: fit, ut Resolutio quoq; duplex sit. Nam si totã artem in principes partes diuidas, disponas atq; distinguas, Ordinem habebis: nec ordinẽ tantũ, sed insuper quoq; Resolutiuũ, quãdo à fine exordieris, ex fine causas reliquas & effectus deduces, deniq; per finis cognitionẽ omnia ea quæ de ea arte quã tractas, dici aut mente concipi possunt, declarabis. At uerò si particulã tantũ artis simplicem, nõ multiplicẽ, discutiendã nobis proponamus, Methodus dicetur, eaq; Resolutiua, siue Resolutio: quoniã etsi finẽ nõ præsupponimus, aut primo loco tractamus (quod in ordine Resolutiuo perpetuũ est) tamẽ aliquid quod de re proposita uerè pronunciarı consueuerit ab omnib; aut saltẽ ab aliquibus, ijsq; sapientibus, assumimus, & ex hac prima confusaq; noticia resoluius solidã atq; distinctã problematis nostri cognitionem. Exemplum habemus illustre apud Platonẽ in Sophista, ubi per Methodum resolutiuam, definitionẽ Sophistæ inuenire summo cum artificio conatur. Resolutionis igitur uocabulo artificiosam uniuersalium dissolutionẽ intelligimus, quæ διδασκαλικῇ sit, non εὐρετικῇ: hoc est rationis, non autem sensus examen subeat. A qua quidem resolutione nomẽ habuit Ordo primũ resolutiuus, deinde etiã Methodus resolutiua: quorum

E P I S T O L A

utrunq; sub Logici contemplationē cadit, quatenus dispositionē eorū quę doceri debent, oculis & animis hominū subijcere laborat. Et proinde Resolutio ista, siue *ἀνωλυσις*, differt nomine pariter & re à Dissolutione siue à *διαλύσις*. Differentiā hanc ille cognoscet, qui *διωλυσιμ τῆ γνῶσις* oppositā esse intelliget, & utranq; ad operā nostrā ueluti effectū cognitionis (quemadmodū in limine Artis medicinalis Galeni monuimus) accommodari & referri debere iudicauerit. Etsi enim propter affinitatē uocabula ista sæpe confundi soleant: tamē si *ἀκριβολογίαμ* philosophicam spectare & sequi uolumus, *ἀνωλυσιμ* quidē ad *γίνεσιμ* referemus, tum in ordine, tum in methodo: & in horū rursus utroq; non ad quaslibet eorundem species, sed ad aliquā tantū, utpote ad ordinē resolutiuum, & ad methodū resolutiuam: *Διωλυσιμ* uerò ad eam quæ nomē idem obtinuit, in aliorū scriptis resoluendis facultatē, quocunq; ordine uel methodo tractata & tradita sint. Verūm de his in pręsentia exactē disputare nolumus. nam utilia quidē sunt, sed tamen propriū Commentarium requirūt. Satis nobis est hęc in mediū attulisse, ut Resolutiōis & Dissolutionis diuersa significatio & natura intelligerēt. Iam uerò ordo Resolutiuus quomodo à Compositiuo & Definitiuo distinguatur, ex ijs quæ dicta sunt intelligi potest: multo autē clarius ex nostris in Artem medicinalē Commētarijs. A causa externa principe orditur, à fine uidelicet, qui primus in intentione siue mente artificis est operaturi, primus in opere artificis ratione nitentis & intelligentis, ultimus uerò in opere artificis operantis. Quapropter rectē Resolutiuus ordo dicitur, atq; etiā Constitutiuis: quando quidē artem ex fundamentis suis, per quę cognoscitur primum & constituitur, deducit. Etsi enim plures alię sunt causę, tamē internę ad compositionē, externę uerò ad constitutionē magis conferre uident. Quid inter uocabula ista interesset, in *προλεγομῆσι* statim huius libri docuimus. Verumenim uerò cū duplex sit character siue modus orationis, quo artes ordinibus suis comprehēsas, atq; (ut Galenus loquitur) *διδασκαλίας τῶν ἰατρικῶν ἐχομῆνας* tractamus: Compositiuus quidem ordo longam, fusam, planā & perspicuā orationem requirit: Resolutiuus uerò & Definitiuus breuiorē ut plurimum, etsi non semper. Nam etiam si apud Galenū utriusq; ordinis exempla habemus, summa breuitate & perspicuitate tradita, Resolutiui quidē in libro De constitutione artis, Definitiui uerò in Arte medicinali: tamen cōtradicendi characteres eorundem ordinū ex Aristotele proferre possumus, Definitiui quidē in tribus libris Artis rhetoricę, Resolutiui uerò in Ethicis. Itaq; nec Resolutiuus & Definitiuus semper breuitatē amant, nec fortasse Compositiuus semper diexodū amplectēt: sed hęc in docentis arbitrio prudentiāq; posita sunt, & ad rhetoricā facultatē pertinent, quę Methodum prudentię profitetur. *Λέξις* ergo siue character definitus & certus nulli ordini propriē attribui potest, sed *ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ* tantū. Omnes uerò ordines in eo conueniunt, quòd artificiosam dispositionē continent, quę per Tabulas proponi & oculis subijci potest. In Arte profectò medicinali à nobis hac

de re

N V N C V P A T O R I A .

de re abundè disputatū fuit, ut hīc opus non sit eadem repetere. Illud tā-
tūm moneo, instituti nostri explicandi & declarandi gratia, cūm omnis
ordo habeat prius & posterius, hęc uerò dispositionē, dispositio autē co-
hærentiā rerum naturalē & genuinā: Tabularum usum in γένεσι & simul
& in διαλύσει non modò opportunū & utilem, sed etiam necessariū esse.
Quapropter ordo quoq; Resolutiuus σχηματισμὸν hunc facilè admittet.
Quod nos nunc in hoc libro, & multo antè in Ethicis Aristotelis osten-
dimus. Verum tamen illud est, quòd Resolutiuus ordo continuatē nar-
rationi similis esse uidetur, cūm causas & effectus omnes ex suo fine de-
ducat, & instar cathenę anulum ex anulo necat: eaq; propter Tabulę in
doctrina Resolutiua non tam facili negotio, atq; in Definitiuā & Com-
positiua, parari possunt. Accedit eò, quòd pro connexionē rerū indican-
da frequentes occurrunt in hoc ordine ἀνακεφαλαιώσεως, quarū in Tabulis
nullus est usus. Tabulę enim artificii solum admittunt, aliena omnia &
παράργα respuunt. Deniq; propter cohærentiā rerum mirabilem κρύψις
artificiosę dispositionis, sicubi aliās, hic locum maximè habet. Ex his
ergo cōstat, ut opinor, Resolutiui ordinis natura: quam nos hoc in loco
leuiter adumbrare uoluimus, ut facilius esset aditus ad Galeni librū De
constitutione artis Medicę. In quo quantum operę & studij collocaue-
rimus, illi testabuntur, qui æqui alienorū laborum iudices & censes
esse uolēt. Κρύψις profectò artificij, quę ordini Resolutiuo peculiaris est,
hīc summa fuit: atq; ad eò multum quoq; nobis negocij exhibuit, eo po-
tissimūm, quòd nemo antè nos simile quid in hoc Commentario ten-
tauit. Victoris Trincauellij Veneti, uiri clarissimi, (quo præceptore Pa-
tauij usus sum) interpretationem retinere placuit: capita tantūm, prout
διαλύσεως ratio exigere uidebatur, immutauī. Et hunc quidē ingenij no-
stri foetum, Antistes optime, sub tui nominis auspicio apparere uolui: ut
cūm singulari tua humanitate, maximarumq; uirtutū opinione, me tibi
totū deuinxeris & manciparis, meę quoq; erga te uoluntatis & gratitu-
dinis publicum extaret testimonium. Vale, Antistes amplissime,

& me inter tuos clientes esse patere. Basileę, X. Ca-
lend. Iulij. M. D. LXI.

T. A. D.

Theodorus Zuingger Basiliensis,
Philosophus &
Medicus.

CL> GALENI DE CONSTITUTIONE

ARTIS MEDICAE, AD PATROPHILVM, VICTO-
re Trincauelio interprete.

P R O O E M I U M.

VONIAM mihi quidem, Patrophile, diuino quodam uideris affectu præditus, dum omnia non sine demonstratione & methodo cupis addiscere; decreui tuę huic animi promptitudini morem gerere, sermonesq; illos qui te audiente his de rebus habiti sunt, quę non leuem tibi dubitationem afferebant, in Commentarios redigere. Nam cur in hoc non descendam certamen? quã te uideam uiaę ad ueritatem ducentis aliquod iam esse assecutum principium, quam tamen præ illius tum sublimitate & longitudine, tum etiam asperitate solus cõsequi non possis. Siquidem quamplurimos quotidie animaduerto quantumlibet inuitatos, non modo eò se cõferre nolle, sed pigritia potius torpẽtes ab illa auerti. Te aut̃ contrã ac illi affectũ esse uideo, qui, cum alię in hunc usq; diẽ ferẽ omnes ab ea diuertentes, ad alias uias se conuertãt, quasi ueritatem ex sublimi quadã specula perspexeris, pulchritudinis illius ardenti statim amore captus, nec iter detractes, nec soli eam prouinciã tibi cõmittere audeas. Atqui si in præsentiarũ uerã artis me dicę constitutionẽ inuenire affectans, animo discruciaris: mox (ut ego quidẽ arbitror) cum resplendens ueritatis lumẽ fueris intuitus, maiori longẽ afficeris desiderio, nullam aliã uiam hac, quam tu inuestigas, præstantiorẽ inueniẽs. te siquidẽ ad ueritatẽ inueniendam, quocunq; te uerteris, diuinitus esse affectum inspicio. Itaq; quum aures medicę artis addiscendę causa quamplurimis adhibuisse affirmares, nunquam tamen unde sit opus demonstratione methodoq; exordiri, ex aliquo accepisse, atque multo etiam minus quenquam inuenisse, qui uiam à principio in finem usque perducentem monstrauerit: ego id quod cuperes ostensurum pollicitus sum, si modò tantisper sustinere uelles, donec hanc rationem in alijs etiam artibus prius exerceam. Tu uerò nec ab ea inuitatione te alienum ostendebas, nec alioquin tergiuersari præ te ferebas: immò tibi gratius fore hoc quàm alio modo ad istud institutũ progredi affirmabas, si tamen me hoc etiam ostensurũ profiterer, omnium inquam eandem esse methodum. Quod quum non modò assererem, uerũ & continuò in prima proposita contemplatione monstrarẽ: te præ illius uarietate quasi gestientem conspexi. Et quum multę præterea alię, præfertim uerò illę quę ex effectiuarum numero sunt (eiusce enim generis est & hæc quę circa sanitatem uersatur) eadem ratione pertractarentur: statim te ad hanc quam ab initio aggressus fueras, contulisti. Ac ubi hic quoque animaduertisti eandem Methodum locum habere: ne hæc quę à nobis exposita fuerant è memoria laberentur, referri in Commentarium efflagitasti. Ego uerò tuo hoc ueritatis studio allectus, duos confeci Commentarios, alterum, in quo se prius exercuisse opere precium fuerit illum, qui artem aliquam assequi instituerit: id enim ibi monstratur, in quo omnes antiqui philosophi consentiunt, quamlibet nimirum artem à finis notione suam habere constitutionem, qui ob magnitudinem in duos libros distinctus est. alterum uerò, quem in præsentia in manibus habemus, ubi ostendimus Methodum eandem quę omnes alias artes, ipsam quoq; constituuisse medicinam. Sed nobis iam exordiendum est,

TRACTA-

QVVM artium aliæ quidem in sola naturæ rerum earum contemplatione suum habeant finem constitutum, quas sibi considerandas proposuere, sicut arithmetica, astrologia, ac etiam naturalis scientia: aliæ edant præterea actiones nonnullas, ut tamen nullū deinde habeant opificium ostendere, quod, postquam agere desierint, aliquo tempore maneat, ut saltatoria, & præconum ars: alię uerò istis econtrariò opificium insuper aliquod habent quod ostendant, quę admodum ædificatoria, & ars fabrilis: nonnullæ nihil ipsæ quidem conficiunt, nauant tamen operam student que ut aliquid capiant & acquirant, ueluti piscatoria & quę canibus feras insectatur, & omnes tandem uenatoriæ. & quum tu medicam artem Methodo constituere institueris, id primum considerandum occurrit, in quo nam illa sit artium ordine: num è contemplatiuarum numero, an actiua potius, uel factiua, uel acquisitiua. nec id ipsum difficilem aut inquisitionem aut inuentionem habet. Opus quippe est reuocare in memoriam, quam ob rem huiuscemodi artem assequi concupieris, & illud erat quod, quum hoc negocium aggredieremur, omnium primum ex te sciscitabar: mihiq; respondisti, uelle te homines, in primis qui corpore sunt præter naturam affecto (si tamen fieri possit) in naturalem statum restituere: sin minus, saltem cognitionem aliquam comparare, qua discerni possint illi qui sanari possunt, ab ijs qui secus. Vnde dato à te nostro huic sermoni hoc principio, affirmauit statim, his indicari, eam artem quam constituere affectas, ex effectiuarum esse numero. habet enim opificium aliquod, quod finita actione possis ostendere. Sunt nempe & aliæ præterea artes quam plurimę effectrices, ut æraria, sutoria, ars construendarum nauium, fabrilis, figulina, pictoria: & tantus artium factiuarum inter mortales numerus, quantus nullius ferè alterius generis inuenitur. Quare iam operæ precium fuerit, ut eam methodū, quam in istiusmodi artibus priori Commentario didicisti, ad illam in præsentī transferas quam constituere festinas: posito hic quoq; eodem principio quod in alijs statutum est, finis inquam notione: quæ unde petenda sit, non erit forsitan ab re in præsentiarum oratione prosequi.

Itaq; prima quæ in nobis suboritur cognitio, tū nostrū ipsorū est, tum aliōrū hominum, dum bene ualent. Altera ab illa, eorundem quū morbis impliciti sunt, unde mox in nobis bene ualendi desiderium assurgit, & insuper artem aliquam sanitatis procuratricem constituendi. Ut autem bonam ualetudinem efficere proponimus: ita ex factiuarum numero ea ars futura est, quæ à nobis est constituenda. Deinde uerò quum duplices sint, ut monstrauius, factiuae artes: hæc quam inuestigamus, in eis potius erit quæ rem factā corrigunt, quàm quę aliquid quod prius non esset conficiant. Sunt enim artes nonnullę quę res ipsas conficiunt, sicut sutoria & textoria. aliæ labefactas uitiatas uel refarciunt: ut illæ quę uestes corrolas aut dilaceratos calceos consuunt.

De MATERIA subiecta Medicina, hoc est, de corpore humano in uniuersum. CAP. II.

NOs uerò iam ostendimus, fabricandarum quoq; ædium artem eodem se habere modo, quippe cum nihilominus in illa duo hæc reperiantur munia. etenim & ædes quæ nunquam prius fuerint, erigit: & uitia earum quæ labefactatae sint, refarcit. Ostendimus præterea, necessarium fore artifici ad hæc utraq; peragenda munera, ædiū particulas omnes nouisse, qua substantia cōstent, qua figura, qua magnitudine, quo numero, atq; etiā quam inuicem compositionem habeant.

Quare

Quare illi quidem qui artem circa humanum corpus uersantem constituturus est (sed eos primùm qui de nominibus quotidie rixantur rogatos uelim, ut illam mihi Medicinam in presenti appellare permittant) sanè necessarium erit illius partes omnes sigillatim cognoscere, quali (inquam) substantia, qua magnitudine, quali figura, quo numero præditæ sint, quamq; inter sese compositionem habeant. Atque ueluti qui extructas iam ædes sibi exactè quales nam sint cognoscendas proponit, nunquam earum cognitionem nisi ex dissolutione, resolutione uel assequi poterit: ita nos corporis humani noticiam ex illius dissectione consequimur. Deus namq; & ipsa Natura instar illius qui ædes primùm fabricatus est, partes prænorunt, earum officijs pro exemplari usi: nos uerò illum qui extructam domum contemplatur imitamur. Cæterum nisi nos quoque aliquam diuinæ illi similem (quoad tamen eius fieri possit) cognitionem attentauerimus: nunquam profectò discernemus, num omnia ad aliquem usum sint procreata, an uerò nonnulla etiam frustra (etenim utrunque in opinionem cadere potest) & præterea quòd aliqua potius malo sint. Imò ex illo capite ea prodit cognitio, quam nobis de optimè constitutis corporibus comparamus. Sed de his postea.

Nimirum quum corpora quæ Similiaria appellantur, ex dissectione apprehenderimus, qua inquam formata sint ratione, quanta magnitudine prædita, quotq; ea omnia sint, & quo modo coagmentata: compositorum pariter membrorum, quæ instrumentaria nonnunquam nominare solemus, scientiam assequemur. eiusmodi crus est, eiusmodi etiam manus, digitus, oculus, lingua, pulmones, iecur, cætera que omnia generis istius. Quo fit deinde, ut duplices partium actiones reperiantur, nam aliæ simplicium similarium que sunt, alię compositarum & instrumentariarum: quippe cum & crus uniuersum moueri uideamus, & sigillatim omnes musculos, ac etiam quòd musculo quocunq; per transuersum resecto necesse sit motum aliquem cruris illius inde deperire. Sed qui præterea illa quæ corpori quotidie eueniunt obseruauerit, uidebit facillè, si neruus qui in aliquem musculum inseritur, uulneretur, primùm quidem expertem sensus motusq; musculum reddi, mox uerò & articulum qui inde mouebatur. Quare nobis quoque artem hanc constituturis, necessarium fore arbitror, non modò partes & earum compositionem, uerùm & actiones cognoscere. Qua sanè parte ab ædificatorib; differimus, illi enim solas partes unà cum earum compositione norunt, cum illæ omni actione uacua sint: domus etenim animal non est, uerùm ad nos pertinet, ipsas etiam actiones inuestigare. Proinde duplex quoque hic habemus exquirendi principium: actionis inquam, ac particulæ cognitionem actionis quidem, utpote ratiocinari, meminisse, eligere: particulæ uerò, ut cerebri, medullæ spinæ, cordis. Quamobrè actionum omnium quas nouimus, particulas, & particularum omnium actiones inuestigabimus: quę inuestigatio, sua nec ipsa Methodo carebit, de hac tamen posterius disquiremus.

De partium organicarum materia. CAP. III.

AT in præsentiarum id exactius exponamus, quòd nuper à nobis dictum est, duplicem esse ut particularum, ita etiam actionum naturam. Totius quidem cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius uicissim nunc extenduntur, nunc inflectuntur: ut in ipso statim genu muscoli priores, qui patellam suis tendinibus supergressi, ossi tibiæ inseruntur: simulatque tibiæ attraxerint, crus extendunt: quòd mox inflectatur, quum interiores id ipsum etiam egerint. Eodem pariter modo motus eduntur, inflexis coxæ pedis uel articulis, ac deinde distensis. Itaq; cum musculum, quotienscunq; cute circumposita nudatur, apertè uideamus ad suum quasi caput & originem contrahi, adduciq; quando tamen neruus ad ipsum descendens

dens ne moueri quidem sensibili quopiam motu uideatur : erit profectò neruus ueluti uia facultatis à cerebro prodeuntis. Cerebrum uerò esse neruis omnib. huiuscemodi facultatis originem, principium uel, inde perdiscas : quod secto quocunque neruo in supremis partibus ; quæ cerebro continentes sunt, actiones integræ seruantur, quum tamen omnes in inferioribus deperant. Verum non æque deinde manifestum est, an sit quæpiam pars alia, quæ ita illi, ut ipsum neruis, uires impertiat : an potius ipsum uti fons earum sit. etenim hæc disquisitio ad animi pertinet principatum.

Sed reuertamur unde diuertimus. Igitur incessus actio est totius cruris, cui tamen ex partibus omnibus, è quibus crus constat, musculorum præest genus. Ossa namque & cartilagine, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, uenæ, membranæ, & ligamenta, habent à musculis motus initium. primū enim ab ipsis ossa mouentur, mox cætera (quum hæc ossibus in orbem adhæreant) unà etiam cum ipsis mouentur. Quare motio pedis, actio est ad musculum attinens. uerum totius cruris actio non ita illius est: ut sit etiam partium omnium. Et ob id diximus duplex esse actionum genus : alterum, primum ac maximè proprium, quum pariter omnes simplices partes agunt: alterum uerò ex accidenti, aut secundario, uel non primò, aut quomodocumque appellare libeat, totius est instrumenti:

*De partium organicarum forma, quatenus integras actiones
producit. CAP. IIII.*

VT autem hoc à nobis ita constitutum est: reliquum erit deinde inquirere, quibus nam simplicium, quibus & instrumentariarum partium actio conficiatur, sumpto tum ab instrumentarijs, posteaquam etiam cruris meminimus, nostri sermonis initio. Nempe nisi ossa tot tantaque essent, & ea præterea figura, eoque ordine composita: nihil mehercule musculorum motus posset perficere. siquidem sit opus ut alterum os recipiat, alterum subingrediatur : & ut ligamenta sint circumcirca apposita, quæ eorum connexum, ne dilabantur, contineant. Ea uerò nec ita dura sint & intenta, ut motionibus propterea reluctentur : nec adeo etiam laxa, ut articulos uacillare sinant. Quo deinde sit, ut sit necesse ipsa quoque ligamenta sua constare magnitudine, figura, numero & compositiōe. quia si maiora aut minora fuerint, si plura uel pauciora quam sit opportunum, si in aliam figuram formata, si alij cuiuspiam loco inserta: non erit amplius integra articulorum motio. Operæ precium autem erit in alijs etiam omnib. non secus ac nos in ossibus & ligamentis fecimus, de actione ususque differere. quippe quia si nulla reperiatur pars que ociosa ab omni prorsus tum actione tum usu uacet: illa quidem, si fuerit præstantissimè constructa quantum ad substantiam, quantitatem, figuramque & ordinem spectat: erit, ut est, seruanda. si uerò uitium aliquod contraxerit: in statum meliorem ducenda. At hoc nequaquam feceris, nisi uniuscuiusque particule prius, ut actionem & usum, ita constructionem noueris. Minimè igitur nos, qui corporis morborum salubrisque scientiam consequi instituerimus, hæc pigeat exquirere.

*De partium organicarum forma, quatenus actiones lasas
producit. CAP. V.*

SED posteaquam in hunc locum deducta est oratio: opus erit huiuscemodi Methodi facultatem memoria repetere. Nemo porrò rei cuiuspiam structuram, utpote domus, uel naus, uel scamni, unquam an uitiosa sit, an omni prorsus uitio careat, perpendere poterit: nisi partes omnes ex quibus constat, optimè scrutatus fuerit: animaduertentisque quo numero, quam magna, qua figura sint, & quæ situm teneant. In his enim omnium coagmentatorum corporum tum uitium, tum integritas posita est: in quibus ostensum est omnes quoque domus nauisque affectus consistere: siqui-

re: siquidem & uitium in eisdem, & integritas, in magnitudine inquam & forma, partium numero, & situ. at uerò lecti non in istis: uestimentorum autem in alijs quibusdam, & calceamentorum in iisdem. Itaque uitium atque integritas affectus que omnium instrumentariorum corporum, quorum essentia est ex compositione, quatuor his generibus cōtinetur. Verumenimuerò si partes unionis quoque ex natura participes sint, quantum hoc etiam genus his erit addendum corporibus: ita ut quod in his se præstantissimè habuerit, sit etiam optimas habiturum actiones: quod uerò deterrimè, eas pessimas habebit. quòd si unio præterea alicunde dissoluatur: non modò ea affectio culpa non carebit, sed statim erit morbus censendus. Genus autem istud, nos, clarioris doctrinæ gratia, unitatis dissolutionem appellemus: ut tamen nullam propterea differentiam ponamus, si quis continui solutionem uoluerit appellare. Sed hoc non est prætermittendū, huiusce generis affectus similes etiam partes esse participes: quum in osse & neruo, carneque & arteria & uena continuum uitiatur, quotiescunque punguntur, uel roduntur, uel secantur, uel lacerantur, uel scinduntur. Quanquam in osse quidē is affectus *κἀταγμα*, hoc est fractura dicitur: in carnea uerò musculorū parte, si illis nimium distensis accidat, *σχίσμα*, quasi scissuram dixeris, appellatur: quemadmodum, quum ita distenduntur filamenta ut disrumpantur, *σπασμα*. Sed continui solutio in carne uulnus est, sicuti in neruo scissio: nisi quòd hoc nō à distensione fit, sed à sectione. tamen si ab acuta ac tenui re infligat uulnus: punctio uel punctura appellatur: si à graui, contusio. Quòd si ex corrosione habeat ortum, ut in osse *τερυιδωρ*, id est caries, ita ulcus in alijs dicitur: non sic autem, ut non liceat alio etiam modo nominare. Tot ergo talesque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupat, differentia erunt. Instrumentarijs autem (ut diximus) qua maximè parte corpora genere diuersa committuntur & coalescunt, sepe accidunt. uerum omnes *ἀποσπασματα*, quasi diuulsiones dicas, appellandæ sunt. Sed si similis quæpiam particula in totum disseccetur: affectio illa partim illius que secta est dicitur, partim totius instrumenti. quamuis nonnunquā huius nō nisi ex accidenti dicenda sit: ut quum uel musculus, uel aliqua alia eiusmodi particula patitur. quādoque tamen etiam primum, utpote quum ligamentum. Porro ut nos in uno hoc morborum genere, quo partium continuitas uitiatur, in presenti differentias persequuti sumus disquirere: ita tu simili experiare ratione cetera quatuor genera, alioquin enim me superuacaneè facturum crediderim, si eorū quæ exactè in libro De morborum differentijs pertractata sunt, iterum in hoc Commentario meminisse uoluerò.

De similarium partium materia proxima. CAP. VI.

AT interim non pigebit, quod iam antea ostensum est, nobis in memoriam reuocare: omnium inquam rerum, quarum substantiæ species compositione constat, quatuor hæc uniuersa genera, totius substantiæ causas esse, & uitiatæ præterea integræ uel ipsarum figuræ. Deinde uerò necesse esse, illum qui idoneus futurus est tam ad earum uirtutes cognoscendas, quàm earundem uitia emendanda, naturæ cuiuslibet simplicis particulæ prius esse peritum. Iam enim sicut ad artificem, quum domus alicuius lateres uel tegulæ, siue crudæ modò sint, siue coctæ, aliquid passæ sunt incommodi, callere pertinet, quo modo aliq̄ illis similes conficiendæ sint: atque etiam quo illæ que uitium contraxerunt, inde sint eximendæ, integræque in priorum locum restituendæ: ita necessum habet is qui artem constituturus est, quæ curam gerat humani corporis, præterea nosse, possit ne pars quæpiam in alterius locum restitui, uel secus. Quandoquidem si malè affectā carnem refeceris, facillè aliam poteris reficere: secus autem, si neruus uel ligamentum excida-

excidatur. neq; enim alia refarciens, qualia erant priora, quum illa ex sanguine, hæc uerò ex semine ortum habeant. Et os quoque in his est, quæ per primam efformationem constructa sunt: aliquid tamen habet similis cuiusdam naturæ, quod in eius locum suffici possit. Sed hæc equidem hoc in loco obiter; & exempli potius gratia deprompsimus: quæ tamē esse ab artis constitutore diligenter exquirenda, ipsamet ratio præcipit, & nos iam inuentionis eorū principia descripsimus. quippe qui hæc ad primam animantis generationem remiserimus: ac etiam consuluerimus inuestigandum esse, quæ nam suum ex semine ortum habeant, & quæ ab alimentis continenter gignantur.

De partium similarium materia remota: hoc est, de elementis.

CAP. VII.

Atq; adeò longè etiam magis methodus non modò nos exhortatur, sed cogit ad inquirendum, utrum unaquæq; pars, de his inquam quæ simplices similesq; uidentur, unum sit, an potius ex pluribus constituta: & præterea, quis sit earum compositionis modus. Nam & hæc omni dubio procul eadem ratione qua & instrumentariæ appellatæ, pro magnitudine, figura, numero & situ eorum ex quibus constitutæ sunt, suam fortientur integritatem & uicium, si similem quidem etiam habeant generationis modum. Quod si res non ita se habeat, sed magis instar illius medicamenti, quod tetrapharmacum dicitur, totis illis per tota mixtis sint confectæ: alia tibi uia erit ad inuentionem integritatis, uicij, & earum etiã morbi. Sicuti (ut ego quidem arbitror) si ex exquisita partium iuxta se inuicem appositione potius, quàm ex earundem temperatura, perinde ac medicamentum illud aridum, Cephalicum, quasi capitale dixeris, appellatū, sua sit ipsis unitas. pro hæc etiam ratione cum integritas & uicium, tum morbi inquirendi erunt, qui generationi ipsius rei sint congruentes. At si ex pluribus quidem, illis tamē nequaquæ specie dissidentibus, sed magis uniuersis similibus essent constitutæ, quemadmodum si ædes quæpiam fortè ex solis forent aut lapidibus aut lateribus constructæ: tunc in sola similarium partium structura, integritatem uicij & morbos præterea generationi istarum rerum peculiare inuenias.

Quòd elementorum tractatio ad medicum pertineat, & ab eodem explicari possit. CAP. VIII.

Verum, ut ratio ipsa nos docet, ex necessitate alterū ex his quæ proposita sunt in similaribus istis corporibus reperiri: ita quod nam ex his uerius sit, diligentem exigit disquisitionem. Etenim uidemus & ipsos philosophos, sicuti ex medicis nonnullos, qui in hanc quæstionē inciderūt, inter sese magis esse dissidentes, quàm medicos, & inde (ut mihi quidem uidetur) factū est, quod medicorum complures ab ea se continuerint, partim enim quod inuenire se posse quod quærentes diffidant, partim quod non modò inueniri non posse credant, uerum etiam quod esse inutilem arbitrentur, illam omittunt. Ego uerò quod ea minimè sit illi inutilis, qui artem methodo potius quàm experientia uelit constituere, iam satis cōstare puto. Sed quod præterea sit etiã possibilis, mox differemus, cum aliqua inter nos prius discusserimus. Nempe si mihi fidem aliquā præstas, ut sanè præstas, qui me nihil unquam ad hominum gloriam, sed ad ueritatem omnia semper fecisse inspexeris: nihil est quod philosophorum aut medicorum multitudine inter se dissidentium deterrearis. Quoniam si illi ea omnia unde ueritatis cognitio petenda est, probè tenuissent, nec tamen ab ipsis esset præterea reperta: meritò utique esset de eius inuentione fortassis desperandum. At quum illos quidem aliquibus caruisse, ut ipsi quoque fatentur, satis constet, reliqua an habuerint in dubio sit: nos uerò quod ea omnia tenere nobis ipsis sumus conscij, audacter à nobis adeunda est hæc quæ-

β stio. Sed

stio. Sed quot'nam ea sunt quæ conuenire opus est, ut quodcunq; quis inquisierit, quodq; uerum sit, inueniat: uel si minus, saltem non omnino de inuentione desperet: nimirum septem. Primum, natura perspicax, ut edoctus, facillè quamcunq; rationalem disciplinam cõsequatur. Alterũ, educatio exercitatioq; à teneris annis in primis disciplinis. in primis uerò opere precium fecerit, si iuxta Platonis præceptũ, se in Geometria & Arithmetica exercuerit. Ad hæc tertium, quibusq; optimis suã tempestate habitis præceptoribus se auditorẽ præstitisse. Quartum, laboris eò esse patientissimum, ut diu noctuq; nihil cõmentetur aliud, q̃ quæ ad disciplinas spectant. Quintum, q̃ paucissimis datum est, ueritatis amore esse captũ: soloq; illius studio, toto uite curriculo teneri, ceteris omnib. neglectis quæ à q̃ plurimis aliorũ multiferi solent. Sextum, aliquã præterea methodũ, qua uerum à falso discernatur, didicisse. Neq; enim ad eorũ inuentionẽ quæ inquirẽda nobis proposita sunt, satis fuerit ueritatis desiderio affici: nisi etiã uiam aliquã, eam inueniẽdi expeditã habeat. Septimum insuper, eam methodum ita iugi exercitio tritam habere, ut non modò norit, sed uti etiam ualeat. Porro si oratores qui in arte longè minori uersantur, nõ sibi satis esse methodum nouisse putant, nisi illam assidua exercitatione per totam coluerint ætatem: quanto minus ijs qui magna adeò sectantur, methodum didicisse sufficiet. Itaque si uel unum horum quæ recensuimus, in illo desideretur, qui ad uiam ueritatis introducendus est, non erit admodum sperandum, illum posse sui uoti fieri compotem. Si uerò omnia cumulata adsint, quid deinde uetat quò minus ueritatem bona etiam spe exquiramus?

Elementorum naturam ex syllogismo Hippocratico deducit.

CAP. IX.

Proposueramus igitur & hoc ipsum modò inuestigare, si quemadmodum uersas corporis partes ad eas usque quæ sensuum iudicio simplicissimæ sunt, ex dissectione cognouimus: ita etiam illas quæ natura primæ simplicissimæ quæ sunt, quales utiq; sunt, inuenire possimus, ut tamen non omnes sigillatim, sed unã tantum in aliorum exemplum oratione prosequamur. Proposita ergo carne, primum quidem hoc disquiramus, an specie unum sit id elementum ex quo ipsa procreata est. nam neque malum fore putarim, si primam simplicissimam quæ in ea particulam hoc nomine appellauerim. Deinde uerò, si secus uideatur, an multa: mox quot ea sint, & quæ & quem habeant compositionis modum. Profectò si caro quum uel secatur, uel nimis calefit, dolet: fieri nequit ut unum specie elementum habeat, ut Epicurus atomum, hoc est indiuiduum corpusculum putauit. Nam uel ex hoc capite maximè potest liquere, id quòd unum specie est, non posse tale elementum esse: si quidem nulla atomus ipsa per se natura calida est uel frigida, atq; longè etiam minus alba uel nigra. Sed cur in his nimis immoror, sermonemq; dum minutissima quæque persequor, in longum protraho? nulla enim penitus qualitate istæ atomi (ut sui quoq; autores testantur) præditæ. de his loquor qualitatibus, quæ per tota corpora uidentur permeare: quoniã ea quidem qualitas quæ ex figura est, illis omnibus non deest, & præterea renitentia, pondusq;. Sed nihil, quantum ad nostrum quidẽ attinet institutum, referre puto, si hæc uel qualitates uel alio quopiam nomine appellantur: cum illis hæc omnia quæ dicta sunt, insint, nec specie illa differant, sicut & similitates, homœomerias Græci dicunt, apud eos qui ipsas posuere, uel quatuor elementa apud eorum authores. Inquit ergo Hippocrates: Ego uerò statuo, quòd si unum sit homo, neuiquam dolebit. Et sanè rectissimè ait: quippe quia in alterum nequit mutari, si unum est: quum nihil præterea relinquatur, in quod mutari possit. Quòd si est mutationis, erit quoque alterationis expers, atq; etiam impatibile: sed quod impatibile est, nulli est dolori expositum.

positum. Porro ex prædictis pronunciatis hæc colligitur conclusio, unū esse im-
patibile. Mox uerò aliam interrogabimus rationem in hunc modum : Si ele-
mentum esset specie unum, nihil unquam in rerum uniuersitate doleret. at dolet :
igitur elementum non est unum. Sed quoniam de carne propofueramus sermo-
nem habere, de ea rationem instituamus. Si carnis elementum esset specie unum :
nunquam illa doleret. dolet autem: igitur elementum carnis non est specie unum.
Poterimus tamen hanc rationem alio etiam interrogare modo. Si impatibile esset
elementum carnis : non doleret. sed dolet : ergo non est impatibile. Nihilo etiam
minus ratio hæc, si quis plura posuerit elemēta quæ alterationis expertia sint, ad
ea pariter adaptari poterit. Si impatibilia sint carnis elemēta: minimè dolebit. quū
autem doleat: non sunt ergo impatibilia elementa carnis. Quare prior quidē ra-
tio eorum decretū subuertit, qui aut atomos, aut incompactilia, aut minima quæ-
dam subiiciunt elementa. Altera uerò, tum eorum qui similaritates (ut ita dicam)
introducunt, tum ipsius Empedoclis sententiam tollit, qui & ipse ex quatuor ele-
mentis, quæ tamen mutuò inter se nequeant transmutari, corpora constituit.

De forma compositionis simularium ex elementis. CAP. X.

IAm ergo si huic rationi animum adhibuisti, pars uel maxima eorum quæ que-
rebantur, citius etiam quàm sperares inuēta est. Etenim est monstratum, carnis
elementa oportere esse patibilia. proinde non amplius illi, qui in illa impatibilium
corporum compositione, quæ ipsi naturæ rerum omnium esse elementa statuunt,
dolorem exoriri posse autumant, ex ratione institutum suum defendere poterūt:
quum nec intelligentia capiat, nec ulla sensilia consentiant, quòd impatibile dole-
at. Nimirum si duos digitos simul committas, moxq; iterum eos disjungas, nec il-
lorum conuentus, neque diductio aliquem excitabit dolorem. ut enim aliquid
dolet: ita & patitur. quod uerò contiguum tantummodo est, non patitur. si qui-
dem pati ab his duobus prodit, ab alteratione per tota, & ex continui dissolutiōe.
Itaq; quando nec conuentus, nec separatio corporibus uel manifestò patibilibus
ullum affert dolorem: minus profectò afferet impatilibus. Sed nec incompactile
illud Asclepiadis, quod *ἀναεμορ* Græcè appellat, frangendo dolebit, si modò fra-
gile sit: utpote quia sensu caret. Proinde nihil hoc ex eo quòd patiat, magis ha-
bet ut sentiat, quàm os, cartilago, assungia, uel capilli. omnia enim hæc quamuis
patiantur, minimè tamen dolent: quia sensu uacua sunt. Igitur quodcunque in do-
lore futurum est, necesse habetur ut cum patiendi, tum sentiendi facultate præditū
sit. nulla tamen propterea necessitas cogit, illud quod sentit, ex illis constare pri-
mis quæ ipsa etiam uim habeant sentiendi. nam satis erit, si ex patibilibus sit. dum
enim patiētur & alterabūtur, poterit aliquam uim sentiendi assequi: quū innume-
ræ esse possint elementorum alterationes & temperaturæ, unde mox innumeræ
particularium corporum poterunt oriri proprietates: ut nullum deinde uidea-
tur absurdum, si aliqua euadant sensus expertia, alia uerò illius capacia: atque
horum nonnulla id magis consequuntur, nonnulla minus. Iam ergo elementa
esse plura uno, & ea constare natura ut alterari possint: satis lucidè monstratum
est, illis nimirum qui (ut nuper diximus) ea omnia in promptu habent, quæ homi-
nem idoneum ad quampiam rem scientia comprehendendam reddunt. Nam alios
qui ad id stupiditatis deuenēre, ut nunquā uel ipsi inquirere si aliqua sit demon-
strandī methodus, uel ab alijs addiscere, & minus etiā in ea se exercere uoluerint:
ne admittendos quidem ad hos sermones censeo. Hæc enim à nobis inueniendæ
potius ueritatis studio instituta est disputatio, quàm ut cum aliquo aut contende-
remus, aut uinceremus. Quòd si quis cuperet præterea rudes istorum opinioniones
redarguere, librum ad hæc habebit à nobis editum, ubi De elementis iuxta senten-
tiam Hippocratis disputauimus.

De materia compositionis similarium ex elementis. CAP. XI.

Sed rursus ad institutum nostrum reuertamur, ut illi tandē finē imponamus. Posteaquam elementū alterationis per totum capax est: mox disquirendū est, quot sint elementa: ut tamen hic quoque nostro sermoni principium à rebus euidētib; constituamus. Porro necesse est, ut illa quę rem quampiam alterant, primūm quidem illud contingāt quod ab eis alterandum est, ac ita mox illud tandem immutent. Hoc sensus ipse docet: hoc ipsa rerum natura monstrat. Neq; enim animo capi potest, ab hac in hoc loco accensa flamma posse ea quę in Ægypto sunt, alterari: sed si id quod transmutat aliquid, illud tangendo alterat: necesse etiā habet, ut per aliquas tactiles qualitates hoc agat. At quid est deinde, quod uetat quā eas omnes examinemus? Sanē acutum secat id cui occurrit, nequaquam tamen ipsius substantiam alterat: quemadmodum & graue, quod & ipsum contundit, ut nullā tamen in uniuersam rei patientis substantiam inducat transmutationem: neq; durities eam uim habet, ut possit rem uicinam in aliam mutare speciem. Calor autem et frigus totam proximę rei substantiā alterare possunt. simili etiā modo humiditas & siccitas, quę hęc non æquē citō ac priores, attamen & ipsę tandē subiecta transmutant. An ne igitur & aliam quampiam præterea qualitatem habemus, quę alterandi uim contineat: an potius earum uniuersa multitudo his ipsis comprehenditur, ita ut solę istę iam dictę & haberi mereantur, & dici actiuę qualitates: & ex eis quā maximē prima oppositio, in hac uerō in primis calor, habet enim præ cæteris omnibus qualitatibus uim in agendo maximam. mox autem frigus, deinde humiditas & siccitas: præter has nulla alia reperitur qualitas, quę res quib; occurrit per totum possit alterare. Nam si quid rem aliquā aut diuellat, aut tundat, aut pungat, aut secet, id sanē aliquid facit: tamen illa eius alteratio non ita per totam rei substantiam permeat, in aliam substantię speciem rem immutare possit, sicut illam potest in plura partiri. Vnde si niuem ad minima usq; secueris, nix quidē seruabit: sed simulac calefiet, statim desinet amplius nix esse, utpote quę ex aqua refrigerata, non ex ea in unū coacta, ortū habuerit. hoc enim magis ad substantię accrementū attinet, illud uerō ad generationē. Etenim diuisio cōtrariorū in particulas paruas, substantię est imminutio: calefactio, alterius est substantię generatio, priori forma mutata. Quapropter quęcunq; corpora has sibi qualitates primūm uēdicauerint, erunt etiā cū aliorū corporū omniū, tum carnis elementa. Sunt autē hęc: terra, & aqua, & aer, & ignis. Atq; omnes philosophi, quicunq; demonstrationē non tergi uersantur, hęc esse eorū omniū quę generentur & intereāt elemēta autumant: nec non & ea sese mutuō transmutare, & habere quoq; subiectū quoddā horū omniū cōmune. Verūm nō est de his à nobis nūc institutus sermo: sed de eo potius, q̄ nō sit opus ut quisq; eorū multitudine deterreatur qui à ueritate aberrāt: & q̄ potius illi fides præstanda sit, qui demonstrationē tenet: & præterea ut illi qui ne nouerūt quidē demōstrationis essentiā (sicuti de seipsis nōnulli eorū q̄ se philosophos appellant, fatentur) nihil decernere audeāt: cū hoc ab simile non sit, ac si quis uellet addiscere qua ratione oporteat defectus solis præuidere, anteaq; circa numeros & lineas se exerceat. Profectō huiuscemodi homines, perinde ac uoragines fugiēdi sunt: quippe qui eos quibus cum uersantur, aut secum rapiant, aut saltem contaminēt, præterq; eos qui in Logica disciplina quantum satis sit exercitati sunt. Proindeq; si cuiquam alteri, huic quā maximē disciplinę nauanda est opera.

De forma partium similarium. CAP. XII.

Sed quoniā hęc, ut sanē compertū habeo, non plurimūm ad rem faciunt: ideo reuertamur ad propositum nostrum. Nimirum ex quatuor elementis simul conuolatis, corpus unum simile gignitur, quod pro uaria temperamenti ratione aut particeps sensus, aut illius expers euadit, & pariter in utroque istorum genere

genere differentiae omnes particulatim differentiam temperamenti sequuntur. Ex ipsius itaque proprietate hoc quidem os efficitur, illud caro, alterum arteria, alterum neruus. Sed & sigillatim uniuscuiusque proprietas, suum ex temperamenti proprietate habet esse: siccior enim & calidior est leonis caro, ouis humidior & frigidior: inter utramque autem humana media est. sed in hominibus quoque, Dionis (exempli gratia) calidior & humidior est, quam Philonis. Vnde corporum similarium differentiae, quae simplices quidem sint, tot sunt, quot elementa: calidiores quippe, & frigidiores, & humidiores, & sicciores: totidem uero compositae, ut quae simul frigidiores & humidiores sunt, quaeque calidiores & humidiores: & praeter has alia tertia siccior & calidior: & quarto deinde loco, quae siccior & frigidior: ut tamen praeterea sit etiam illa quae temperatissima est, & harum omnium prima. Sed de his abunde in libris De temperaturis pertractauimus.

De FORMA Medicina. CAP. XIII.

Reliquum autem erit, posteaquam inuentum est, similarium integritatem & uitium ex elementorum esse tum moderatione, tum immoderatione: ut inquiramus quo modo ab eorum uitio morbus sit distinguendus. Haec uero distinctio suum à rei utriusque notione, iuxta ea quae in libro De demonstratione ostensa sunt, exordium habitura est. Sed quae tandem est salubris, quae etiam morbosae corporis constitutionis notio? Porro salubris constitutio corporis actiones sibi ex natura debitas inoffensas habet: & proinde si quis sanus quidem sit, altero tamen, qui itidem prospera fruatur ualeitudine, actiones habeat imbecilliores: erit sane is illo intemperantior, necdum tamen aegrotat. Itaque inter salubres uniuersos habitus unus erit temperatissimus, octo uero intemperati, at inter morbos, nullum inuenias temperatum, quia omnes intemperati sunt: eundem tamen numerum complent, quem salubres intemperaturae. Quod si aliquis accedat qui assentiri nolit, aliquos temperatos, aliquos etiam intemperatos in sanis ponendos esse: cogetur ille è duobus decretis alterum statuere, aut omnes usquequaque aegrotare, aut omnium eandem esse temperiem, uirorum, mulierum, puerorum, uigentium, senum, pugilum, priuatorum, operariorum, ociosorum, ualentium, imbecilium. utrunque uero absurdum est. Quare tertio loco necessarium erit, sanitatem eam habere latitudinem, ut possit quamplures salubrium corporum differentias, pro pluris minoris ueritate complecti. Quod non modo hic, sed in alijs etiam omnibus facile reperies. Domus quippe & nauis, lectus & arca, et uestis atque calceus, currus que nunc melius nunc deterius, quantum ad structuram pertinet, se habent, priusquam aegrotent: ut nobis tandem sit subiiciendum, tres in omnibus rebus reperiri corporum status, optimum, deprauatum, & morbosum. Optimus unicus est. absolutissimum enim, nihil deterius in se admittit. Reliquorum duorum multitudo nullo potest numero definiri: sed eorum differentiae à pluri minore ueritate ortum habent.

De EFFECTIBVS Medicina. CAP. XIII.

Posteaquam autem hac nostra oratione hucusque peruentum est, hic illam interpungamus: atque ea quae hactenus dicta sunt, per capita resumamus. Sic enim facile quid ex proposita questione repertum sit, quid ueritate praeterea reperiendum super sit, agnoscamus. Propositum erat, artem sanitatis effectricem constituere, quae tamen non ita se habet ut ars aedificatoria quae domum extruit, sed ut ea quae aliquam illius partem labefactatam instaurat, quamuis neque in hoc etiam sint usquequaque similes. Imò hoc ipsum erat quod quaerebamus inuenire, quatenus inquam possit is qui artem sanitatis effectricem tractat, in corrigendis corporum uitijs, esse aedificatori assimilis. Quum autem ad omnia haec sit apprimè necessarium illius corporis naturam prenouisse, cuius uitijs ars mederi studet: ideo nos id ipsum in quaestio-

nem uocauimus. Sed ubi inuenerimus, quòd actiones & cõstitutiones quæ ex natura ipsis attribuuntur particulis, sint illæ quibus simulac malè afficiuntur, omnis debetur ratio tam custodię quæ curationis: queremus deinde, quot cõpleat id quod secundũ naturã est. Sed mox reperto, quòd instrumentariarũ quidẽ partiũ substantia, ex simpliciuũ quæ in illis sunt: simpliciuũ uerò, ex quatuor elemẽtorum cõpositione cõstat: de utrorumque morbis disquisitionem instituimus, ut iam oratio nostra salubrium corporũ, atque etiã morbosorũ noticiam ferè pepererit: nõ tamẽ eam uniuersam: sed magis aliquam illius speciem, & ueluti exemplũ quoddam. Totã uerò tam salubriũ quam morbosorũ corporũ scientię substantiã assequemur, quũ ipsas species ad materias adaptauerimus. Nam neque medico satis est nosse, unamquamque particulam gigni ex calido, frigido, humido & sicco, simul temperatis: nisi etiam speciatim quòd nam sit olsium temperamentũ, quale carnis, aut uenæ, aut arterię, & aliorũ tandẽ quarũcunque partiũ simpliciuũ fuerit perscrutatus, & pariter quoque, quæ nam sit partiũ instrumentariarũ compositio: utpote, manus, cruris, iecinoris, thoracis, pulmonum, cordis et cerebri. Vbi pari passu haud sufficet morborũ genera differentiasque callere: nisi norit etiam, qua ratione singulis illa partibus accidant. Quod ut fecerimus, non ex specie aliqua, sed ex ipsa uniuersa rei substantia, quam ex his utrisque confici monstrauius, specie inquam, & illius susceptrice materia, scientiã comparatã habebimus. Iam autem superest, ut quomodo quis morbos curet, quo etiã sanitatem tueatur, exquiramus. Verũ quia hæc sunt à nobis affatim in duobus libris pertractata, Curandi nimirum methode, & Salubrium libro: satis erit, eorum eatenus solũ meminisse, quatenus possint ipsam methodem aperire.

Quid in corpore ægro agendum sit. CAP. XV.

ITaque medendi methodus ex ipso cum sanorum tum ægrorum corporum affectu suum habet principium. Quum enim id quod excellenter sanum est, si modo illud simile, uel instrumentarium, omni ex parte moderatum existat, egrũ uerò immoderatum, siquidem morbus immoderatio quẽdam est: aduertendũ est in primis, quæ nam ea sit illius immoderatio. quippe necessarium est aliã inueniri immoderationem huic contrariam, quæ in similarium simpliciumque corporũ habitu qualitas est: in instrumentariorũ uerò, si morbosa quidẽ immoderatio circa magnitudinẽ constiterit, erit altera huic contraria magnitudo: si uerò in figura, figura isti contraria. & eodẽ modo numerus se habebit, & situs. Vnde reditus ex immoderatione ad temperiem, in omnibus erit ab immoderatione contraria: ut tandem sit necesse id quod præter naturam affectum est, dum ad naturalem statũ redit, illã eandem quasi uiam incedere, quam prius confecerat, præterquam quòd ordine contrario. Sed si contrario ordine: per contraria igitur præsentis affectui erit illi reditus. Et proinde is erit omniũ curandorũ morborũ cõmunissimus generalissimusque scopus, contrariũ inquam: quemadmodũ & ab Hipocrate suo loco traditũ est, Contraria contrarijs remedia esse, & particularibus particularia contraria. Calido enim morbo frigidũ, & frigido calidũ: ita etiam sicco quod humectat, humido quod exiccat. & in similaribus quidem res se habet hoc modo. In instrumentarijs autẽ, oportet in unoquoque prædictorũ quatuor generũ morbosę immoderationi eousque contrariũ adhibere, donec ad moderationẽ naturalemque statũ fuerit peruentũ. ut si caro præterque nature ratio exposcat ulceri accreuerit, nõ id quod carnẽ generet, aut alat, sed quod detrahat, imminuat, erodat, corrupatque, administrare expedit: sicut ea que carnẽ gignant, quotiescunque cauius ulcus pati cuiuspiã acciderit, utroque tamẽ tãtis per utẽdũ, ut quũ primũ fuerit ad moderatũ deuentũ, statim desistamus, priusque in cõtrariũ transitus fiat. Nam dũ superexcrecentẽ carnẽ detrahis,

nisi simul

nisi simulac mediocritatem attigeris, perstiteris, partē illam cauam reddas: ut etiā dum cauum reficis, nisi in mediocritate te contineas, caro nimis excrescet. Nempe hoc morborum genus, quo partes in maioris minoris' ue excessum uertuntur, per contraria (ut diximus) emendatur. In altero uerò genere, in quo naturalis formæ modus exceditur, quum id plures pro partiū ratione habeat differentias, earū unicuique suum erit contrarium sigillatim inueniendum: quemadmodū si pars quæpiā magis quā sibi debeat curua fuerit, in contrariū impellendo premendoque reducenda erit. Quod si intrò cōpressa sit, & facta ueluti lima: extrorsum, ut nasum sole mus, reflectenda est. Item quæ lenia facta sunt, cum tamē aspera esse deberent, exasperanda: sicut aspera leuiganda. Sed & illa quæ concavitates, uel meatus, uel omnino foramina, aut maiora quā par sit, aut minora, aut exinanita plus æquo, aut pleniora, aut lentis crasisque succis obstructa habuerint omnia: hæc pariter ad contraria, quoad mediocritatē attigerint, deducere expedit. Quippe ea etiā quæ in situ extra naturalē statū exierint, econtrariò in pristinum & naturalē modū reuertetur: ita ut quæ in anteriore partē prominent, retrorsum: & quod in posteriore, ad anteriora repellatur. atque eodē modo in reliquis duabus oppositionibus, dextrū in quibus & sinistrū, sursum & deorsum. Quū autē corrupto numero ex natura partibus debito uniuersum instrumentū in morbū illabi: nouisse oportet, id ipsum uel excessum in quāto importare, uel defectū, sicut nuper in magnitudinis permutatione diximus, proinde illius curatio, ut etiam in illa, aut per ablationē fit, aut per additionē: tamē eo differūt, quod in hoc morbi genere particula nonnunquā integra, in illo uerò portio quæpiam alicuius particulæ aut amputanda est, aut adijcienda.

An in corpore aegro curatio institui possit. CAP. XVI.

Ceterū considerandū est præterea, non modò in hoc, sed in alijs quoque omnibus generibus, num habeamus facultatē ea quæ ex indicatione se offerūt, perficiendi. siquidē forma, morbi curationis duntaxat modū indicat: id aut fieri possit, nec ne, alioquin nō indicat. quū hoc in omnibus factiuis artibus nō ex rei faciēde notione depromat: sed potius ex potentia uel impotētia causæ effectricis, itemque ex copia aut indigētia materiæ. Nimirū eadem res à nonnullis possunt, ab alijs nequeūt confici: atque etiā possunt nonnunquā, & nonnunquā nequeunt. etenim eorum omnium quæ corpori possunt, in causa cum ipsa est natura, tum medicus, quædā tamē medicus, quædā etiā natura præstare nequit. Os nimirū ita perfractū, ut de suo loco partes decedāt, mēbrumque distortū reddat, haud potest natura corrigere & cōformare, sicut potest medicus: qui itē potest luxatū reponere, quod pariter naturæ negatum est. Sed natura ulcus cauum potest carne implere, medicus uerò nequaquam: quemadmodū quæ senicocta sunt, aut etiā cruda, cōcoquere. Attamē medici ministriū naturæ potest ex usu esse ad hæc peragēda: siquidē illi est auxilio, dum adhibebitis purgantibus medicamentis, ulcus purū reddit: & illis quæ egent concoctione, ea offert quæ moderatē calefaciant. Verumenim uerò & ipsa natura nonnulla à se primū confecta, denuò non ualet reficere: utpote uenam, arteriam, ligamentum, neruum, & alia quæ in eodem sunt ordine. Itaque primū ad medēdi methodum pertinet, reperire (ut à nobis dictum est) communem omnium scopū, Contraria cōtrarijs esse remedio: mox sua ad unumquodque genus aptare contraria. terriò cōsiderare, quādo tum nos, tum natura, scopo, quæ indicatio insinuat, possit satisfacere: itē quando aut omnino, aut aliquo tēpore, aut ex aliqua parte id fieri nequeat. Nec erit hæc inter minimas naturalis contemplationis partes recensenda: immò opus erit, illum qui sibi, in illis quæ faciēda sunt, quid queat, quid ue nequeat inuenire proposuerat, in ea esse probè exercitatum. Nos uerò ad hanc rem explicandam duos dicauimus libros: alterum De animantis generatione, in quo ut

ex semine & menstruo sanguine foetus suum habeat ortum, differuimus: alterum de naturalibus facultatibus, nempe si seminis naturam contemplatus fueris, ita tamen, ut tuam contemplationem methodo demonstratiuam subiicias: eadem tibi uidebuntur, quae a nobis monstrata sunt, quam plures nimirum partes in foetu, a formatrice facultate seminis substantia pro materia usa, effici, quod ubi consecutus fueris, non miraberis amplius, quod natura iterum haec ipsa non ualeat mox reficere. Quum uero in libro De facultatibus naturalibus, eorum quae procreata sunt dispensationem fueris intuitus: inuenias facile, quae natura uel per se possit, uel etiam ope medici, quae praeterea nequeat, ea maxime parte ubi De facultate causarum quae opifices sunt, egimus, ac etiam de eorum substantia quae ab illis eduntur. Ibi enim quicquid possit fieri, quid uel non possit, inuenies, utpote si deperdatur cartilago, possit ne rursus in locum illius alia refici cartilago, uel potius quippiam aliud illi ferre consimile, nec non & osan eam habeat facultatem, ut post primum ortum iterum, quum deperditur, restituatur: an uero aliquid aliud restituendum sit, quod sit illi assimile. Item si pars nervosa transversa septi potest iterum coalescere, aut cor ipsum, aut iecur, aut alia quaelibet pars, neque enim mihi ad omnia connumeranda tempus suppetit, quum nec uniuersa medicina in hoc unico libro sit disponenda, nec id ipsum inter initia nostri sermonis instituerimus: sed methodos explicare, monstrareque ex quibus & quot principijs, & quibus uis sit constitutio artis peragenda. Itaque hic finem huic sermone faciam, si tamen illum in caput unum redactum, partem iam constitutam addidero. Perinde enim ut in illa, reperta semel salubrium morborumque corporum specie, mox censebam particulatim in omnibus materijs illam esse spectandam: ita quoque hoc loco, scopis a methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere exhortamur, ut deinde comprehendantur quae aut omnino, aut ex parte aliqua, aut aliquo etiam tempore secundum eam fieri possint, quaeque secus. Verum hic etiam ista sunt cum alijs artibus comparanda, quia si quis domum ex coctis extructam lateribus, moxque ex parte aliqua labefactam uelit ea parte, male affectis lateribus remotis, alijsque integris in illorum locum restitutis, illam refarciri: statim ad opificem pertinebit, lateres illis similes qui uitium contraxerant, primum conficere, quod si domino materia non suppetat quae huic sit negotio idonea: ille instaurationem fore impossibilem asseuerabit. Pari etiam passu res in hac proposita disceptatione se habet, ex inopia materiae, nullum eorum natura amplius reficere ualet, quae a primordijs generationis animantis, ex semine constituta sunt.

De instrumentis curatiuis, siue de remedijs. CAP. XVII.

Sed quoniam abunde iam de his actum est: reliquum est, ut ea huic sermone addamus, quae dum remedia inuenire doceremus, a nobis dicta sunt. Nempe nos generales quasdam quasi eorum formas exposuimus, oportere inquam alia quidem refrigerare, alia calefacere, humectare nonnulla, quaedam uero exiccare, hi enim sunt scopi, qui ad partes similes attinent: sicuti in uitata magnitudine, auferre aut reficere: in numero, aut totum eximere, aut gignere. ubi uero peccatum sit in figura, ad naturalem figuram reducere, & praeterea repleta uacuare, uacua replere, obstructions aperire, aperta contrahere, conuientia ac densata in contrarium conuertere: haec quidem rarefaciendo, illa uero aperiendo. Ita sane in morbis compositionis, scopus erit, in id quod est ex natura reducere: quemadmodum quum dissolutum est continuum, diductas partes iungere & conglutinare. Nimirum non est exigua huius artis portio, remedium his omnibus conuenientium materias reperire: exempli gratia, si articuli de sua dimouentur sede. Porro quum non modo in anteriora uel posteriora, in dextra aut in sinistra prolabi contingat, uerum & in superi-

in superiorem locum præ musculorum contentione reuellantur : duplex motio ei erit ex usu qui illos repositurus est, prima quidē deorsum, altera uerò in pristinam sedem. & proinde id fieri sine tensione in contrariam partem, nunquam poterit. Iamq̃ cuiuslibet equidem potest apertum esse, quàm usui ueniant ad eam in oppositam partem tensionē, tum ualidæ apprehensiones, tum etiā distensiones. Vnde factum est, ut quum nonnunquam illa manibus nostris complere nequeamus: uaria ad hoc munus peragendum fuerint instrumenta excogitata, quę pleraq̃ reponendis luxatis membris deseruiūt. Non secus autem hæc instrumenta ad materiã remediorum pertinent, ac reliqua congrua auxilia: utpote medicamenta, cibi, potus, & quęcunq̃ tandem corpori administrata, uim habent affectus prænarratos ad naturalem statum reuocandi. Quare spectabit ad medicum, in his quoq̃ istorum auxiliorū materijs uersari, prædictosq̃ scopos illis ex usu accommodare: ne deinde in eum illabatur errorē, in quem ij qui putant frigidam aquam in omnibus quę refrigeratione egent conuenire, & calida in his quę calefactione: ignari ex accidente fieri sepe ut frigida calefaciāt, calida uerò refrigerent. Sed in libris De medicamentis, plurima de omnium istorum methodo dicta sunt: addemus tamen & hoc sermoni huic, uniuersum hoc materiæ remediorum genus, in offerendis, efficiendis, euacuandis, & his præterea quę extrinsecus incidunt, consistere. Quę omnia ubi artis constitutor fuerit persecutus, in superq̃ uniuersæ materię scientiã particulatim consecutus, non ita tamen ut sola sit facultate contentus, immò & usum adhibuerit: iam causas omnes salubres, ut nihil illi præterea ad medendi artē constituendam desit, absoluisse putandus est, his omnibus in duo capita redactis, corporum nempe cognitionem quibus remedia sunt offerenda, atque ipsam remediorum naturam.

De signis diagnosticis agris. CAP. XVIII.

VERUMENIM uerò hoc quoque illi qui se in hac arte uoluerit exercere, mox supererit, ut sibi aliquã affectuū omniū dignoscendorū facultatē cōparet, in primis uerò eorū qui partes in corporis profundo sitas occupāt. quippe quū hac etiam parte nō cuiuscunq̃ sit, morbosum particulæ cuiusuis tum instrumētarię tum simplicis, si in alto sedē habeat, affectū excogitare: sed hic etiā oportet aliquã methodū ad partē affectā unā cum ipso affectu inuestigandā adhibere, de qua pluribus aliis tractauimus. At erit nunc etiam necessariū, sicuti aliorū methodorū capita quędā hoc libro cōplexi sumus, ita de his aliquē habere sermonē. Primū ex quo genere earū rerū quę præter naturā sunt, nos sperare habeamus in horū noticiam uenire posse. Nam tria sunt genera rerū præter naturā: primū, affectiones quę actionibus officiant: alterū, causæ harū: tertiū, symptomata. Sed causæ, hoc in primis nomine appellantur, quū agunt: quamuis ita nōnunquā dicantur, etsi nō agant, quòd uim habeant agendī. exempli gratia, inter morborū causas cruditas censetur, cum nullum adhuc morbū inuexit. Cruditatem appello, nō modò errorē concoctionis quę in uētriculo fit: uerū & in iecinore, in uenis, & tandem in uniuersa corporis mole. Symptomatum uerò genus in tres dispertitū est differentias, in actionū offensam, in ea quę corpori accidūt, & excrementorum immoderationem. Cæterum ipsa corporis affectio, quam uel morbū quis appellet, uel affectum, nihil intererit, est horum omniū causa: quę meritò quoq̃ ex symptomatib. agnoscit: quippe quū eorum respectu rationem causæ teneat. Porro ex his nonnulla affectiones ipsas necessariò concomitantur: alia non ex necessitate, sed aut sæpius, aut rarò, aut æqualiter. Sicuti rursus inter symptomata, quędā necessariò affectionū differentias cōsequuntur, quędā sepe, alia autem rarò, aliqua uerò in ancipiti sunt. Ea itaq̃ symptomata quę morbos ex necessitate sequuntur, quòd affectuum cognitionē afferāt, gręcè Pathognomonica dicuntur: & ea ipsa pro morborum notis habenda sunt.

Quæ

Quæ uerò non necessario: uel morbi differentiã, uel illius morem uel magnitudinẽ insinuant. Et equidẽ uno eodemq; exemplo utrorumq; horum uim aperiam, ut hinc exorsus, eadẽ in omnibus alijs methodo te exercere possis. Ponamus igitur membranam costas ualentem inflammatione teneri. porro is affectus phlegmone erit, quæ hæc secum habeat symptomata necesse est: tumorẽ præter naturã, ruborem, dolorem: quorũ duo hic sensum effugiunt, ut tantummodo reliquus sit dolor, qui costas incubens ueluti pungẽs est. Dolet igitur homo propterea, quia phlegmone est affectio illa, at doloris species est pungenti similis: quoniam substantia affectæ partis est membranæ. Costis præterea est affixus: id enim quod affectum est, costas adhæret. Sed & ob id latè permeat, quod ea ipsa membrana latè diffunditur. febrim quoq; tum ex ipso affectu, tum ex situ affectæ partis sequi necessariũ est: quorum si uel alterũ desit, iam non ex necessitate febris adierit. Nam si digitus inflammatione laborauerit, non continuo febris adoriatur, quum is procul à corde sedem habeat: nec si ea quidem membrana quæ costas contegit, tumore tamen duro, œdemate ue. Spirãdi præterea difficultas in his est, quæ affecto loco ex necessitate præsto sunt: quippe quum sit pars respiratoriũ cuiusdam instrumenti. At tamen huiusce difficultatis species, ab ipso affectu potius quàm ab ipsa parte causam habet. dolor enim dilatari respirandi instrumenta non sinit: utpote quia respiratiõnis operam, eius usu nondum expleto, dissoluant, ut mox necesse sit alteram celerius illi succedere actionem, tanta non interposita quiete, quanta dum naturaliter se haberet: indeq; spiritus frequẽs redditur, & paruus. Nec id ipsum modò huiusce inflammatio membranæ necessario secũ affert: uerũ pulsuũ quoq; alterationem, cum eã quæ à febre seiungi non potest, tum uerò illã quæ est ex forma affectæ partis. Arteriæ siquidem maiorem celeriorẽq; & frequentiorẽ ea ratione q; febris adsit, pulsum edũt: duriciem uerò ac contentionem iunctam habet, quia pars ea que phlegmone tenetur, neruosa est. Igitur tum hæc symptoma mēbranam subcingentẽ inflāmatam, tum & unum præterea aliud necessario concomitantur: decubitus nimirũ, qui uel in affecto, uel in opposito loco leuior est, uel in utroq; par. Quũ enim duplex sit ea membrana quæ costas uelat, si ea pars quæ exterius ossibus hæret, ualidè labore, facilius in latere decubunt opposito. nam si in morbosum decumbunt, compressio molestiã affert. At si interior (quod etiam euenit frequentius) uehementius dolent, si in oppositũ latus reclinẽt: quippe cum pensilis reddatur inflāmata particula. in morbosum uerò minus, cum nec ab ossib. prematur, nec etiam quasi suspensa pendeat, sed potius sit ab utroq; incommodo immunis. Quòd si utrinq; ea membrana afficiatur, par in utroq; latere decubitus est. Sed q; dolor nonnullis ad clauiculam perueniat, alijs autem ad præcordia, partim ex affecta parte suam habet causam: partim etiam hoc est inflammationis symptoma, dolorem inquam diffundi. ea quippe membrana & ad iugulum usq; ascendit, & præterea uniuersum occupat septum transuersum. unde si inflammatio in supremis illius partibus excitetur, deorsum conuelli clauicula uidetur: si in infernis, dolor præcordia pertingit. Et proinde exigua erit inflammatio, & secundum partes costarum medias, si in neutram deueniat partem. alioquin enim, quũ maior fuerit, necesse erit in partem utrãq; cõcedere. Quòd uerò tenuis quid & purulenti ex inflāmata particula refudet & effūdatur, tum ex ipso morbo prodit, tum ex ipsa parte: sicuti omnibus secundum os inflammatione laborantibus accidit, atq; etiam secundum oculos. Suboritur enim inflammatio ex humorum influxu: & partes hæ non perinde ac cutis densæ compactæq; sunt, sed raræ potius. Vnde quum multus tenuisq; fuerit is humor qui in partem inflāmatam irruit, rarior uerò particula: plurimũ est quod effluit. e contrario uerò, quũ exigua & crassa fuerit fluxio, corpusq; præterea

præterea densum: minimum erit, at minimum id tussim quidem incitabit, ut tamē nihil inde expuatur: quemadmodū si copiosum fuerit, tussiunt plurimum, nec parum etiam expuunt. Porro ut est ab hoc affectu tussis inseparabilis, ita screatus à tussi illū plurimum consequitur: non tamen sic, ut etiam seiungi non possit. Quod sputo reijcitur, necesse est aliquo semper esse infectum colore: attamen non semper eodem, quippe quum nec excrementū in inflāmata parte conclusum semper eiusdē sit naturæ. Etenim quum sanguinolentum fuerit, aut biliosum, cuiusmodi semper ferè ea fluxio est, quæ pleuriticis phlegmones fomentum præstat, à succo detento in inflāmata particula sputum colore inficitur: rubro quidem, si sanguineum id fuerit quod in membranā influit: flauo autem, si biliosum. Cæterum si pituitosus primū sit is succus, qui & conclusus demū putrescat, atq; sit deinde in causā fluxionis phlegmonem gignentis: tunc spumosa excreant. Sed quandoque uel niger erit screatus, quum biliosa inquam, sanguinolentā ue fluxio affatur. Quare omnia hæc cum partis affectæ, & ipsius affectus dignotione, etiam fluxionis indicant differentiam. Ex his ergo quæ dicta sunt, perquàm manifestum est, necessarium fore ad affectus loci quæ affecti inuentionem, tum uniuscuiusq; affectæ partis substantiam, tum eiusdem etiam cum alijs uicinis nouisse communionē. Nec minus præterea constare arbitror, si etiam nunquam de hoc mentionem habuissem: nihil referre, si positū dicamus, aut cōpositionē, aut cum uicinis societate. Ad hæc quoq; ex illis quæ diximus liquere potest, esse necesse omnē cuiuscunq; particulæ actionem functionemq; callere, & insuper morborū ac symptomatū genituras, proindeq; & morborum effectrices causas. Nimirum uidentur hæc omnia ad noticiam affectarum partiū, unā cum ipsis illarum partiū affectibus, ac etiam ad morborum illarū differentias pernosendas summè esse necessaria. Atqui & magnitudo, & mores morbi cuiuscunq; ex his ipsidem cōprehenduntur. magnitudo quippe ex affectiōnis quæ in illis est, & symptomatū præterea illā consequentiū magnitudine: mos, à morbi differentia, symptomatibusq; insequentibus. Ut statim in exemplo proposito, perniciosissimus succus est atra bilis, quū alijs præualuerit, utpote quæ præ ceteris & corrodat, & maligna admodum sit, concoctūq; difficilima, & ad purgationē ineptissima, atque etiam plurimū indicet calorē, à quo sit per assationē genita. Omnium mitissimus sanguis, qui & dulcissimus sit, & ad concoctionē facilis: mediū in simplicitate & malignitate reliqui duo locū obtinēt. Ex symptomatibus, ut nihil omnino expuere perniciosum est, partim quod significet fluxionē in phlegmone quasi deuinctā teneri, partim uerò quia ea uniuersa interius contēta corrumperit: ita screatus facilis & procul à labore, saluberrimus est, & longè etiam magis si cōcocta expuantur. Alioquin & pulsū symptomata morborū mores ostendunt: & præterea quæcunq; alia ex consensu solent consequi, sicut deliria, somni immoderati, fastidia, lotia, & alui deiectiones hoc aut alio modo factæ. Erit igit̃ his omnibus quæ recensuimus exercitatio adhibenda, si eam facultatem assequi uoluerimus, qua facile possimus affectas partes morbosq; ac eorum mores, magnitudinem & differentias comprehendere. Ab illis eisdem autem locis erit & ratio præfagiendi euentus morbi petenda, & insuper commodi usus remediorum. Præfagia etenim & medicum ab omni mortis culpa immunem reddunt, & ægros ad obtemperandum faciles, occasionemq; remediorum præmonstrant. At uerò quod aptus remediorum usus id sit, quod in arte præcipuum est, & propter quod is sermo uel uniuersus institutus sit: omnibus iam satis constat. Et nos non multo post docebimus, quo sit ex his qui nuper recensuimus, comparandus modo. nunc enim his quæ exposuimus, finem imponere constitui. Nempe exemplo unico tum morborum ipsorum, tum uerò earū etiam quæ ab ipsis detinentur partiū, dignotionē

explica-

explicauimus. Sed si & alterum quid nō dissimile addiderimus, nihilo se res deterius fortassis est habitura. Excrementōrum enim species multorum noticiā affert, quæ tamen & corpus secum connexum habet, è quo illa excerni uideamus, ita ut ex his ambobus simul coeuntib. una stabili euadat indicatio. Quippe quia si membranum, uerbi gratia, corpus excernatur, quod quidem ad id spectat quod cernitur, insinuat partem quampiam exulcerari, quæ in superficie naturam habeat membranæ: quæ tamē ea sit, definitè distinguere nequit. Locus autem per quē fit excretio, poterit nos ad affectam partem conducere: utpote quia si per inferiorē aluum deiciatur, ulcus in intestinis indicabit: si per superiora uomatur, in uentriculo: si per tussim excreetur, membranas quæ asperas uelant arterias, abradi monstrat, sicuti si mingatur, uel uesicam, uel pudendi meatum. Sed non parum præterea ad rem faciet, ea quæ primario affectu, ab his quæ per consensum laborant, distinguere: antecessione inquam, & consecutione, magnitudine & paruitate, in superq; causarum accessione qui utriq; solent officere. Vnde multi malè se habente uentriculo, cerebro in consensum adducto, in eorum symptomata illapsi sunt qui atra bili uexantur: aut si consentiant oculi, eorum qui suffusione. In his tamen si diligēter quis obseruauerit, hæc affectiones tum cruditates, tum uerò excrementa in ore uentriculi collecta cōsequi inueniet: & proinde eas ex his quæ uentriculū ledunt, excrecere: ex illis uerò quæ illi conducunt, sedari. Cæterum non est in præsentia nobis institutum, uniuersam affectarum partium rationē exactè explicare, quemadmodū nec cuiuspiam partis alterius huiusce artis: sed solum inueniēdi methodum insinuare, & quā cum sine istius artis cōnexionē habeat. Etenim erit deinde necesse, ut quisq; perlectis nostris Cōmentarijs, in eis sententijs quas in illis omnib. cōplexi sumus, multifariam se exercent. Itaq; ad prædictas methodos iam accedam, addito tamen eo quod præsentia negotio necessarium est. Arbitrè hoc etiam loco formam rei reperiri, quam deinde ut materijs accommodaueris, totam habebis substantiam. Porro quū particulatim omnia fuero persecutus, sicuti nunc paucis quibusdā exemplis actum est, erit tibi & hæc pars integrè constituta.

De remediorum usu, qui ex signis diagnosticis petendus est. CAP. XIX.

Reliquum autē est ut monstremus, quā sit necessariū ad cōmodum remediorum usum, partis quā curaturi sumus, substantiā exactè cognoscere, figuramq; & positum. Substantia enim affectus primos qui in temperie consistunt, quantum à naturali statu aberrarint, ostendit: quātumq; calefacere refrigerare uel humectare aut exiccare oporteat. Figura uerò morbos quæ ad ipsam spectant, de quibus sermo in superioribus habitus est, simulq; & eorum indicat magnitudinē: quippe quum eo maiores censendi sint, quò à naturali modo magis recesserint. & insuper ex ea comprehenditur, quousq; sit opus ad ea quæ ex natura sunt, per contraria reducere. Sed hæc ex proportione morbis in temperie respondent, obstructions autem & inculcationes ad hoc genus pertinent, quod uerò præcipuè ac peculiariter indicat, est euacuationis modus, quæ fit per oscula & figuras, quas membrum id affectum est, quod nobis curandum offertur: aliquam tamen habet hac parte communionem cum illis indicationibus quæ à positu prodeunt, de quibus iam agemus. Vt autem superuacaneum uideatur, ea nunc explicare quæ in istis eandem uidentur ad cognoscendam uel magnitudinem uel quantitatem usus auxiliorum proportionem seruare: ita illa quæ eximia peculiariq; sunt, exponenda sunt, posteaquam ea ad curationes indicationibus quæ à forma prodeunt mixta, magno sunt usui. Sed hac etiam parte paucis quibusdā exemplis, ut tantūmodo methodum monstremus, sermonem expediemus. Obstructio sanè affectus quidam est partium instrumentarum, qui in primis iecori, ob eius tum structurā, tum uerò actionem,

actionem solet esse molestus. Nam uenæ quæ à portis deriuantur, per uniuersam huius uisceris partem cauam disperitæ: tandem illis quæ in gibba sunt, per quædã oscula sensum effugientia committuntur. Vniuersum uerò alimentum ex uentriculo in hunc unum locum, qui ob id ipsum quod nuper diximus, Portæ appellatus est, refertur. Quemadmodum enim in urbes nihil nisi per portas inuehi potest: ita nihil potest in iecur deferri, nisi prius in hunc feratur locum. unde in totam iecoris partem cauam subinde distribuitur, inde uerò per eos quos diximus terminos in gibbam. Quare nil mirum deinde fuerit, si uiscus hoc & ob uiarum angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantiæ, assidue obstructionibus arripiatur. Ei igitur curatio erit adhibenda priusquam eæ nimis excrescant, febrisque accendatur, tum cibis tum medicamentis attenuantibus administratis: quia quum multæ factæ fuerint, non modò hæc non satis erunt, uerum & uacuatione erit opus. quæ deinde quo loco faciendâ sit, membri figura & eiusdem situs indicabit. Vnde ab his promoti, si quid in iecoris cauo comprehensum sit, per intestina detrahimus: si in gibbo, urinam cientibus uacuamus. Eodem etiam modo à membri figura situ que docti, ea quæ in pulmone & pectore collecta uacuatione egent, per tusses purgamus: ad nares autem deducimus, quæ in cerebro. Sed non minus à membri figura & situ desumpta est ratio sanandi partes à phlegmone detentas: siquidem horum quoque primus scopus est euacuatio succi, qui in inflammatum locum decubuerit. At quo illum modò euacuare expediat, ipsa illarum partium quæ detinentur natura indicat: & hinc adducti, fluxiones quæ in coxam decubere, sectis uenis in poplite aut talo euacuabimus, & eas pariter quæ in utero comprehensæ sunt: quæ in thorace aut pulmone, per uenam cubiti interioriorem: sicut eas quæ in capite & collo, per humeralem. Ea quippe euacuatio facillimè & optimè fit, quæ per uenas uicinas & affines parti affectæ fiat. Porro & suam ex morbo habet indicationem, in halitum difflandum esse quod in inflammatum locum defluxit: situs tamen ipsius affectæ partis uarium deinde insinuat particularium auxiliorum usum. Etenim quæcunque in summa cute ortum habent, tale exposcunt difflatorium medicamentum, quale ipsa indicat inflammationis species. Sed quæ in profundo, eo egent acrioribus medicamentis, quo magis ab exterioribus recessere: ut quandoque cucurbitulis utendum sit, si sedem plurimum profundam habeant, quod tamen inflammationibus in summa cute quam maximè aduersarium est. Nec minus etiam situs loci id exquirentis animaduertendus est, quando astringente medicamento fuerit opus. Quia si medicamentum astringens ipsum potest eò peruenire, nil uetat quin id administremus. Sin minus, cauendum tunc, ne humorem in locum affectum ex uicinis partibus impellamus. Quare uel aliquid immiscendum est astringenti medicinæ, quod eò uim illius perducatur: uel ab illius usu erit abstinendum. Et proinde non parum quosdam offecisse noui, qui sanguinem è pulmone excreantibus, uniuerso in orbem thoraci astringentia medicamenta adhibere. præter id enim, quod uis astringentis medicinæ nequit pulmonem attingere: sanguinem insuper qui in thorace est, ad hoc ipsum uiscus propellunt. Nempe ista quæ hætenus dicta sunt, quantum ad præsens quidem negocium pertinet, satis esse existimo. Quare ut hoc unum illis addidero, hanc inquam Methodum formam tantum huius negocii continere: ad alia transibo. Scientiam etenim & disquisitionem, quæ sigillatim de unaquaque parte habenda est, & est ueluti uniuersa huiusce rei substantia, in alijs libris transegimus.

De signis prognosticis. CAP. XX.

MOx itaque de præfatio sermonem instituemus, utpote quòd non modò ad alia quædã, uerum & ad curationem quam maximè uideatur utile. Nimirum quis

y quis

quis præfagiendi artem primùm cōstituire proposuerit: is necesse habet antea examinare, an sicuti cuiuslibet rei animatę propriū uitę spaciū ex natura constitutū est: ita morbis etiam omnibus, ut nullo deinde pacto, si sit alicui illorum à natura tempus duorum mensium præscriptum, possit is quatuor diebus absolui: an uerò & in longum protrahi, & celerrimè finiri possit. Verùm quia iam plures ex medicis, eorum quę euentura sunt præfagitores euasere: ab ipsis etiam uulgaribus non amplius in questionem uertitur, possint ne uētura prænosci, an secus. Sed potius perinde ac si hoc iam sit constitutū à medico, sciscitantur, quo tēporis spacio morbus soluendus sit. At fortasse res nostra non est deterius habitura, si supponamus, nos nunc primùm præfagitricem artem constituere. nam & alia omnia hoc pertractauimus modo. Profectò hoc unum, si quæpiã præfagitiō futura sit, in primis necessarium est, esse nōnulla quę certò sint futuro tempore uentura. Sed deinde querendum est, quę nam ea sint, & quot: quia non omnia quę ægrotanti sunt euentura, necessariam habent generationē. Tumultus enim noctu excitatus, latratus canū, molesta nuncia, sepe insomnes reddūt eegrotantes: tamē nullū horū aut necessariò fit, aut certò præfagiri potest. nunquid igitur ea saltem quę ex ipsa illius morbi ratione proficiscunt, habent ut & necessariò fiant, & certò prænosci possint: uel nec ea quidē omnia, cum repentē possit superfluens quispiam succus in corpore, interiorius in partem aliquā uitę necessariā defluere: possit etiam contrā ab aliqua principe parte, ad ignobiliorem impelli, & subinde erit necesse, ut is qui in principem partem fertur, extremum periculum: qui uerò ab ea repellitur, repentinam inopinatamq; ægrotanti salutem præstet. Vnde in hisce statibus hoc tantum prænosse datur, quòd dubij fallacesq; sint; quòd tamen terminaturi sint, exquisitè definiri nequit. Veruntamen quum excrementa in locum aliquem decubuerint, nec defluāt amplius, sed potius ibi detineātur: aliquis in his dabitur nobis præfagiendi locus, quum probè nouerimus plures esse facultates, quibus natura animal gubernat, atque etiam quę nam ipsarum sit differentia: prætereaq; quòd excrementa omnia, quę in uniuerso animante cum sanguine deferuntur, nisi immoderata nimis copia cōstent, definitū & ipsa sigillatim tempus habent quo concoquantur. Vnde si cuiuscunque humoris naturam exquisiuerimus: iam artificiali quadam coniectura concoctionis rationem cōprehendemus, si tamē cætera omnia circa eegrotantem rectè tractentur. Quoniam quicquid in his erroris commissum fuerit: erit deinde in causa ut uel serius morbus soluat, uel mors celerius aduentet. Et huiusce rei memoria in hoc uniuerso sermone præ omnibus alijs seruanda est: quòd solę nimirū præfagitiones euenturę sunt, ubi & qui curat medicus fuerit præstantissimus, & qui rectè curet, ægerq; in nullo delinquat. Alioqui enim ridiculus esset, qui arbitraret tale esse medicorum præfagium, quale profiterentur uates. hi enim hominem (ita dicā) nono die liberandū autumant: nec adiiciūt, si omnia rectè agantur: imò & idipsum se præfagire pollicentur, nimirum futurum ne sit ut omnia rectè an perperam circa ægrotantes peragantur. At medicus non eo prædicat modo, quę futura sint: sed nouit ipse, quòd si omnia ut par est, expediantur, morbum septimo, uerbi gratia, die solutum iri. quòd si error quispiam accedat, & is exiguus: excidet id ex septimo in nonum: si uerò maior, in undecimum: si adhuc maior, in quartum decimū: & poterit etiam ita maior fieri, ut pro certa salute periculum mox afferat. Medicus quippe his duobus, morbo inquam & naturę quasi colluctantibus, animum semper intendit: atq; dum discernit quòd nam horum robustius sit, primùm quidem suum de salute hominis aut interitu præfagium depromit: deinde uerò quo alterū altero fortius esse nouit, eo & illius præfinitum tempus agnoscit. Nec mirari quisquam debet, si quis robur utriusq; rectè perpendens, uicturū tandē deprehendat;

quum

quum uideamus quamplures gymnastas ex primis statim motionibus, quib. contra se inuicem luctantes feruntur, uicturum prænunciare & sæpe ante partam uictoriam, quodq; celerrimè aduersarius succumbet, hoc autem agunt, cum alterum altero non parum uiderint ualidiorē. Quare ex alia nulla exercitatione salutem aut interitum prænoscet, præterquam ex exacta uirium tum morbi tum nature notitia: ex qua etiam utriusq; præfinitum tempus exquirat. Vt enim celerrimè solvendus morbus est, cum ualidiores uires fuerint: ita citò mors aduentabit, si hæc imbecilles sint, morbus uerò fortis. Sed magnitudo excessus horū tempus indicat, quæ hæc futura sunt. Ab his igitur scopis habet medicus, ut futurorū sit præfagus. Quæ uerò exercitatione ipse hos pernoscat scopos, in libris nostris De iudicijs abundè actum est: tamen in his quoq; in præfentiarū uniuersalem Methodū, ut in alijs omnibus factitatū est, explicabimus. Nature robur ex proprijs illius actionibus comprehendes, in primis autem ex pulsu, siquidem is est uitalis facultatis opus: morbi uerò magnitudinem, ex suis symptomatibus. At quatenus alterum altero præualeat, concoctio cruditas uel monstrat, quas subinde ex proprijs agnosces excrementis. quæ enim in uentriculo conficiuntur, deiectiones monstrant: quæ in uasis, lotia: quæ in toto corpore, sudores, quo etiam modo reliquæ omnes se habent, quæ in una quapiam uel pluribus particulis eduntur. nam quæ in thorace aut pulmone, ex his quæ tussi reijciuntur: quæ in uesica aut renibus, ex his quæ cum urina deferuntur. Cæterum ea quæ deijciuntur, uires quoq; partis cauæ iecoris, & mesenterij quomodo se habeant, ostendunt: ita & reiecta per uomitum, uentris superioris stomachiq; & quæ per palatum, nares uel, aut aures, quo cerebrum modo sit affectum, insinuant. Quibus omnibus hoc commune est, nunquam morbum solui posse, nisi prius in excrementis concoctionis signa conspiciantur. Vnde siue aures malè habeant, siue oculi, siue fauces, & ut summatim omnia dicam, concoctiones omnes celerem crislm, salutisq; securitatem indicat. Cruda uerò incōcoctaq; & ea præterea quæ in prauos uertuntur abscessus, uel nullam crislm, uel labores, uel prolixum tempus, uel mortes, uel recidiuas nunciat. Hæc uerò quantum ad negotium præsens spectat, sufficient, nam particulatim omnia sunt pertractata in libris proprijs, nec illis quidem exiguis, utpote qui uniuersa ferè complexi sint theoremata: in quib. sunt qui De pulsibus, quiq; De iudicijs, Decretorijsq; dieb. sunt inscripti. in his enim tribus Commentarijs ea explicantur, unde quisque in primis præfagire potest. iam igitur mihi uidetur, uniuersam curandi Methodum ad finem peruenisse.

De præseruatione siue correctione corporis neutri Decidentia. CAP. XXI.

Verum quoniam opere precium insuper est, eos procurare qui à morbis euasere, ut uires recuperent: & præterea ut hi qui in morbos procliuēs sunt, custodiantur: atq; ut ij qui prospera & inculpata fruuntur ualetudine, conseruentur: reliquum est, ut de his quoq; tribus huius artis partibus quæ supersunt, constituendis, sermonem, quàm breuissimum tamen, habeamus. Itaq; quum sit à nobis dictū superius, tria esse eorum uniuersa genera quæ præter naturam sunt, causas, affectus & symptomata: pars quæ ualetudinem tuetur, eam Græci Prophylacticen appellant, si modò illa sit pars artis huius, circa primum uersatur genus. Etenim si humorum uel copia uel prauitas, si obstructio, si uis aliqua corrumpens in corpore suboriat: homini periculum affert, ne quamprimùm in morbum illabatur: quandoq; uerò, ne extremè periclitetur. Verum sæpe hæc causæ sunt cognitu difficiles, quum nullam ferè homini molestiam præstent. statim enim morbus canis rabidi nullum peculiare signum, antequam propè instet rabies, in corpore reliquum est: adeò ut medico necesse sit has ex ægrotantibus causas sciscitari, & quid cuiq; euenit,

nerit, cum tamen humorum copia, aut eorundem prauitas, aut aliquem excitet in corpore tumorem, aut quodpiam uiscus oppilet: potest id ex symptomatibus, quibusdam intelligi, quae medium inter ea quae in sanis reperiuntur, & ea quae aegris eueniunt, locum seruant, quippe cum ea quae in sanis insunt, ex natura sint omnia, & omni culpa uacent: quae aegris, ut praeter naturam sunt, ita etiam culpanda. Quae uero media sunt, ad genus quidem eorum quae morbis eueniunt attinent: uerum adeo sunt magnitudine exigua, & uiribus imbecillia, ut nondum solitas uniuscuiusque actiones laedere queant. Neque enim si dolor quispiam aliquem uel secundum caput, uel secundum aliam quampiam partem infestet, statim tantus est, ut hominem lecto decumbere cogat. Neque si grauedo praeterea caput, aut praecordia, aut alias partes, uel alia uiscera detineat, tanta etiam erit, ut a consuetis functionibus desistere faciat. Corporis etiam tumor, aut gracilitas, decoloratio, pigritia in motu, procliuitas in somnum, uigilia, non sufficiunt ut ab actionibus quibus ad uitae munera peragenda egemus, detrahant. Nec cibi appetentia uel nimis adacta, aut omnino ablata, nam & haec ambo ad corpus pertinent non integre sanum: sicut nimia siti torqueri, uel eius esse nimis expertem. Secundum stomachum etiam uel uentrem morderi, aut se lassum sentire: quippe haec est ferè eorum formula, quae illis contingunt qui procliuus sunt in morbos. Affectiones uero quae ea pariunt, per contraria (ut iam a nobis dictum est) sunt corrigendae, si tamen haec res ita summam tractanda est: sed si particulatim transigenda, omne exuberans uacuandum est: ut tamen prius distinguenda sit exuberandi ratio, quantitate ne, an qualitate, aut etiam utraque ratione exuberet. & quod deinde potest iterum ad naturalem statum redire, per contraria alteretur: ut quod crassum lentumque est, attenuetur: quod tenue, crassius reddatur: ambo uero pariter concoquantur. obstructions praeterea aperiantur, quae toto sui genere sunt praeter naturam, qualia uenena uirusque animalium: tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quae uel tota substantia aduersantur, uel altera, uel utraque qualitate: sed euacuatio, per ea quae uim attrahendi habeant. Caeterum haec omnia quibus sint peragenda remedia, ab ipsis affectibus petendum est. Quia si omnes pariter humores accreuerint, maxima atque praecipua eorum euacuatio erit per selectam uenam: deinde uero per frictions, per exercitationes, per balneas, per inedia, nec alia etiam erit euacuandi ratio, quam solus sanguis modum excefferit. Vbi autem flauae uel atrae bilis succus, uel serosus humor: opus quidem est euacuatione, non tamen eodem modo. etenim si ea excrementa in primis uenis contineantur, purganda sunt his quae aluum cieant. Si in alijs, & tenuia aquosaque fuerint, per urinam: si biliosiora, per purgatoria. Veruntamen possunt & tenuia alui deiectione purgari. Sed quae totum corporis habitum occupauerint, cum tenuia fuerint: aut sudore aut medicamentis, quae cuti applicita uim exiccandi habent, quum uero biliosa: primum quidem purgatione egent, mox & euacuatione per cutim. At quum pituitosus humor exuberauerit, si falsus sit, purgandus est: si acris, experiendum, si possumus, naturae ad illum concoquendum opem ferentes alterare. & longè etiam magis, si dulcis sit: erit enim concoctu facilior. Porro ad concoctionem conducit quies, moderata calefactio, cibi parcus usus, boni tamen succi, potius uini parum calefacientis: exiguum uero colorem & moderata frictio inducere ualet, & usus praeterea moderatus aquarum calidarum, in superque cibi ac medicamenta temperate calefacientia. Obstructions remouent, quae cunctae uel esculenta, uel poculenta, uel medicamenta attenuant. Verum qua deinde ratione sint harum materiae reperiendae, aut iudicandae: exposuimus nos in eo libro quem De facultatibus simplicium medicamentorum, & in illo etiam quem De attenuante uictu inscripsimus.

*De refectione corporis neutri conualescentis, & conseruatione corporis
sani. CAP. XXII.*

IAm igitur tempus erit, ut ad illos qui à morbis reficiuntur transeamus, in quibus nulla causa nullusque affectus præter naturam, sed sola est gracilitas, simulque & uirium imbecillitas. Et proinde qui se hoc habent modo, in naturalem habitum reducentur, si moderatis cibis & motionibus reficiantur & corroborentur. Et nos in libris De tuenda sanitate, materias quibus hi & alendi & exercendi sint explicauimus. Ne tamē aliquid huic uideatur deesse sermoni: non modò partis refectionis quæ Analeptice dicta est, sed uniuersi etiā salubris negocij Methodus hoc quoque loco repetenda est. Primumque cuius nam ea sit generis, num ad id pertineat quod præsentia tuetur: uel eo tantum à parte curatrice differat, quòd in minimis quibusdam corrigendis uersetur. Si enim corpus, suum diutius statum seruaret: nulla esset arte opus quæ illi præesset. hoc quippe in causa est cur scientia egeat, cuius cure demandatum sit, quia uitiatur: hæc in eodem semper statu persistit. Nempe si solum hoc illi eueniret, ut in halitus diffilaretur, & subinde inaniretur: cibus potusque defectum illum reficere posset. At quia humorū copia, prauaque præterea gignunt excrementa, exercitationibus egemus, earum enim munus est, superfluentem quidem succum euacuare, excrementa uerò concoquere & expurgare, si tamen causæ omnes uitentur quibus uitari potest sanitas: refrigeratio inquam, æstus, lassitudo, cruditas, ebrietas, uigilia, mœstitia, ira, furor, & alia omnia quæ in eodem cum his ordine sunt. Neque enim ea sigillatim recensenda sunt, quum argumentū id quod à principio est à nobis institutum, iam ferè absolutum sit. Nam institueramus omnes partes medicinæ non quidem exactè disquirere: sed tantummodo monstrare, medicinam non secus ac alias artes, suam à finis notione constitutionem esse sortitam. Quod ubi est à nobis confectum: reliquum est, ut uniuersam medicinæ rationem per capita resumamus, illiusque cum cæteris factiuis artibus cõparationem.

EPILOGUS.

RIGITUR medicina est è numero artium factiuarum, non tamen ut ædificatoria, uel fabrilis, uel textoria: sed ut ea potius quæ labefactatas ædes instaurat, uel dilaceratas uestes consuit. Harum uerò, ut monstrauius, duplex est constitutio: nonnunquam enim ipse sibi artifex exemplum confingit, quandoque autem quod exterius consistit contemplatur. Medicinam uerò nos ostendimus esse in hoc secundo genere, utpote que minimè sibi ullum confingat exemplum, sed omnia ex corporis dissectione contemplatur: & subinde, si quid uitiatū sit, corrigere conatur. Sed hoc differt ab alijs artibus, quod maxima ex parte se naturæ operanti ministram præstat. tamen medicus uniuersam eam cõtemplationem, unde ipse excitatur ut minister correctorue euadat, similem habet cæteris omnibus factiuis artibus, qui et similarium partiū substantiam nouit, & modum generationis instrumentariarum, pariterque affectus inuenit, scoposque præterea eorum curandorum inuestigat.

GALENI DE CONSTITVTIONE ARTIS
MEDICAE FINIS.

CAPITUM LIBRI CL. GALENI DE CON-
stitutione Artis medicae, INDEX.

De FINE medicinae.	Caput 1	cum pertineat, & ab eodem explica- ri possit.	Caput 8	An in corpore aegro curatio institui pos- sit.	Caput 16
De MATERIA subiecta Medicinae, hoc est, de corpore humano in uniuersum.	Cap. 2	Elementorum naturã ex syllogismo Hip- pocratico deducit.	Caput 9	De instrumentis curatiuis, siue de reme- dijs.	Cap. 17
De partium organicarum materia.	Ca- put 3	De forma compositionis simularium ex elementis.	Caput 10	De signis diagnosticis aegris.	Ca- put 18
De partium organicarum forma, quate- nus integras actiones producit.	Ca- put 4	De materia compositionis simularium ex elementis.	Caput 11	De remediorum usu, qui ex signis dia- gnosticis petendus est.	Caput 19
De partium organicarum forma, quate- nus actiones lasas producit.	Ca- put 5	De forma partium simularium.	Ca- put 12	De signis prognosticis.	Caput 20
De simularium partium materia proxi- ma.	Caput 6	De FORMA medicinae.	Caput 13	De praeservatione siue correctione cor- poris neutri Decidentie.	Ca- put 21
De partium simularium materia remota, hoc est, de elementis.	Caput 7	De EFFECTIBVS medicinae.	Ca- put 14	De refectioe corporis neutri conuale- scentis, & conseruatione corporis sa- ni.	Caput 22.
Quoddam elementorum tractatio ad Medi-		Quid in corpore aegro agendum sit.	Ca- put 15		

E R R A T U M.

*In penultima pagina Praefationis, circa finem ferè, pro, contradicendi
characteres: lege, contrarios dicendi
characteres.*

RERVM ET VERBORVM IN COMMEN-
TARIIS AD LIB. GALENI DE CONSTITVTIO-
ne Artis medicæ, INDEX.

A	
A ctio organicæ partis un-	causæ salubres 23
dependeat 8	causæ salubres conseruantes seu
actio per se organo non conue-	præseruantes 37
nit, sed tantum quatenus ex si-	causarum morbificarum remo-
milaribus componitur, qui-	tio, conseruatio esse uidetur.
buis primò & per se conuenit	ibidem
7	Cephalicum aridum 13
actiones animæ quæ quibus par-	Cælum efficiens causa mixtorum
tibus conueniant 18	uniuersalis 11
actiones corporis duplices 6	Cognitio duplex 14
actiones sensibus manifestæ du-	cognitionis progressus 25
plices, sensus scilicet & mō-	cognitum primum, multis mo-
tus 7	dis dicitur 5
actionum causæ & accidentia iu-	cognoscendi uia siue modus, &
xta quæ diuiduntur 39	ibidem
actionum læsio, læsa parte simi-	in Cognoscente artem quamli-
lari 11	bet septem requiruntur præsi-
an Ægrum corpus possit curari	dia 14
22	Commentarij τῶν ὑπομνημονῶν,
in Ægro corpore quid agendum	siue Locī communes 15
fit 21	Cōpositio actiones similiarium
Alteratio partium similiarium, e-	uel promouet uel impedit 8
lementorum naturam & nu-	cōpositio per se cōuenit orga-
merum indicare potest 17	niciis partibus per accidens, e-
alteratio quando dolorem infe-	tiam similiaribus 7.8
rat 16	cōpositio quomodo à consti-
ἀνατρομή 5	tutione differat 1
ἀνάλλυσις. ibid.	cōpositionis uicium in organo
τὸ ἀναστροφῆς Aesclepiadis 15	dupliciter consideratur 10
Anima forma est mixti animati	Concoctio 34
18	Confusum siue primum cogni-
ἀνομοιομορφία Anaxagoræ 15	tum diuersimodè considera-
Architectura & Medicina conue-	tur 5
niunt & differunt 5	Conseruatio quomodo fiat 37
ars demonstrationis 15	Constitutio à compositione dif-
Ars medicinalis Galeni cur dica-	fert 1
tur 1	constitutio artis à quibus legen-
artium cognitio & explicatio	da fit 1 & 2
accurata in quos cadat 14	Constitutio artis cur hic liber no-
artium diuisio ex fine 4 item	minetur 1
ex effectu. ibidem	constitutio artis cur non ubiuis
artium fines 4	per capita commodè distingui
artium præcepta qualia esse de-	potuerit 3
beant 14	constitutionis artis medicæ pro-
artium principia quomodo arti-	cemium 2 tractatio 3
fex præsupponat. ibid.	& seq. usq; ad Epilogum
Atomi Epicuri 15	Contiguitas 13
C	
C aloris actio in humidum in-	Corpus humanum aliter medi-
natum 37	cus, aliter philosophus consi-
Carnis elementa quæ 15.16	derat 4
Causa morbi 25	corpus neutrum conualescens
causæ corpus immutantes & al-	quomodo reficiendum fit
terantes quæ sint, & quot	35
37	corpus sanum quomodo conser-
causæ efficientes & materiales	uandum fit. ibidem
rerum naturalium genuinæ,	corporis bona tria 36
uniuersalis & particularis	corporis tria bona, & totidè ma-
11	la 19
	corporis humani efficiens cau-
	sa est uirtus formatrix 6
	corporis humani forma per
	actiones suas cognoscitur.
	ibidem
	corporis humani partes 6
	corporis neutri conualescentis
	symptomata 35
	corporis neutri Decidentis præ-
	seruatio siue correctio 33
	corporis neutri lapsus quid sit.
	ibidem
	corporis neutri natura 35
	in Corpore egro duo sunt hostes
	32
	Curatio an fieri possit, & in qui-
	buis partibus 22
	curationis duæ causæ efficientes.
	ibidem
	curationis instrumenta 23
	ad Curationem rectè instituën-
	dam quæ nam sint cognoscen-
	da 24
	curatiuæ indicationes generales
	21
	Cristum theoria 32
	Cruris actio duplex 7
	cruris cōpositio dupliciter cō-
	sideratur 8
	truris partes similiares, ex quibus
	componitur 7
	truris partes uitariæ 8
D	
	D ebilitas corporis unde 35
	Δυστροφία 27
	διάνοις alia sensu, alia intellectu
	fit: quæ etiam medici propria
	est 25
	διπλόναλξια duplex 1
	Discipuli officium 2
	Docti uiri indicium 15
	doctrinæ progressus siue ὁδὸς δι-
	δασκαλίας 5
	Dolor à contigui solutione non
	oritur 16
	dolor ad elementorum naturam
	inuestigandam facit 15
	dolor est passionis sensus
	16
	dolor fit uel ab intemperie alte-
	rante, uel à re soluente conti-
	nuum. ibid.
	dolor quid 16
E	
	E ducatio proba in discente re-
	quiritur 14
	Efficientia 23
	Elementum unitatis solutionem
	pati nequit 17
	elementa materia sunt humani
	γ 4 corporis

I N D E X.			
Ordinis Resolutiui natura	3	ablata, quomodo & quando	37
ordinum fontes	1	restitui queat	12
Organi significatio	7	partium spermaticarum forma	
P		perfectior est, quàm carnosa-	
Pars organica ex similari-		rum.	ibid.
bus componitur uarijs		partium similiarium materia pro-	
7		xima	11
pars quot modis à morbo infe-		remota	13
stari possit	27	partium temperatura quomodo	
pars similis quælibet pati,		intelligenda	18
non omnis dolere potest	16	Passio à dolore differt	16
pars una temperatissima, & in-		passiones	19
temperatæ reliquæ in toto cor-		<i>φιλονομία</i> in discente requiritur	
pore	18	14	
partis organicae compositio du-		Philosophia quid.	ibidem
pliciter consideratur	8	Phlegmones curatio	31
partis organicae compositio du-		Pleuritidis signa	28
pliciter læditur, per se, & per		Præceptoris officium	2
accidens	10	præceptiores	14
partes calidæ	18	Præfagij theoria	31
partes carnosæ ablatae cur resti-		Præseruatio dupliciter sumitur	
tui possint	12	33	
partes corporis duplices	6	præseruatio quomodo fiat	
partes corporis omnes commu-		34	
ni ratione organicae dici pos-		<i>πρόγνωσις</i> à <i>προρρόσει</i> differt	
sunt: quædam <i>κατ' ἴσχυριν</i> hoc		31	
nomen merentur	7	<i>πρόγνωσις</i> medica datur	31
partes frigidæ	18	<i>προφυλακτικῆ</i>	33
partes humidæ.	ibid.	<i>προτοπείθει</i>	27
partes siccae	18	Q	
partes spermaticæ ablatæ cur re-		Q Væstiones medicæ quæ	
stitui nequeant, aut cur non		14	
possint conglutinari nisi per		Qualitates primæ elementorum	
callum medium	12	naturam & numerum indicat	
partes similes ex elementis		17	
per continuitatem componun-		R	
tur	16	R Efectio propriè dicta quo-	
partes similes quomodo ex-		modo fiat	35
elementis componantur	13	Remedia	23
partium organicarum actio ui-		remediorum fontes qui	29
tiata unde pendeat	10	remediorum qualitas ex forma	
partium organicarum forma in-		morbi colligitur	29
tegras actiones producit	8	remediorum usus.	ibidem
& uitiatas	10	Res non naturales	23
partium organicarum forma nul-		res non naturales quomodo ad	
la est interna propria, sed ex-		uitæ principiorum conserva-	
terna tantum, compositio sci-		tionem uel destructionem cõ-	
licet	6.7.8	ferant	37
partium organicarum materia ex		res præternaturam dupliciter cõ-	
actionibus elicitur	6	siderari possunt	25
& 7		rerum essentia duplex	1
partium similiarium cognitio ne-		rerum essentiæ duplex apprehen-	
cessaria est medico	11	sio	1
partium similiarium color prin-		rerum præternaturalium nume-	
cipia, ex quibus componun-		rus & ordo	25
tur, arguit	12	S	
partium similiarium forma du-		S Anitas fundamentum est om-	
plex	18	nium totius corporis bono-	
partium similiarium substantia		rum	36
		sanitatis causæ.	ibidem
		sanitatis conferuatio	37
		& 36	
		Scientia quorum haberi possit	
		14.	
		Senius partium unde	16
		Signa affectam partem quomo-	
		do indicent	26
		signa diagnostica ægra	24
		signa ex symptomatibus tantum	
		desumuntur	26
		signa neutra; ægra & salubria,	
		quomodo conueniant & dif-	
		ferant	33
		signa <i>παθολογικὰ</i> siue <i>ταμύρια</i>	
		26	
		signa prognostica euentus & tẽ-	
		poris morbi	31
		signa <i>σημεία</i> , siue <i>συνιδρόοντα</i> <i>ση-</i>	
		<i>μεία</i>	26
		signa triplicia, ut etiam triplicia	
		indicata.	ibidem
		signorum diuisio	19
		&	26
		signorum exempla cur Galenus	
		ferè ubiq; à pleuritide sumat	
		28	
		signorum prognosticorũ usus	
		31	
		signorum theoria ad formẽ me-	
		dicæ cognitionem pertinet	
		19	
		Similitium partiũ mutatio du-	
		plex	17
		Situs partis coindicat	31
		Sol & homo generant hominẽ	
		11	
		<i>συμπάθεια</i>	27
		Symptoma morbi	25
		symptomata sola signa esse pos-	
		sunt	26
		T	
		T Actus sensus omnium com-	
		munitissimus	18
		cuius accidens est dolor & uo-	
		luptas	15
		Temperatura	18
		temperatura membrorum tri-	
		plex.	ibid.
		temperatura naturalis partis	
		semper conferuanda	29
		temperatura quid	17
		temperatura similiarium est tan-	
		tum, quamuis in dissimi-	
		laribus quoque reperitur	
		8	
		Tetrapharmacum Basilicum	
		13	
		V	
		V Eritatis studium in discente	
		requiritur	14
		Vnio,	

I N D E X .

Vnio, dispositio est, qua mate-
ria compositionem sequitur
10
vnio partium sequitur naturam
mixtionis 13
unionis vitium & integritas in

partibus tum similiaribus tu
dissimiliaribus reperitur 10
unione partis similis soluta,
soluitur quoq; vnio dissimila-
rium 10
unitas alia similiarium, alia dif-

similiarium partium est
13
unitatis solutio in partibus qui-
buslibet accidit 10
unitatis soluta species. ibid.
uniuersale duplex 5

F I N I S .

[Faint mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.]

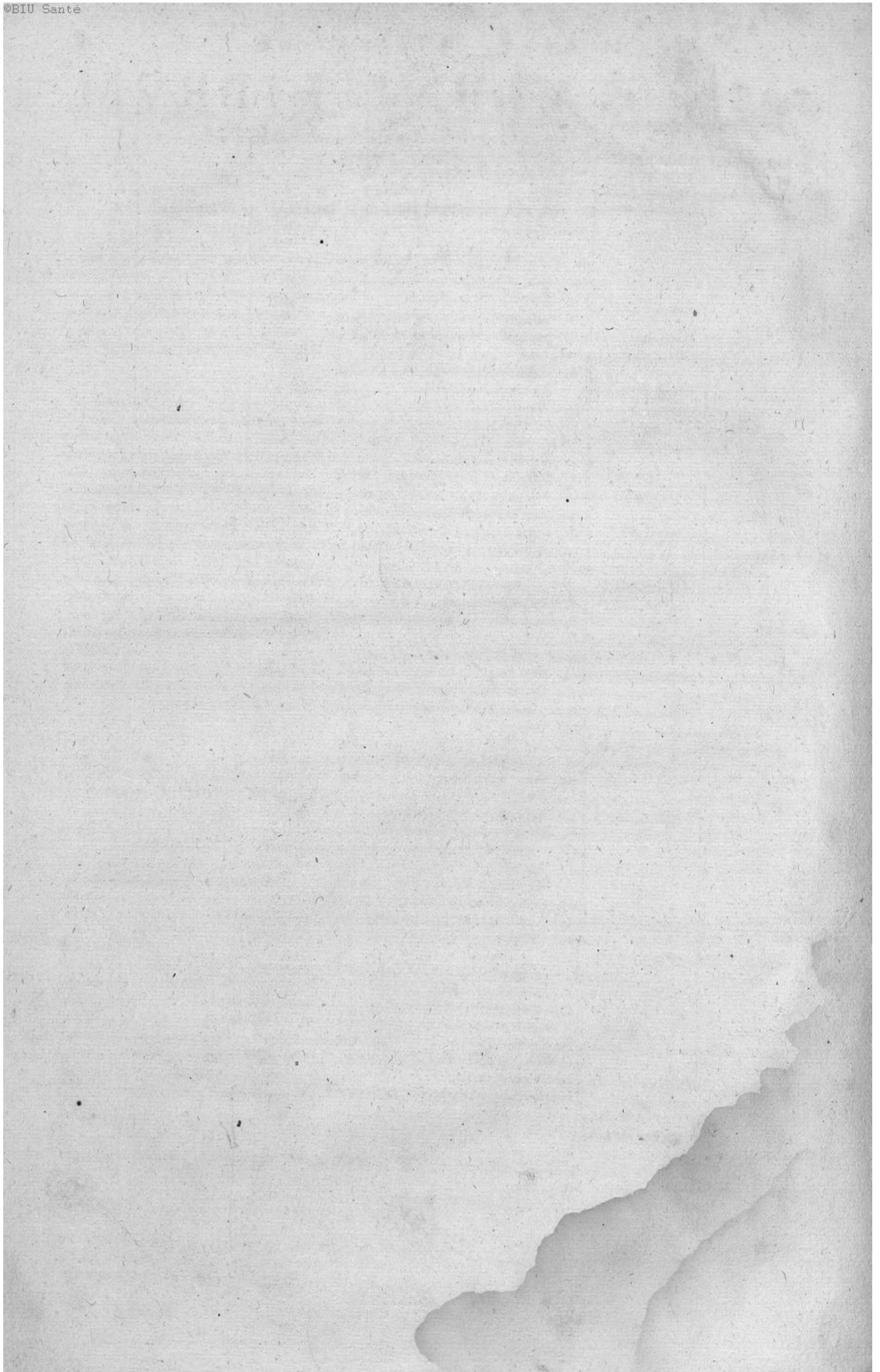
[Faint mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.]

[Faint mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.]

DE CONSTITUTIONE
ARTIS MEDICAE
TABULAE
COMMENTARII

IN GALENI LIBRVM, DE CONSTITVTIONE ARTIS MEDICÆ, ΔΙΑΛΥΣΕΙΣ.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

GALENI. Galeni hunc esse librum, indicat tum τὰς, tum λῆσι. Ordine enim uitur resolutiuo, cuius post Aristotelem a solo Galeno exemplum hic habemus. Character uero siue stylus Galeni proprius est: breuitati quidem studet, tamen propter cōtextum orationis perpetuum, et causarum ex se inuicem dependentiam, prolixior est, quàm in Arte medicinali: nam ordo resolutiuus breuitatem et distinctionem non tam religiose affectat, atque definitiuus. Taceo interrim Galeni innumeras ferè authoritates, et alias quasdam coniecturas, ex quibus librum hunc Galeni esse, manifestè conuincimur.

DE CONSTITVTIONE. Quemadmodū essentia rerum duplex est, altera in ipsis rebus, altera in mente humana intelligente: ita quoque essentia huius declaratio, quā diducens efficit, gemina est. Alia enim naturæ ductū obseruat, a causa materiali ad formalem atq; finalem progrediendo, ex quibus tandem cōpositum emergit: et quia hic naturæ progressus cōpositio *ἢ σύνθεσις* dicitur, progressus quoq; doctrinæ siue ordo dicitur Cōpositiuus, et Naturalis. Alia uerò humani intellectus normā sequitur: idq; rursus duobus modis. Nam rerū essentiā naturalem intellectus cōtemplatur uel per primam apprehensionem: sic inter causas ea quæ naturæ ordine erat ultima in opere, finis scilicet, prima est tum in intellectu et intentione agentis naturæ, tum in apprehensione hominis intelligentis. Quare sicuti effectus naturæ agentis Cōpositio dicebatur, ita effectus naturæ ratiocinantis seu intellectus apprehendentis et cognoscentis, Cōstitutio, *ἢ κατασκευαστική* appositè nominatur: proinde etiam ordo erit Constitutiuius, siue Resolutiuus, propter finis resolutionem, ex quo aliæ causæ deducuntur. Vel cōtemplatur rerum essentiam per secundam apprehensionem, quia causas illas intellectus considerat, quid commune cum ceterarum rerum causis, quid proprium habeant: hinc tandem genus et differentiam deducit, ex quibus Definitio consurgit, et ordo Definitiuus dicitur. Cōpositio ergo, Constitutio, et Cognitio siue intellectio, sunt ueluti formæ internæ triplicis ordinis. Itaque constitutio hoc in loco nil aliud sonat, quàm Resolutiuum ordinem, qui fundamenta artis proponit, hoc est, finem ipsum, ex quo deinde reliquas causas cum suis effectibus colligit. Quod quidem hoc in libro Gal. facit.

ARTIS MEDICÆ. Duos alios libros scripsit Gal. De constitutione omnium artium: quibus hunc tertium exempli causa subiunxit, ut quæ illic generaliter dicta erant, hic in specie declararet. Obseruandum autem, quòd artem definitiuo ordine traditam, simpliciter *ἠσπυλάω* uocauit, *ἢ ἁπλοῦς* scilicet: quoniam definitiuus ordo non componit tantum, ut cōpositiuus, nec constituit tantum, ut resolutiuus, sed utrunque præstat, summa cum breuitate, quæ docenti pariter et discenti commodissima existit. Artem uero resolutiuo ordine explicatam, uocat *ἠσπυλάω* τῆς, quoniam inuentioni magis, quàm doctrinæ inseruit.

AD PATROPHILVM. Vni dedicat, quod omnibus usui esse possit. Sic Aristoteles Ethica ad Nicomachum filium. Et sæpe aliàs Galenus ad amicos scribit, non patrociniij causa (quod hodie a multis magno suo merito fieri uidemus) sed doctrinæ, ut doceat simul et sophistas opprimat.

Respectu aliorum librorum, quos de medicina Gal. scripsit. Vt Ars medicinalis, ita et presens liber, per se solus legi potest atque debet: uterque enim totam artem comprehendit, quæ ex alijs postea libris declaranda uenit. Ars tamen medica etiam rudibus adhucdum prælegi potest: sed Constitutio artis ijs tantum, qui artem iam didicerunt, et præceptorum artis inter se connexum atque consensum explorare cupiunt. Respectu uerò duorū librorum, De constitutione omnium artium, hunc librum tertium illis esse annectendum ex Galeni proœmio discimus, non ratione ordinis, sed *ἢ τῆς ἀπὸ ἀριστοτέλους*: nam generalia duorum librorum præcepta, in hoc tertio libro, medicinæ exemplo, declarantur.

Nomen, siue Inscriptionem. Est autem talis:

QUA uia et ratione in aliorū scriptis dissoluendis utendum esset, in *ἠσπυλάω* Artis medicæ exposuimus. Eadem in presentia quoque nitamur, in enarranda Constitutione artis medicæ Galeni. Obseruemus igitur tum

Rem quæ tractatur, tū

Per se, quatenus docetur. Docetur ordine. Ordo duplex: tum

Rhetoricus. Sic totum librū didimus in

Proœmium, in quo rationem sui instituti explicat.
Tractationem, in qua ex fine reliquas causas, ex causis effectus deducit.
Epilogum, qui *ἢ ἀπὸ ἀριστοτέλους* totius tractationis continet.

Logicus, qui ex rei tractandæ natura pendet. Cōstituere uult artem. Constitutio ex causa potissima fit, quæ reliquas comprehendat, nimirum ex fine. Finem igitur assumit, eundemq; resoluit. Quare ordo est Resolutiuus, plenus artificij, et Aristotelicæ *ἠσπυλάω*.

PROOEMIUM, SEV PRIMA PARS TOTIVS LIBRI, IN QVO GALENVS INSTITVTI SVI RATIONEM EXPONIT.

PROOEMIUM Gal. præmittit: quod pars essentialis operis non est (neq; enim ali- quid ad rei tractanda naturã confert) sed tan- tum ratione persona- rum adhibetur. Quare non logici ordinis, sed rhetorici, pars prima existit. Est autẽ *ῥητορικὴ*, ut uocant Rhetores: quamuis enim à re tra- ctanda non sumitur, su- mitur tamen à persona tum docẽtis tum discen- tis. Docet enim hoc in loco Gal. occasione me- dicæ artis, quam Patro- philus cognoscere cu- piebat, qualis in uniuersum cuiusvis artis præ- ceptor & discipulus es- se debeat. Obseruat in- terim leges proœmij. Captat enim, ratione personarum, tum

Beneuo- lentiã. Pri- mum à sua persona: de- inde à perso- na Patrophili, ad quẽ scri- bit, eius enim ingenium & industriã lau- dat. Ex quo quidem loco, per se satis alioqui claro, colligim⁹ cõ- ditiones eas quæ requirũ- tur tum in

Docente. Ex Platonis enim sententia, quẽ Gal. libenter se- quitur, oportet ut docens

Possit do- cere aliũ. In- strumentis er- go eget tum

Discente, septem nume- ro: de quibus inferius cap. octauo, ube- rius. Hic bre- uiter anno- temus, in di- scente tria ne- cessariõ con- currere: ni- mirum

Docilitatem. De qua re, quo ordine scripturus sit, decla- rat. Auctor fuit Patrophilus ueritatis cupidus indagator. Cui ut morem gereret Galenus, duos libros De constitutione omnium ar- tium edidit, quibus tertius iste uelut exemplum p̄uolare anne- cteretur. Hæc enim est *ἡ δὲ ἀπὸ καθόλου*, ab uniuersalibus præ- ceptis ad particularia exempla progredi. Huius igitur operis

Attentionem, cãm inquit: Atqui si in præsentiarum ueram artis medicæ constitutionem inuenire asse- ctans, animo disruciariis: mox, ut ego quidem arbitror, quum resplendens ueritatis lumen fueris intuitus, maiori longè afficeris desiderio, nullam aliam uiam hac, quam tu inuestigas, præstantiorem inueniens, &c. Attentione maiori non erat opus: iam enim Patrophilus per se erat accensus, & cupiebat connexum & harmoniam artis ex suo sine cognoscere. Vnde colligimus, non à quouis libro hunc esse legendum, sed tantum à discipulo, qui iam ar- tem credulitate potius quàm demonstratione à præceptore fido acceperit.

Sciat artem quam proficitur, *ἴστωσιν, ἢ γὰρ μὴ φανερὸν εἴδωσιν*. Scire autem est rem per causam cognoscere.

Locutionis siue orationis. Verba, *ἢ ἡμεῖς μὲν τῶν πραγμῶν τῶν*, ueluti materia sunt ipsius doctrine. Enitendum ergo, ut propriè, perspicuè & dilucidè de rebus differat, & captui au- ditoris sese accommodet. Alij synopsis, alij diexodum querũ: alij ornatam, alij simplicem orationem. Quare Grammatica omnino est necessaria, uel usu uel arte acquisita, obseruatis in- terim peculiaribus cuiusque artis uocabulis. Rhetoricam in philosopho non magnopere requirit Cicero: sin uerò adfit, etiam commendat.

Tractationis siue *Ἀναλύσεως*, quomodo in docendo po- steriora prioribus connectat. Sic ordo, uelut anima rei quate- nus docetur, diligenter est tenendus. illum docet Logica. Atque hoc est, quod Gal. passim monet, in methodo Demonstrationis (sic enim artem differendi uocat) optimè uersatum esse oportere.

Velit docere. Multi enim uel inuidet, uel spe lucri imperitos adolescen- tes diu suspensos detinent, quod sophistarum proprium est. Philosophus certè uir bonus est, & ut societatis humanæ, ita etiam ueritatis studiosissimus: nec quid antiquius habet, quàm ut in pulchro parere possit. Sic Plato in Symposio.

Naturam, quam hoc in loco Diuinum affectum, & Studium ueritatis appellat: sola enim ueritatis cognitione dijs similes euadimus. Aristoteles in To- picis *ἄφρον* uocat.

Artem. Hanc non à nobis ipsi, sed à præceptoribus haurimus, tam mutis quàm uiuis. Mutos paucos, eosq; bonos eligamus, Homerum, non Chærilum. Vi- uos terra mariq; inquiramus, longè maiori studio, quàm mercatores lucrum se- ctantur. Et quia testimonio Philosophi, *ἢ ἡ τῶν μὲν δεινότητων πρῶτον*, præcepto- ribus assentiatur primum: postquam uerò didicerit, rationem eorundem exigat. Oportet enim artis theorematata esse uera, consentientia sibi inuicem, & ad finem artis utilia. Rectè igitur Patrophilus à Galeno rationem præceptorum & con- stitutionem artis petijt.

Exercitationem, ut non tantum *ὅτι τῆ ἀπὸ καθόλου* uerfetur, sed etiã *ῥητορικῆ* aggrediatur, & præcepta quæ didicit tum declamando disputandoq; tum scri- bendo confirmet. Oportet igitur impigrum esse, & *φιλάσσορον*, nec nisi perfectio negotio desistere ab incepto. Exemplo nobis proponamus Socratem.

Materia, est tota ars medica, quæ constitui debet ex suis fundamentis & prim- cipijs.

Forma, est ordo, isq; Resolutiuus. Orditur enim à fine, qui omnium causarum primus est in agentis intentione, & in cog- noscentis apprehensione. Nemo porrò ante Galenum, tradidit artem medicam to- tam hoc ordine: ut in proœmio Artis me- dicæ testatus est.

TRACTATIO, SIVE SECUNDA PARS

RHETORICÆ ΔΙΑΛΥΣΕΩΣ.

DISPOSITIO GENERALIS PARTIVM TOTIVS LIBRI, iuxta ordinis Resolutivi naturam,

SECUNDA pars ordinis Rhetorici, TRACTATIO est, quae artem ipsam constituit, & totius libri dispositionem suae ordinem continet. Operis precipuum igitur erit, generalem dispositionem iuxta capitulum seriem...

A causis siue ab ipsis principijs orditur. Quorum tractationem Arabes Theoricam medicinam uocant. Verum quia principia sunt uaria, incipit ab externis, a fine scilicet, qui reliquas causas sui ambitu comprehendit. Quapropter causae

Externae in hoc ordine priore loco considerandae ueniunt. Sunt autem duae, efficiens & finis. Efficiens quidem in arte medica duplex est, Natura & Medicus. Natura in exercitatione artis, Medicus in artis constitutione & praceptorum cognitione primas obinet.

Inter nae ex fine deducuntur: nimirum

Materia in qua, siue subiectum artis, corpus scilicet humanum, non bouis aut equi. Tractatio haec quae in medicina nominem meruit, & a Galeno

Proponitur, cap. 11. in quo corporis humani formam simul & materiam generaliter perstrinxit.

Explicatur distinctius. Perpendit enim materiales partes ex quibus componitur, quarum aliae sunt

Organicae, ex similibus diuersis compositae. Nomen habet ex actione. Proinde in earum explicatione fundamentum sumit ex actionibus, quae sequuntur formam earundem. Cap. 111, 1111, & v.

Materiam, cap. VI, VII, VIII, IX, X, & XI. Similares. Examinat simularium Formam, capite duodecimo.

Forma, cuius merito humanum corpus a medico consideratur. Sic salubritas & insalubritas cap. 1111. declaratur. Haec medicina pars καθολική nuncupatur. Cuius essentia καθολική confert: cognitioni uero eiusdem ipsa συμματική.

Ad effectus seu principia progreditur, quae ex ipsis principijs ducuntur. Et tota haec pars ab Arabibus Practica fuit dicta, comprehendens διαγνωστικὴν, θεραπευτικὴν, καὶ προφυλακτικὴν. Ad quorum cognitionem requiritur summopere αἰτιολογικὴ καὶ συμπτωτικὴ: sine quibus nec morbum cognoscere, nec eundem recte curare potest medicus dogmaticus. Quare cap. 1111. αἰτιολογικὴν instituit, ut precedentibus sequentia rite annectat. Porro effectus est ipsa actio: siquidem medicina ars est resectrix. Actio motus est: motus pro natura mobilis uariatur. Itaque pro uaria constitutione corporis humani, etiam actio circa illud uaria est. Alia enim ratio est agendi circa corpus

Agrum. De quo a cap. xv. usque ad cap. XXI.

Neutrum. De quo cap. XXI, & XXI1.

Salubre. De quo iidem cap. XXI1.

CAPVT PRIMVM, DE FINE MEDICINÆ.

Contemplantur tantum animo, hoc est, in sola cōtemplatione & cognitione rerum per suas causas acquiescant (quem Arist. in Ethicis *διωρισμῶν* sive nuncupavit) uel quamuis ad actionem referantur, actione tamen ista animus tantum, non corpus, perficitur, ut in moralibus. Huc igitur omnis philosophia referri debet: quæ scientiæ potius quàm artis nomen meretur, neque nostræ nunc est instituta.

Propositionē siue Maiorem, ut uocant: Omnis ars finem suum habet, uel in cōtemplatione uel in actione positum. Artem autem Gal. communiter sumit, prout etiā scientiam comprehendit. Propositionem hanc diuisus methodo declarat. Supposito enim sine isto generali duplici, elicitur, quod artes aliæ

FINIS principatū obtinet inter causas: in cuius resolutione ordo Resolutiuus uersatur. Quare nunc quoque Gal. Medicinæ finem tractare instituit. Vititur autem triplici instrumento, syllogismo scilicet, resolutione, & diuisione. Syllogismum principē proponit, eiusq; partes per diuisionem et resolutionem explicat. Instrumenta enim logica diuersimodè complicari possunt, ita ut in arte dissoluendi parum exercitatos sepenumero fallant. Syllogismus igitur princeps habet suam

Agant insuper corpore. Actionem autem seu *πρᾶξις* hic intelligit cōmuniter sumpto uocabulo, pro operatione ipsa corporea, seu pro *πρᾶξις*. Diuidiū artes istas Gal. ex ipso effectu, secutus Platonem in Sophista. Quoniam est omnes corporis ministerio agunt, tamen agendo uel

Faciunt aliquid, quod prius uel non erat, uel nō bene erat. *πρᾶξις* Plato uocat, *πρᾶξις* *ποιεῖν*. **Quæ** rursus (occasione sumpta ex proemio Ethicorum Arist.) post se opificium aliquid uel

Non relinquunt, sed in ipsa operatione esse suum habent, præterea nihil. Ut ars saltatoria, ars præconum, hystrionum, & consimiles.

Relinquit, quod tempore aliquo manet. Porro opificium istud, prius siue ante istam operationem uel

Omnino non erat, sed de nouo nunc ab operante factum est. Ars proprie dicitur Effectiua, qualis est statuaria, fabrilis, edificatoria: nam uel domum, uel arma, uel statuas, quæ prius non erat, fabricat.

Erat quidem, sed imperfectum & mancum. Qualis est ars quæ uestes aut calceos laceros reficit: qualis etiam est ipsa Medicina. Dicuntur proprie artes Refectrices.

Non faciunt aliquid, sed acquirunt tantum ea quæ iam facta sunt uel natura uel arte. Qualis est ars piscatorum, aucupum, pugilum, sophistarum, atque etiam, si Dijs placet, amatorum. Plato *τεχνᾶς* *ἀρτιπλῆξ* uocat.

Assumptionem siue Minorem, quod Medicina sit ars: quam præsupponit uelut ab omnibus confessam. Ars enim est, proprie sumpta, hoc est, collectio præceptorum uniuersalium, ad unum eundemq; finem tendentium. Improprie uero seu communiter scientia quoque esse dicitur, ut in Arte medica annotauimus.

Conclusionem: Ergo Medicina quoque uel in cōtemplatione uel in actione finem suum positum habet. Conclusionem deducit & illustrat, ostendendo Medicinæ finem

Non esse Cōtemplationem, hoc signo siue argumento ex communi hominum opinione deducto, quoniam nemo (exemplo Patrophili proposito) aliam ob causam Medicus fieri optat, quàm ut eos qui sunt corpore præter naturam affecto in naturalem statum reducere possit. At hoc ipsum actionem in se continet, non cōtemplationem. Etsi enim Medicus quoque cōtemplatur, non tamen eius tantum rei causa, ut sciat, cognoscat, & animum perficiat: sed potius ut ad actionem circa corpus omnia referat, hoc est, ad sanitatis uel conseruationem uel restitutionem. Quo ipso differt à philosopho naturali, qui corpora itidem sana & ægra considerat, non ut ea curet, sed tantum ut accidentia illorum cognoscat.

Esse Actionem, ex resolutione. Resoluit enim subiecti corporis humani affectiones, ex quibus medicinæ finis, sanitas scilicet, & actiones medici uariæ pro corporis subiecti natura deducuntur. (Quo itidem progressu in prioribus duobus libris, quibus caremus, se fuisse usum scribit.) Corpus enim uel est

Sanum. Conseruandum est. Conseruatio ipsa, actio est. Sic ergo medicina primum erit actiua, non cōtemplatiua: deinde uero factiua siue *ποιεῖν*, & improprie sumpto uocabulo, *πρᾶξις*, non *τεχνᾶς*.

Ægrum curandum est, & ad naturalem statum reducendum. Sic ergo medicina factiua erit, relinquens aliquid opificium post se, non illud quidem nouum, sed uetus, refectum tamen. Quare factiua erit ars, non tamen effectrix, sed reffectrix.

CAPVT II. DE SVBIECTO SEV MATERIA CIRCA QVAM
 medicina uersatur, de corpore scilicet humano. Proponit autem gene-
 rali ratione quid in illo nobis obseruandum sit.

Ex fine MATERIAM com-
 mune deducit Gal. Finis enim medi-
 cinae sanitas est, per actionem uel conser-
 uanda uel restituenda. Actio necessa-
 rio subiectum aliquod requirit quod
 patiat. Hoc autem est corpus huma-
 num: cuius generalem tractationem in
 hoc cap. proponit, particularē in seq.
 explicaturus. Transitus porro artifi-
 ciosus à fine ad materiam, perficitur à
 Gal. per similitudinem. Nam in enu-
 muratione artium effectiuarum aedifica-
 torie quoque meminit, & medicinae
 similem esse statuit. Quae similia sunt,
 non sunt eadem: hoc est, in quibusdam
 conueniunt, in alijs differunt. Quare
 medicina quoque & architectura pri-
 mum differunt tum ratione materiae
 subiectae (hic domus, illic corpus hu-
 manum) tum ratione finis (etsi enim
 ambe ad opus tendunt, tamen archite-
 ctura non tantum reficit id quod prius
 erat, sed etiam id quod prius non erat
 efficere. Medicina uero tota refectrix
 mera est) tum ratione cognoscende
 materiae (nam architectus partes &
 compositionem domus tantum, nullas prae-
 terea actiones in re inanimata obser-
 uat: at medicus non partes tantum ma-
 teriae & compositionem, sed earumdem
 quoque actiones cognoscere laborat.)
 Iam uero conueniunt (in conuenien-
 tia autem similitudinis uis tota consti-
 tit) non modo ratione finis generalis,
 quoniam in opere seu actione acq-
 uiscunt: sed etiam in modo cognoscendi
 materiam subiectam per resolutionem
 seu dissolutionem. Hac ergo similitu-
 dine inter medicinam & architecturam
 constituta, ad maiorem contextus in-
 telligentiam obseruari debet tum

Cognoscendi modus, siue à do-
 ut proprie loquamur. Intelligimus au-
 tem hic non rhetoricam illam prudentiam
 accommodandi sese captui auditorum:
 sed uiam cognoscendi, quae ex re-
 rum cognoscendarum natura, & cognos-
 centium conditione pendet. Hanc alij
 abusuue methodum uocant, alij etiam or-
 dinem. Differt tamen ab utroque. Ordo
 enim & methodus sunt artificiose di-
 spositiones earum rerum quae doceri
 debent: at *modus* est generalis ratio pro-
 grediendi à notiori ad ignotum, seu à
 confuso ad distinctum (ut in prooemio Ph-
 sices Aristoteles inquit) innata & insi-
 ta nobis à natura. Nam cum duo in no-
 bis sint *leptotaxia*, siquidem sensu aliquid
 cognoscere uel apprehendere cupimus,
 à notioribus nobis: sin uero intellectu,
 ab eo quod natura sua & per se notius
 est, ad minus notum progredimur. Ver-
 um quia primi cogniti non eadem est
 ratio apud omnes, idcirco breuiter hic
 annotemus, quod Confusum hoc siue No-
 tius diuersim: odē sumitur, & aliud aliud
 significat, prout etiam cognitio nostra
 uel per sensum uel per intellectum inci-
 pit. Confusum ergo istud, à quo ordi-
 mur, uel est

Uniuersale. *in loco*
 Intellectus
 hoc assumens
 ad particu-
 larum progre-
 ditur. Est au-
 tem duplex,
 uel

Particula-
 re aliquod.
in loco ab Ari-
 stot. in pro-
 oemio Phis-
 dicitur. Con-
 sideratur au-
 tem uel

Ante multa, à rebus distinctum.
 Idea dicitur. Quam ueluti exemplar
 Deus & natura in creatione seu con-
 ditione singularium imitantur. Nostra
 ea non est instituta, nisi ut omnes no-
 stras tam actiones quam cogitationes
 ad eius apprehensionem referamus,
 ut Plato uoluit. Nam quod hic Gal.
 monet, nisi nos quoque aliquam diui-
 ne illi similem cognitionem, quo ad
 eius fieri posset, attentauerimus, num-
 quam profecto discernemus, num om-
 nia ad aliquem usum sint procreata,
 an etiam nonnulla frustra. Deus enim
 & natura partes praenotant, earum
 officijs pro exemplari usi, ut etiam ar-
 chitectus. Itaque nos pariter ex actio-
 nibus particularibus naturam rei &
 ideam inuestigare debemus.

Post multa, quod in ipsis re-
 bus actu est, intellectu uero separatim
 intelligitur. Quale est illud, ex quo
 omnium artium theoremata consti-
 tuuntur, quod in particularibus sin-
 gulis ueluti distinctis uerum esse de-
 prehenditur. De hoc uniuersali nos lo-
 quimur, quando docemus uel discimus
 per inductionem, hoc est, per declara-
 tionem seu confirmationem uniuersa-
 lium in particularibus exemplis.

Com alijs particularibus, ut
 quid inter se commune habeant intel-
 ligatur, hoc est, ut uniuersale ex illis
 inferatur. Nam quoduis particularis
 continet in se uniuersale, confusum ta-
 men cum alijs attributis. Quando er-
 go uniuersale ipsum ueluti separatim
 intelligitur, tunc etiam distinguitur.
 Quare progressus fit à notiori con-
 fuso ad ignotius distinctum, per indu-
 ctionem, seu dicere malis educationem.

Per se solum, quoniam nolumus
 ex eo colligere uniuersale: sed tantum
 particulare illud, quod confusa noti-
 tia apprehendimus, per suas causas &
 accidentia, ex quibus constat, distin-
 ctè cognoscere cupimus. Sic (ut in
 prooemio Phisic.) definitum in se con-
 prehedit definitionem, id est causas &
 accidentia: & pueri omnes mulieres
 matres uocant. Progressus iste *Archi-
 te* seu *Archi-
 te* dicitur, atq; etiam in
 secundo Poster. *Archi-
 te*. Quo quidem
 nos in praesentia utemur, imitati ar-
 chitectos. Nam corporis particularis
 primum causas per dissolutionem om-
 nium illius partium inuestigabimus:
 deinde uero per inductionem tandem
 ex multis particularibus uniuersale
 inferemus.

Id quod cognoscendum est. Vide in seq. signum *

MATERIA AD CIBUM...
 MATERIA AD CIBUM...
 MATERIA AD CIBUM...

Id quod cognoscendum est,
 corpus scilicet humanum, ueluti materia me-
 dico subiecta. Corpus, quia compositum est,
 constat ex materia & forma: utraque cogno-
 scenda est, nam essentiam corporis absoluunt.
 Efficiens, quia externa est causa, à Gal. non
 consideratur: præter id quòd in corpore non
 manet uirtus formatrix, sed statim post par-
 tium efformationem emoritur, & post se re-
 linquit animam uegetantem. Itaque Gal. pro-
 ponit corporis humani

Materiam
 siue partes ex
 quibus constat,
 easq; proximas.
 Sunt igitur alie

Similares.
 Quæ iudem cõ-
 ponuntur ex

**Dissimila-
 res. Quarum**

Materia, nimirum ex semine & sanguine men-
 struo: quæ tandem in quatuor elementa refe-
 runtur.

Forma interna, quæ temperatura est.

Materia sunt partes similes.

Forma interna nulla alia est, quam quæ simi-
 liarium compositarum, temperatura scilicet quædam
 composita siue mixta. Externa uero (quam etiam in
 domo extruenda architectus obseruat) ea est, quæ
 magnitudine, figura, numero, & situ continetur.
 Quapropter cõformatio dissimilium propria esse
 dicitur, quemadmodum temperies simularium.

Formam, quæ anima est, neque per
 se cognoscitur, sed per medias actiones.
 Hoc ipso medici cognitio excollit cogni-
 tionem architecti. Architectus enim nul-
 las actiones in domo obseruat, quia inani-
 mata est: Medicus uero ex actionibus for-
 mam colligit, siquidem natura nihil facit
 frustra, & motus atq; quietis principium
 existit. Porro forma materie immersa cõ-
 cipitur. Ut ergo materia duplex erat, siue
 partes materiales duplices, similes scilicet
 & dissimiles: ita quoque actiones
 formales erunt gemine. Alie enim sunt
 actiones

Simularium. Sic
 uerbi gratia actio

**Musculi est mo-
 uere.**

**Nerui est sensum
 & motu à cerebro
 subministrare.**

Organicarum. Exempli causa: cruris
 totius actio est incessus: atque ut crus ex simi-
 laribus componitur, ita quoq; actionem eius-
 dem similes partes efficiunt, alie quidem
 tanquam principes, alie tanquam coadiuuan-
 tes. De quibus in sequentibus. Verum quia
 actio improprie organice conuenit, proprie
 uero simularibus: ideo Gal. in forma organi-
 carum explicanda non meminit actionum sim-
 pliciter, sed conformationis partium, quæ
 facit ut actio uel integra sit in organo, uel ui-
 tiata.

**CAPVT III. DE PARTIUM ORGANI-
 carum materia.**

PROPOSUIT rationem tractandi materiam subie-
 ctam medicine: eandem nunc explicare instituit. Quod qui-
 dem pulcherrima dispositione facit, quam nos totam breui-
 ter oculis subijciemus. Supponendum ergo, quòd corpus hu-
 manum subiectum est, cuius materia & forma inquiritur.
 Sed quoniã ex materia educitur forma, & uicissim forma dat
 esse & nomen materie: ideo uix unum absque altero intelli-
 gi potest. Quare Gal. alterum per alteru exponit: quod mul-
 to anti Arist. in Physicis quoque fecerat. Verum quia mate-
 ria prior est natura, idcirco materiam diuidit in partes simi-
 lares & dissimiles: postea quarumlibet partium materiam
 & formam denuò exequitur. Explicat igitur Gal. partes ma-
 teriales corporis humani tum

Organicas,
 in quibus actio
 formalis mani-
 festior est. Con-
 siderat illarum

Materiam, cap. III. Componuntur ex simularibus:
 similes ex dissectione potissimum cognoscuntur: tamen
 Gal. hoc in loco eas quoque ex actione deducit, & aliam
 actionem organice partis totius, aliam cuiusque simularis
 esse ostendit: quinimo actionem simularibus primò & per
 se competere, organice tantum secundario.

Formam, hoc est, actiones con-
 sequentes formam. Verum quia actio
 simularium partium temperaturã pro-
 prie sequitur, ideo formam in organi-
 cis non internã, sed externam tantum,
 quæ in cõformatione, numero, situ &
 magnitudine posita est, perpendit. A
 qua quidem conformatione oriuntur
 actiones tum

Integræ. De
 quibus capite
 quarto.

Vitiatæ. De
 quibus capite
 quinto.

Similares, quæ re-
 spectu organicarum
 materiales ceteri pos-
 sunt. Persequitur il-
 larum

Materiam tum

Proximam. Quæ partes
 ex semine, quæ ex mēstruo
 orientur, ostendit cap. VII.

Remotam. De elementis
 agit à capite VI. usque ad
 XII.

Formam, cap. XII.

Iam uerò post generalem dispositionem, quam Gal. obseruat in materia & forma humani corporis explicada, ad particularem expositionem accedamus. Primum igitur organicarum partium materiam hoc cap. tertio declarat, quòd q; ex similaribus componantur, ex actionum diuersitate conuincit. Si quis ergo solas actiones spectat, de quibus in hoc cap. agit, uidebitur Gal. naturam actionum, quæ formam partium internam siue temperaturam sequuntur, declarare uelle (quemadmodum etiam nos supra in generali diuisione Tractationis annotauimus) sin uerò scopum Gal. & *lib. 1. v.* artificiosam intelligat, non alia de causa actionum hic mentionem fieri deprehendet, quam ut materia partium organicarum declararetur. Ex actionibus itaque consequentibus formam, deducitur materia. Vt enim actiones organicarum partium uariæ sunt, ita quoque uariæ sunt partes similes, ex quibus componuntur, quibus primò & per se actiones cõpetunt. Vbi quidem illud notandum est, omnes partes corporis tam similes quam dissimiles communi ratione organicas dici, quoniam organa sunt animæ operantis. Verum *lib. 1. v. 2.* illa pars organica uocatur, in qua multæ similes ad unam actionem sensibus manifestam concurrunt. *lib. 1. v. 2.* enim *cap. 1. v. 2.* Manifestæ autem sensibus actiones sunt duplices, actio uidelicet sentiendi, atque mouendi: quamuis ipsum sentire sit quoddam pati. Motus itaque localis inter omnes actiones est ualde illustris. Proinde Gal. à motu cruris, siue pedis magni, sumit exemplum, hoc est, ab incessu, ut ostendat, quomodo ex uarietate motus in crure, ueluti in parte organica, etiam similarium uarietas necessario inferatur. Obseruanda est igitur actio cruris tum

Generalis, quæ toto cruri conuenit, ipse uidelicet incessus per flexionem & extensionem pedis. Qui quidem motus compositus est ex uario motu muscutorum: neque alio differt à motu similarium, quam quo tria, quatuor & quinque, à duodecim. Quapropter à Gal. actio totius instrumenti organo conuenire dicitur non primò, sed secundariò (quia primò similaribus cõuenit) & per accidens tantum (accidit enim organicis, ut ex similaribus componantur, quarum motus uarij in unum communem motum conspirent, qui totius instrumenti motus appellatur.) Vt ergo motus organo attribuitur non per se, sed quia ex similaribus componitur: ita uicissim (ut in sequenti capite audiemus) in partibus similaribus compositio secundum magnitudinem, conformationem, numerum atque situm, locum habet, non per se, sed quatenus ad organi compositionem concurrunt. Et quamuis actio per se organo non competit, tamen Gal. in organicarum natura explicanda actionis semper meminit, in similaribus uerò infra capite duodecimo, nullo modo. Causa ea est, quoniam similarium forma est temperatura, à qua deinde profluunt actiones: at organicarum nulla interna dari potest forma, sed externa tantum. Ab actionibus ergo organicae partes & nomen & esse habent, quamuis secundariò tantum.

Particularis, quæ cuiuslibet partis similis propria est, quandoquidem ab interna illius forma, à temperatura scilicet, profluit. Itaque primò & per se parti conuenire dicitur à Gal. Et ex hac eadem actione elicitur materia partis organicae, quæ in uniuersum constat ex particulis ortis uel ex semine uel ex sanguine menstruo, quas Gal. ratione officij quod habent enumerat. Cùm igitur uariæ partes similes ad organi compositionem concurrant, etiam actiones particulares erunt uariæ. Ostendit hoc Gal. in proposito exemplo, de motu cruris. Nam partium similarium alie sunt

Principes, Musculi. Qui uel

Effectrices motus, tum

Extendantur etiam. Flexunt etiam.

Non principes, sed coadiuantes, ut Tendines.

Mouentes, uel tanquam

Instrumentaria. Nervi motui, ueluti canales, per quos facultas à cerebro transmittitur. Patet hoc ex nervi dissectione: inferiores enim partes, ad quas facultas amplius perungere nequit, motu priuantur. Verum hæc probatio ex questione de principatu partium petenda est.

Primò, ut ossa. Quibus annectuntur, suisq; tendinibus inseruntur musculi, ut pro uoluntatis arbitrio ea mouere possint.

Motæ. Et rursus uel

Secundariò, quia scilicet ossibus circunquaque adherent, & cum illis mouentur. Quales sunt Cartilaginee, Adeps, Nervi sensitiui, Glandule, Arteriae, Venæ, Cutis, Membranae, Ligamenta.

CAPVT IIII. DE PARTIUM ORGANICARVM FORMA, QVATENVS ab ea actiones integræ profluunt.

ORGANICARVM partium interna forma nulla est, quæ non similaribus accepta referri debeat. Quare nec actiones organice primò & per se cõueniunt, ut in præced. cap. annotauimus, sed secundariò tantum, quoniam ex similaribus componuntur, quibus actiones primò & per se competunt. Externa uerò **FORMA** organicarum ea est, quæ ex compositione dissimilarium emergit. Atque ut temperatura ad similes solas refertur, quamuis in organicis quoque reperitur: ita compositio ad solas organicas & dissimiles, quamuis in similaribus quoque conspicitur. Hoc enim est, quod Gal. hoc in loco monet, non tantum compositionem in omnibus similaribus quæ organum componunt spectari, sed etiam in quauis similiari magnitudinem, figuram, numerum & situm obseruari debere: nisi enim in omnibus istis quæuis particula bene se habeat, actio integra esse nequit. Neque tamen consideratio ista particule est, ut similaris est, sed ut partis organice portio est. Integritas porrò actionis organice pendet à partium similarium compositionum debita

Vnionē siue contiguitate: nam contiguae sunt tantum, non autem continuæ. Solutio huius unitatis uitiatas producit actiones, ut in sequenti capite ostendet. Vnio autem uidetur sequi se potius continere organi materiam.

Compositione, quæ ui detur sequi siue continere formam organi. Forma organicarum accidentibus ijs circumscribitur, quæ sequuntur compositionem: & quamuis ipsa per se actiones non producit (hoc enim formæ similarium tantum cõuenit) tamen easdem uel promouet, uel impedit. Itaque formam hanc externam, quatenus secundum naturam se habens integras producit actiones, hoc cap. Gal. exequitur, in eodem exemplo persistens, nempe in motu cruris totius siue pedis magni: ut quod in hoc fieri uidemus, etiã in alijs partibus organicis experiamur. Forma ergo pedis siue cruris definitur & circumscribitur accidentibus quibusdam, quæ communi nomine cõpositionis comprehenduntur. Et quemadmodum in præcedenti capite actio, ita hic compositio perpendi potest dupliciter: nempe

Materialia. vide in sequenti signum Δ

Generaliter (quod hic maxime faciendum est) si omnes partes, ex quibus componitur organum, inuicem cõferas, & in illis cõsideres accidētia tum

Formalia, quæ formam concomitantur siue exprimunt. **CONFORMATIO,** consistēs in cavitare, meatu, figura & superficie. Galenus tamen hoc in loco solius figuræ meministi, *hæc Bexlib.* Oportet enim partium inter se debitam esse proportionem, ut ex apta compositione, figura decens & ad usum partis necessaria proueniat. Satis est Galeno, digitum ad fontem intēdere, & quid considerandum sit proponere potius quam declarare.

Particulariter, in quauis parte similiari. Sic necesse est (inquit Galenus) ipsa quoque ligamenta sua constare magnitudine, figura, numero, atque situ. Quia si maiora aut minora fuerint, si plura uel pauciora quam sit oportunitum, si in aliam figuram formata, si alij cuiuspiam loco inserta, non erit amplius integra articulorum motio. Quod de ligamentis dico, de alijs quoque particulis intelligi uolo. Verum enim uerò sicuti actio in organicis est tantum ratione similarium: ita uicissim compositio in similaribus est tantum ratione organicarum uel dissimilarium.

Locus. sola enim materia occupat locum. Itaque cum partes organi sint uarie, sicut quoque debitum requirunt, quem ex usu partis Anatome inferre docet. Nam nisi muscoli quidam in anteriore parte, quidam in posteriore essent collocati, non posset per flexionem & intensionem motus fieri. Pariter nisi unum os reciperet, alterum subingeretur, & ligamenti circumcirca positis in sua sede conuerteretur, inaccessus stabilis esse non posset.

Continua. MAGNITUDO partium debita & conueniens esse debet. Hec autem ex dissectione & usu partis cognoscitur.

Δ **Materialia,**
hoc est, quae materiae
rationem uidentur se-
qui: qualis est

Quantitas

Discreta. NUMERVS partium componentium seu similarium. De numero similarium in precedenti quoque cap. egit, quatenus similes partes materiam organicarum constituunt: hic uero de numero similarium tractat, quatenus confert ad formam externam organicarum, hoc est, ad compositionem, cuius deinde merito actiones integre eduntur. Porro numerus ex fine seu usu cruris deducitur. Finis est motus secundum locum à natura datus, ut geminis cruribus ueluti satellitibus princeps truncus pro uoluntatis imperio huc illuc transferri possit. iam uero quia in omni motu ratio est habenda ipsius mouentis primum, deinde etiam moti corporis: idcirco in hoc quoque motu aliae sunt partes

Agentes siue mouentes: Quae rursus sunt in duplici differentia: aliae ut

Efficientes,
& uel

Patientes siue motae. Totus quidem pes mouetur, sed aliae partes

Instrumenta, per quae uis motiua in musculos & totum pedem à cerebro transfunditur. Nervi motiui, qui à medulla spinæ oriuntur: sic dicti, non quod ipsi moueant, sed quia uim motiua à cerebro deferunt.

Principes, Musculi scilicet, uarij, pro motu uario. Nā

Fœmur habet undecim, quamuis Vesalius decem tantum statuat.

Tibia habet nouem.

Totum pedem, numero nouem.

Digitos tantum, numero uiginti duo.

Coadiuanantes. Tendines: neque enim isti mouerent, nisi à musculis mouerentur.

Fœmoris, unicum, cui os patellae appensum est.

Tibiae duo: tum

Interioris et crassius, quod *l'os* dicitur & Tibia speciatim.

Exterioris et tenuius, quae *Suras*, seu Fibula.

Talo.

Calcis ossis.

Nauiformis ossis.

Tarsi ossibus 4.

Plantae ossibus 5.

Digitorum ossibus 14.

Sensum, Nervi sensitiui.

Vitam & calorem, Arteriae.

Alimentum, uenae.

Tegendum, Membranae, Adeps, Cutis.

Fulciendum, Glandulae.

Conectendum, Ligamenta & Cartilagineae.

Per accidēs, quia ossibus adhaerent, nec ad motum conferunt, sed ad alios usus, ut pote ad

CAPVT V. DE PARTIVM ORGANICARVM FORMA, QVA
tenus ab ea uitiatae actiones proueniunt.

Forma externa, uidelicet à compositione, que organicarum propria est, sicuti temperatura simularium. Spectatur autem uitiata compositio in conformatione, in numero, in situ, in quantitate, uel

Generaliter, hoc est, in omnium partium simularium componentium relatione mutua. Itaque si uel in numero, uel in conformatione, uel in situ, uel in magnitudine peccent, uitiabitur actio. Quemadmodum in libris De differentijs morborum & symptomatum (ad quos diligentiorum huius rei tractationem rejicit) docet Galenus.

Impedit : ut si musculus uel tendo deficiat, uel si ligamentum alio situ positum fuerit. Per se dicitur organica pars affici.

Particulariter, in singulis partibus quas organum continet. Harum ergo lesio organi totius motum uel

Non impedit : ut quando uena aliqua deficit. Per accidens tantum organica pars affici dicitur: neque enim propter actionis impedimentum, sed propter partis simularis, quam continet, lesionem.

QUEMADMODUM ex organicarum partium forma externa integra, actiones bone proueniunt: ita ex eadem uitiata, actiones uitiatae. Quae quidem forma externa in partium compositione posita est. Proinde ut actionum uitiatum cognoscatur, cuiusque partis compositio perpendi debet. Sicuti neque aedificij uitiatum sciri potest, nisi omnes partes ex quibus constat optime intelligantur. Uitiata igitur actio organicarum pendet uel ex organi

Materia, hoc est, à dispositione quadam, quae materiae compositione sequitur & absoluit. Haec autem est unio: quae non modo in dissimularibus, sed etiam in simularibus reperitur: atque, idcirco uitiata unio tam in simularibus quam in dissimularibus morbum efficit. Gal. hoc ipsum in simularibus partibus ostendit, ea potissimum de causa, quoniam quandoque soluitur unio in parte simulari, soluitur quoque in organo, cuius pars est. Verum enim uero quia sub obscura haec sunt, distinctiore egerit explanatione. Unitatis igitur solutio accedit tum in partibus

Simularibus, & solutio conuini appellatur. In quodammodo affectu duplex erit respectus: tum

Unitatis solutio. Cuius differentias Galenus hoc in loco inuestigatum

Actionis uitiatae. Vide in seq. signum *

Generaliter, à causis tum internis tum externis, quae soluant continuum. Soluitur enim continuum uel à

Qualitate aliqua acri & erodente. Dicitur Erosio.

Vi aliqua, qualiscunque illa sit, aut quomodo cunque fiat: quae pungat, secet, scindat, laceret, uel contundat sui grauitate.

Particulariter. Nam prout uariae sunt partes simulares, ita quoque nomina solutio unitatis in illis uaria sunt. Exemplum triplex affert Gal. (sicuti etiam in Arte med. fecerat) in parte simulari

Sanguinea, quae ex menstruo orta est, neque in carne. Carnis soluitur continuum tum ab

Erosione, fit vlcus.
Sectione, dicitur Vulnus.
Scissione, scissura seu Fissura.
Laceratione filamentorum, scissura.
Punctione, Punctio.
Cotusione, Contusio.

Spermatice, eaque rursum uel

Corrodo. Dicitur Caries seu rugositas.

Scindendo, Fractura.

Mollis. Sic Nervus patitur Punctione, Scissionem.

Organicis, ea parte, qua corpora genere diuersa committuntur & coalescunt. Generali nomine *ἀσυνέχεια*, id est, Diuisiones dici possunt, quia non continuum, sed contiguum tantum soluitur. Uitiatur tamen actio totius organi: eaque de causa haec solutio unitatis dicitur in organice parte proprie accidere, tum quo ad actionem, tum quo ad subiectum, quaecumque tandem differentia solutionis fuerit.

Primò & per se: ut quando motus totius instrumenti uitatur simul & tollitur, per tendinis uel ligamenti lesionem, aut musculi alicuius dissectionem, qui magni sit momenti. Nam quum partes istæ ad motum maxime conferant, necesse est ut his lesis, totius instrumenti actio impediatur. Quapropter totius partis organicæ affectio dicitur, propter communem motum uitatum: quamuis subiecto sit tantum unius particulæ similis.

Animalis externa, sentiendi, præcipue uerò mouendi. Vitiatò igitur motu particulæ similis, uitatus quoque semper dicitur motus partis organicæ, sed cum hac distinctione: uel

Non primò, sed ex accidenti: quando motus totius non uitatur, sed tantum debilitatur. Ut quando musculus unius leditur erosione uel contusione, cuius non sit magna in mouendo facultas, uitium est in solutione unitatis partis similis primò & per se: per accidens uerò totius organi affectio dicitur, quoniam non totius actio intercipitur, sed tantum partis quæ in toto continetur.

* Actionis uitate, propter quam nunc hæc nostra instituta est consideratio. Vitiatò igitur actio, lesa parte similari, tum

Vitalis ferè semper, quia calor innatus debilitatur.

Naturalis semper, quoniam alimentum affluens non rectè concoquitur: apparet hoc ex pure & sante.

CAPVT VI. DE PARTIUM SIMILARIUM MATERIA proxima.

Post tractationem organicarum partium, succedit speculatio similariū: ut sic à compositis ad simplicia progrediamur. Transitus iste per *analogiam* fit. Repetit enim per capita constitutionem partium organicarū: & tandem de similaribus nunc esse agendum infert, ex quibus organicæ componuntur. Quòd autem similarium cognitio necessaria sit medico, similitudine architecti declarat, qua etià suprà statim ab initio usus fuit. Similarium ergo partium itidem ut dissimilarium seu organicarum inuestiganda sunt principia seu cause, materia scilicet & forma. Efficacitatis nulla hic fit mentio, quandoquidè neque confert ad essentiam totius cõstituendam, neque in corpore remanet, sed statim post membrorum conformationem emoritur. Porrò quia ex materie potentia educitur forma, idcirco de materia primò agit Gal. quæ non tam ex anatome, quàm per rationem & discursum comprehendì potest. Materia igitur similarium partium apud medicos uel est

Simplex, quæ ex nullo alio corpore mixto componitur, sed ex qua omnia ea quæ sunt in rerum natura esse suum habent. Sic elementa quatuor materialia principia sunt omnium rerum. Quapropter etiam seminis & sanguinis menstrui, ex quibus homo immediatè formatur, elementa prima erunt principia, & per consequens materia remota siue mediata corporis humani: ut capite septimo docebitur. Verumenimurò sicuti materia ista uniuersalis est, ita quoque efficiens habet uniuersale, cœlum uidelicet, quod suo lumine & motu in elementa agens, uaria mixtorum genera producit. Itaque uulgò dici consuevit, Sol & homo generant hominem, hoc est, efficiens uniuersale seu remotum, & particulare siue proximum. De elementis philosophi quoque naturales agunt, quatenus omnium mixtorum materiam constituunt, non tantum corporis humani: deinde quamuis in corpore quoque humano elementa considerant, non tamen sanitatis tuendæ uel reparandæ gratia, sed tantum ut rerum naturalium causas & accidentia cognoscant.

[Composita. Vide in seq. signum #]

¶ Composita, quæ ex elementis ueluti materia oritur, ex cuius potentia, pro uaria ratione mixtionis, etiam forma educitur, quæ mixto dat esse & nomen. Sic ergo materia partium simularium proxima siue particularis in humano corpore est tum semen, tum sanguis menstruus, ex quibus immediate partes ipsæ conformantur, à facultate formatrice uelut ab efficiente particulari, quæ in semine uiri potentia continetur, & à calore uteri recipientis in actum educitur. De proxima igitur materia agit Gal. in hoc cap. vi. eamq; deducit ex ipso sine. Causam enim, cur de illa agat, refert in actionem medicam: quæ dum curat corpus, interdum ablatas partes restituit, solutas colligat substantia uel planè eadem, uel certè simili. Itaque materia proxima partium simularium est semen & sanguis menstruus, secundum medicos. Vbi tamen notandum est, Humores quoque inter materialia principia partium, eaq; proxima, poni solere: uerùm à Galeno hoc in loco omitti, uel quia menstrui sanguinis ambitu comprehenduntur, uel quia non tam ad generationem animalis, quàm ad eiusdem iam editi cõseruationem, nutritionem & incrementum conferunt. Contraria ratione Auicenna in lib. Canonum, cum principia materialia recenset, omittit semen & sanguinem menstruum. Iam uerò cum orta de principijs attestentur naturæ suorum principiorum, etiam partes quælibet similes uel feminis uel menstrui naturam imitabuntur: quod ipso colore, tanquam accidente inseparabili, satis ostendunt. Artificiosè igitur ^{uolens} ^{hanc} ^{laxa} ^{laxa} Gal. materiam simularium proximam proponit, eamq; duplicem. Siquidem ablata substantia simularium, quocunq; casu, restituenta est per naturam imprimis, deinde per medicum ueluti ministrum naturæ. Aut ergo restitui

Nequit. Sic omnes partes spermaticæ, albæ (siue duræ sint, ut ossa, cartilagines, tendines: siue molles, ut nerui, uenæ, arteriæ, membranæ) uel si omnino auferantur, nequit substantia similis substitui: uel si earundem continuitas solnatur, nequeunt conglutinari, sed callo tantum siue poro medio coniungi possunt: quod cap. xxxix, & xl. Artis medicæ luculenter ostendit. Causa autem, cur restitui nequeant, refertur partim in materiæ defectum, partim in formæ perfectionem. Materiam intelligo semen. Cum igitur simile simili nutriatur & augetur, quia semen non affluit membræ pro alimèto, sed potius e contra à membræ ad testes præcipitur sanguis, ut illic in semen conuersus, & à parastatis uaricosis receptus, ad coitum referretur, & per colem eijciatur, non autem ad membra regurgitet, idcirco deest materia, ex qua partis spermaticæ iactura restitui possit. Formæ itidem perfectio tanta est, ut non nisi à uirtute formatrice ueluti diuina potuerit effici. Hæc autem facultas, qualiscunq; illa sit, statim post conformationem partium corporis sopitur & emoritur. Et hanc secundam causam Galenus infra capite decimosexto, tacitè uidetur innuere uoluisse. Iam uerò cum unio spermaticæ partis soluta non possit fieri per substantiam spermaticam & speciem eandem, natura ne deesset animali, per substantiam aliquo modo similem fieri curauit, quæ ex sanguine quidem ortum duceret, immutaretur tamen à membri spermatici facultate concoctrice, & alba efficeretur. Callum seu porum uocant. Qui tanto est imperfectior substantia spermaticæ partis, quanto etiam facultas nutritrix & auctrix debilior est uirtute formatrice.

Potest. Sic omnes partes rubræ, ex menstruo sanguine orta, restitui possunt, si fuerint ablatæ: conglutinari possunt termino communi, si fuerint disiunctæ atque solutæ: ut capite trigesimo octauo Artis medicæ docet. Causa est, tum materiæ abundantia, sanguinis uidelicet, qui pro nutritione membrorum confertim affluit: tum quoque formæ imperfectio, ut quæ non tantum à formatrice facultate potuerit educi, uerùm etiam à facultate naturali nutritrix & auctrix possit subinde restaurari. Sunt porro omnes istæ partes carnosæ: qualis substantia in musculis conspicitur, in hepate, liene, renibus, pulmone, in ipso denique corde. Nam quamuis actu similis caro in illis non reperitur, cogitatione tamen in uiuis, atque etiam per anatomen in mortuis, à dissimilibus alijs separari potest.

CAPVT VII. DE PARTIVM SIMILARIVM MATERIA REMOTA. Proponit quaestionem de Elementis.

Proponit, hoc cap. v. 11.

MATERIA similarium remota comprehendit Elementa. De quibus uariae opiniones ueterum philosophorum circumscribuntur, quas hic Gal. recitat, ut ueritate inuenta, materia similarium remota recte cognoscatur. Quaestione igitur naturam & numerum elementorum inuestigat: quae quia uarias habet partes, ideo prius dispositio totius huius tractationis de elementis proponenda est. Itaque Galenus quaestionem de elementis

Explicat. In qua quidem explicatione duo considerat, uidelicet

To δπ, siue An quaestio haec talis sit, quae possit explicari. Talem autem esse, probat generali discursu, eoque elegantissimo, capite octauo.

Generaliter naturam omnium elementorum, quod scilicet specie sint diuersa, & inuicem mutabilia: idque probat syllogismo Hippocratico, cap. 1 x.

To δπ, siue quomodo & qua ratione explicanda sit. Explicatio ergo in eo est, quod declarat tum

Particulariter singulas propositae quaestiones partes. Ostendit enim quae nam sit compositio nis similarium partium

Forma seu modus: nempe per contiguitatem, non per contiguitatem. Cap. x.

Materia, Elementa uidelicet specie inter se differentia. Quare numerum & naturam elementorum inuestigat, capite x.

Forma seu modus compositionis in generatione partium similarium. Hic autem unitate perficitur, quam cap. 10. explicabit. Verum quia unitas in similaribus pariter & in dissimilaribus reperitur, idcirco inquirendum est, utrum unitas seu forma compositionis similarium, cum forma & modo compositionis, hoc est, unitate seu potius contiguitate dissimilarium & organicarum partium sit

Iam uero ad singula capita accedam. In hoc igitur cap. vii. Gal. proponit quaestionem de elementis. Ex elementis partes similes componuntur. Inquirenda erit ergo compositio nis huius tum

Materia ex qua componuntur. Omnis compositio multitudinem componentium arguit. Cum ergo partes quoque similes ex pluribus componantur, natura istorum componentium diligenter est perpendenda (quod infra cap. undecimo facit) ut contraria contrariis recte curari possint. Hic satis sit, ut ex rōnō, annotare, quod elementa, ex quibus partes similes componuntur, uel specie inter se sunt

Eadem, nempe quod partes unite non per ueram contiguitatem copulantur, sed per contiguitatem tantum. Quare nec uera unio aut mixtio, sed appositio tantum, uel iuxtapositio dici meretur. Non aliter quam simplicia, ex quibus aridum medicamentum Cephalicum (quod recipitur ex u. uireos, mannae, aristol. rot. squamae aris, an. j. s.) componitur, quamuis in tenuissimum puluerem redigantur, non tamen miscentur tota totis, sed iuxta ponuntur tantum. Compositio igitur ista per contiguitatem non conuenit similaribus, de quibus nunc agimus, sed dissimilaribus & organicis tantum.

Diuerfa, quia non tantum uniantur partes componentes, sed uere continuantur termino communi, & totis tota miscentur, ita ut minimum unius tangat minimum alterius. Vera haec est unio, & mixtio proprie dicta. Cuius exemplum Gal. in Tetrapharmaco basilico statuit: quod recipitur cere, colophoniae, picis, adipis taurini, ana partes aequales. Ut enim in hoc medicamento perfectior sit mixtio, quamuis artificialis, propterea quod simplicia liquefieri & in unum corpus quodammodo coalescere possunt: ita quoque ex mixtione elementorum uera & perfectissima, uera etiam & perfecta unio similarium, hoc est, continuas oritur, quam ueluti formam compositionis similarium cum Galeno statuimus.

Diuerfa. Si hoc, necessarium quoque erit ut morborum alij sint partium similarium, alij sint partium organicarum, quae ex similaribus uarijs & specie diuersis componuntur. Similarium quidem alij sunt, pro mutatione principiorum seu elementorum ex quibus constant: alij uero sunt organicarum, pro mutatione uariarum similarium ex quibus componuntur. Atque ut organici morbi ex utroque magnitudinis, figurae, numeri & situs componentium dependebant: ita uicissim morbi similarium ex magnitudine, situ, numero & conformatione elementorum: siquidem elementa miscentur: mixtionis autem terminus ultimus & perfectio est ipsa forma siue temperatura.

Eadem, ut si aedes ex solis lateribus essent constructae. Sic idem essent morbi similes & organici. Nam cum principia siue elementa sint eadem, similis quoque partes eadem erunt, non numero, sed specie tantum differentes: erunt ergo dissimiles quoque eadem, quoniam eandem haberent naturam, magnitudine tantum, numero, situ & conformatione differentes. Quod quia absurdum est, idcirco, ut in seq. docebitur, materia similarium, elementa scilicet, specie non sunt eadem, quapropter neque numero.

Præceptores tam muti quam uiui. Studendum autem, ut paucos eosque optimos audiamus, legamus, imitemur: & quod in 8. Top. Arist. uult, exempla Homericæ non Choetileæ sequamur. Hæc tertia est ordine conditio.

Ars. Quando discimus, discimus ab alio, qui non nisi ordine nos docere potest. Quando inuenimus, methodo indigemus. Sub Arte igitur comprehenduntur tum

Methodi (quæ sexta est conditio) hoc est, compendia siue instrumenta tum

Docendi. Maximum enim argumentum est uiri docti, posse alium docere, inquit Plato in primo Alcibiade. Quapropter in *ιδίω*, in *ιδίω*, in *ιδίω* (quæ tria Gal. artem demonstrationis & logicam passim uocare consuevit) optimè uersatum esse oportet. Hæc tamen conditio ad præceptores propriè referri debet.

Discendi. Discere oportet, & ea quæ didiceris, memoria fideliter retinere. Quod si nequeas, commentarijs *ἢ ἐπισημασθῆναι*, siue locis communibus, ut uocant, erit opus. Quorum rationem Aristoteles in primo Topic. 12. breuiter & ingeniosè proposuit.

CAPVT IX. QVÆSTIONEM DE ELEMENTIS KATA TO' AIOTI GENERALITER explicat, hoc est, generalem naturam elementorum syllogismo Hippocratico demonstrat.

To' *δὸν* quæstionis de Elementis explicare aggreditur: & primum generalem naturam elementorum proponit, nempe quod pars similis ex elementis non iisdem specie, sed diuersis, ijsque inuicem mutabilibus, componatur. Vbi quidem notandum est, quod philosophus naturalis elementorū naturam inuestigat, partim ex generatione rerum naturalium, tanquam ab effectu: ut ex lib. Arist. posterioribus de celo, constare potest: partim à priori, ex principijs primis, à materia nimirum & forma. Medicus uerò ex communissimo accidente sensus tactus, ex ipso scilicet dolore, qui naturæ maximè cōtrarius est (quem admodum e contra uoluptas maximè amica) elementorum naturam deducit. Quare medicus non à priori, sed à posteriori tantum principia sua probat: quod cuius artificij cōcessum est. Elementorū itaque naturam Galenus ex dolore corporis mixti similis animati inuestigare nititur, rationis adminiculo, Hippocratem imitatus: quemadmodum e contra organicarum naturam, materiam scilicet similem & formam externā, id est, compositionem, ipsius sensus beneficio, per anatomen solam, inueniendam esse, in præcedentibus monuit, & in anatomicis libris docuit. Verum quod in superioribus fecit, idem & nunc facit. Neque enim in omnibus similaribus elementa singillatim inuestigat, sed in sola Carne: quæ omnium reliquarū exemplo inseruire poterit. Proposita ergo carne simplici, ex quibus componatur elementis, inquirendum est. Generalem illorum naturam, quod scilicet sint specie diuersa, & inuicem mutabilia, syllogismo Hippocratico, ex lib. de Elementis deducto, colligit, qui talis est: Si homo esset unū, non doleret. Atqui dolet. Ergo non est unum. Hoc syllogismo constituto, omnes antiquorum opiniones tolluntur: quas hic cum Gal. paucis explicabimus: exactius enim de illis in commentarijs nostris in primum Physicorum Arist. egimus. Pars similis composita est, ergo ex pluribus numero. Plura ista uel sunt specie

Atomos, Democritus & Epicurus.

Incompactilia quædam corpuscula, siue *τὸ ἀσπῆρον*, Aesclepiades: neque enim per ueram mixturem uniri, sed mutua tantum appositione sese inuicem contingere arbitrabatur.

Minima quædam elementa alia alij.

Omnes istæ opinioes, quamuis diuersæ, conueniunt in eo, quod principia specie eadē constituunt. Quare unoquoque & eodem argumento (Gal. primam rationem uocat) oppugnantur: quod tale est: Si ex iisdem specie caro cōponeretur, non doleret, quando uel continuitas eius soluitur, uel eiusdem qualitas immutatur: nam quia unum est, nihil est præterea in quod mutari possit. At dolet. Non ergo ex iisdem specie elementis componitur: & per consequens, non unum est corpus siue homo, ut etiam dicebat Hippocrates.

Eadem. Sic confixerunt

Similaritates, *τὰς ὁμοειδίας*, Anaxagoras.

Immutabilia, siue non alterabilia. Sic statuebat

Elementa quatuor, Empedocles.

Conueniunt in elementorum *ἀναλογία*. Tolluntur ergo eadē quoque ratione, quam Gal. secundam uocat. Est autem talis: Si ex impatilibus cōstaret caro, non doleret. Nunc uerò dolet. Non ergo ex impatilibus, non ergo ex immutabilibus elementis corpus componitur.

Diuersa. Eaque rursus uel

Mutabilia seu alterabilia. Cum superiores omnes partes sint cōsūtæ, relinquuntur hanc ultimam ueram esse, nempe quod Caro ex diuersis specie elementis & inuicem mutabilibus per totum componatur. Et hæc generalis est natura elementorum. Particularis eorūdem declaratio pro quæstione cap. 7. proposita, in seq. duobus capitibus absoluetur.

CAPVT XI. MATERIAM COMPOSITIONIS SIMILARIUM DECLARAT.
 Quæ secunda erat pars propositæ quæstionis de Elementis.

SECUNDA pars quæstionis de Elementis, supra cap. 7. propositæ, erat, Quæ nã esset materia compositionis similarium partium: hoc est, quæ & quot numero elementa essent. Nam ergo in presentia explicare conatur. Pro cuius intelligentia obseruandũ est, quod à sicuti Arist. in Phisicis naturalia principia ex effectibus inuenire docuit, ex generatione scilicet & corruptione, ex alteratione, ex incremento: ita hic Gal. principia materialia corporum similarium ex effectibus deducit, hoc est, ex mutatione, quæ corporibus similaribus accidit, eaq; varijs morbis obnoxia reddit. Vnde tandem corollarium elicitur (quod cap. 7. in dubium uocauerat) diuersos esse morbos similarium à morbis organicarum partium. Vitur autem resolutione Gal. hunc serè in modum: Mutatio siue Alteratio (communiter sumpto uocabulo) partium similarium est cognoscenda. Sed motus est. Ergo tria consideranda erunt. Primò quidem mouens duplex: tum quod, elementũ scilicet: tum quo, qualitas tactilis, uelut instrumentum. Secundò, mobile, quod mouenti contiguum esse debet. Tertio, motus ipse cum suis terminis, à quo, & ad quem. Verum quia instrumentum rectè cognito, etiam reliqua propter affinitatem & communitatem faciliè cognoscuntur: idcirco Qualitates agentes siue alterantes diligenter sunt inuestigandæ, ex quibus elementorum natura dependet. Inuestigabuntur autem commodè per enumerationem effectuum, hoc est, mutationum, quas corporibus asserunt. Mutatio enim similaribus partibus accidens (quod in præcedenti quoque capite notauimus) alia est

Materialis, ipsa uidelicet continui solutio. Continuitas enim partium compositarum est, cõmuni termino unitarum. In similaribus igitur partibus continuitas est, & mutatio accidens dicitur unitatis solutio. Neq; tamen mutatio ista quicquam ad elementorũ numerum inuestigandum facit, quando quidem elementa solutionem unitatis non patiuntur, quia simplicia sunt, & ex nullis alijs mixtis prioribus componuntur. Quoduis enim elementũ unum est, si per se consideretur: sin uerò cum alio coniunctũ spectetur, erit iam mixtum corpus, non simplex elementum. Quod si ergo unitatis solutio, ueluti effectus, in elemento tanquam simplicissimo corpore non datur: neque etiam qualitates effectrices, quæ quouis modo continuum soluere possunt, à nobis, qui naturam elementorum inuestigamus, considerandæ erunt. Quare nec secans, nec pungens, nec contundens actio, partis similaris materiam, hoc est, elementa quæ & quot sint, poterit demonstrare. Iam enim ex præcedentibus constitit, esse speciem diuersa. Si specie, ergo forma. Si forma, ergo mutatio illa, quæ à forma elementi imprimitur, talis erit, ut etiam pars similaris, quæ mutatur, non tantum simpliciter, sed in tota sui substantia patiatur secundum qualitatem, alteretur, & acquirat qualitatem diuersam ab ea, quam forma sua requirebat. Hoc est ergo, quod hic dicit Galenus: Etsi quid partem similem aut diuellat, aut tundat, aut pungat, aut secet, id sanè aliquid facit, tamen illa eius alteratio (communiter sumpto uocabulo) non ita per totam rei substantiam penetrat, ut in aliã substantiæ speciem rem immutare possit, sicut illam potest in plura partiri. Sed simulac in qualitate alteratur, ut quando nix calefit, mutatur tota substantia, & in aquam transit. Ex mutatione ergo materiali, hoc est, ex continui solutione, elementorum naturam aut numerum habere non possumus.

Formalis, quæ in partium temperatura accidit, & Alteratio proprie dicitur, quoniam partis similaris substantiam alteram facit, illius qualitatem immutando. Temperatura porò partis est terminus ultimus mixtionis, consurgens ex crasi elementarium qualitatum, quæ aut formæ sunt elementorum, aut certe accidentia inseparabilia quæ formas comitantur. Natura igitur elementorum (quorum numerũ Philosophus in lib. de celo ex ipso motu deducit) ex hac mutatione seu alteratione, quæ similaribus accidit merito temperature per qualitates primas (quando quidem in elementis etiam simplicissimis reperitur) potest colligi à medico, prout morbus & sanitas hinc oritur. Posita autem est natura ista tum in

Materia prima omnibus communi, in cuius notitiam philosophi ex transmutatione corporum assidua deuenerunt. Medicus igitur materiam ueluti subiectum alterationis præsupponit, atque philosopho credit: solam formam per qualitates agentem considerat, ut à quibus corpus alterari, & varijs morbis affici potest.

Forma, quæ aut latet, aut certè primis qualitatibus definitur. Ex formarum autem diuersitate elementorum quoque numerus pendet. Igitur quot erunt alterationis differentie secundum qualitates in mixto simili, totidem quoque erunt elementa, à quarum forma alteratio ista prouenit. Iam uerò quia alterantium qualitatum aliæ primæ sunt, aliæ secundæ, primæ ad primorum corporum inuestigationem potissimum cõferent. Alteratur ergo simile corpus secundum qualitates primas quatuor tam actiuas quam passiuas, tam simplices quam compositas. Quare elementorum quoq; alterantium idem erit numerus. Nam in quolibet elemento una qualitatũ cõiugatio reperitur, quamuis in altera qualitate excellat. Ut ergo sunt quatuor coniugationes, ita etiam elementa quatuor. Quorum theoria in Diexodicis libris absolutior tradetur. Satis sit hic digitum ad fontem intendisse, & quomodo ex alteratione uelut effectu (qui in similaribus corporibus merito elementorum ex quibus componuntur reperitur) numerus elementorũ colligi queat, ostendisse: atq; ad eò quæstioni ab initio propositæ, de materia remota similarium corporum, satisfecisse, apud illos, qui ueritati rerum student, & logicæ demonstrationis, hoc est, methodorũ logicarum, non sunt ignari. Ut etiam cap. 8. monuerat. Materia ergo remota similarium corporum sunt elementa quatuor, ignis, aër, aqua, terra, specie inter se differentia, & inuicem mutabilia.

EX POTENTIA materiae educitur forma. Postquam ergo Gal. materiam remotam simul & proximam partium similariū exposuit, annectit nunc formam, ex uaria materiae mixtione prouenientem. Semen enim & menstruum ex elementis componitur, eorundemque naturam retinent & imitantur. Elementa autem specie sunt diuersa (prout uarie sunt formae, suis qualitatibus praeditae) & alterabilia inuicem, pro uaria efficientia primarum qualitatū. Itaque uim suam imprimunt semini & sanguini menstruo, & per consequens partibus similariibus. Ex mutua igitur actione & passionis qualitatū confurgit temperatura, ueluti forma partis similis, quatenus est ens naturale: nam quatenus est pars corporis animati, formam aliam habet, animam scilicet. Ex hac duplici forma, duplex quoque consideratio partis similis habetur. Vt enim corpus simile est

Mixtum ex elementis, sic formam propriam habet Temperaturam, ex mixtione qualitatū elementarium resultantem, uelut ex cōcentu fidium harmonia. Cum autem in omni mixtione quaedam qualitates uincant, quaedam uincantur, fit etiam ut temperatura mixti corporis sequatur praedominium qualitatis exuperantis, & promde nouem dentur temperaturae, non tantum totius, sed etiam partium similariū. Vna enim pars temperatissima constituitur ueluti ceterum medium, nimirum cutis uolae manus: aliae omnes uel una qualitate tantum, uel cōiugatis duabus temperiem mediam excedunt: ut Gal. in lib. de Temperaturis, & Auicenna in prima primi, docent. Nos hic breuiter similariū partium temperaturam simplicem enarrabimus, ex qua facile quis cōpositam intelligere queat. Itaque membrorum temperatura triplex est. Alia Innata, ex mixtione quatuor elementorū in ipso semine & menstruo, quam comitatur calor innatus & humidum natiuum, quorum uinculum est ipse spiritus. Alia Influxuens: sic à corde calor, ab hepate humidum, à cerebro sensus atque motus influit. Tertia ex utrisque composita, per quam ueluti instrumentum animae, membrum omnes suas actiones obit. Ex temperatura igitur diuersa, diuersimodè quoque partium qualitates in eodem indiuiduo humano iudicantur. In eodè dico, nō in diuerso: nam alioqui Aethiops cum Germano, Socrates cum Platone, aut in uniuersum species humana cū leone uel aquila uarijs modis conferri potest: de qua collatione exactius agetur in tractatione temperaturarū ex professo. Partes autem intelligimus generaliter corpora quaeuis similaria. Proinde Auicennam secuti, spiritum, pituitam, pilos quoque inter partes similes connumeramus. Ex temperatura igitur composita ex innata & influente iudicatur partium quarumlibet natura. Verum quia qualitatū uis est diuersa, idcirco fit, ut partes aliae uelut iudicari dicantur secundum temperaturam influentem, aliae secundum innatam. Sic plantae quamuis calorem habent & humidum innatum, excitatur tamen calor à caelesti calore influente: humidum uerò facultate insita ex terra sugunt, & in alimentum conuertunt. Iudicantur igitur ex temperatura

Anima- tum, sic animam habet pro forma, quae per temperaturam ueluti instrumentum in alio membro seu parte similari alias exercet operationes, ex quibus anima ipsa cognoscitur. Quaedam enim actiones animae cōueniunt partibus similariibus.

Omnibus ex equo, quia omnes partes corporis animati necessario

Quibusdam tantum, nimirum Anima- les, non tamen inter- ne (quae solius cerebri propriae sunt) sed ex terna tum

Influente, partes calidae & frigidae: quia actiua qualitates agentium habent maximam, ita ut alterare possunt ipsam innatam temperaturam: sicut etiam à corde potissimum totus habitus immutatur. Nam influens calor non patitur, sed agit tantum. Ex influente ergo temperatura iudicantur partes

Calidae: quae ut specie differunt, ita quoque gradu caliditatis. Hunc autem ordinem habent: Spiritus uitalis cum corde, omnium calidissimus: mox sanguis beneficio spiritus deinde Hepar, Caro, Musculi, Splen, Renes, Arteria, Vena, Cutis uolae manus.

Frigidae: quarum haec est series. Pituita omnium frigidissima, deinde Pili, Os, Cartilago, Ligamentum, Tendo, Panniculus, Nervi, Medulla spinalis, Cerebrum, Adeps, Pinguedo, Cutis reliqua.

Innata, partes humidae & siccae. Causa est, quia passiva qualitas influens minus est efficax quam sit innata, propter minimam agentium uim. Quibus enim ex hepatis temperatura mutatur quoque totius corporis habitus secundum passiuas qualitates, tamen nisi maior sit humiditas innata membro, quam sit influens ab hepate, non poterit à sola influente temperatura membrum humidum effici. Humidum enim influens patitur potius à membro concoquente, quam quòd agat. Ex innata igitur temperatura iudicantur partes

Humidae Pri- mum locum habet pituita. Succedit sanguis cum spiritu, cuius merito fit fluxibilior. Pinguedo, Adeps, Cerebrum, Medulla spinæ, Caro mammillarum & testicularum, Pulmo, Hepar, Lien, Renes, Musculi, Cutis.

Siccae, inter quas primas obtinent Pili: deinde Os, Cartilago, Ligamentum, Tendo, Panniculus, Arteria, Vena, Nervi motiui, Cutis, Nervi sensitiui, denique ipsum Cor.

Viuent. Itaque uitalem facultatem à corde per arterias transfusam recipiunt.

Vegetantur. Sic naturalem habent facultatem seipsas nutriendi & augendi ex alimento quo affluit ab hepate.

Mouendi. De his nihil in presentia. Quamuis enim actio motus primo & per se similari parti conuenit, ut cap. 3. & 4. docuimus, tamen in parte organica spectatur ueluti cōmunis effectus omnium similariū ex quibus organum cōponitur. Idcirco superius organicarum partium formam atque materiam ex ipsa actione declarauit. Nihil tamen ueriat, etiam non commemorante Gal. motiuam actionem tanquam argumentum mouentis animae in parte similari constituere.

Sentiendi. Sensus quidem alij in proprijs sunt organis: tactus uerò omnium communissimus, per omnia sensoria reliqua, atque etiam per similes partes diffusus est. Cōmunissimum autem natura dedit, ut animal ea, à quibus ledi cōsueuisset, sentire & declinare posset. Porro sentiendi facultas à cerebro influit per neruos, & recipitur in parte similari ad recipiendum apta, hoc est, quae ad certam temperiem, ex elementarium qualitatū mixtione redacta est, ut sensus particeps esse posset beneficio neruorum mollium. Sic ergo quamuis omnes partes (ut supra cap. 10. dictum fuit) patiuntur, non omnes tamen passionem sentiunt, siue dolent. Quapropter aliae partes sensum habent, propter neruos quos suscipiunt: aliae sensu destituentur, quia neruis carent.

CAPVT XIII. DE MEDICINÆ FORMA.

POSTQVAM medicinae materiam ex sine suo deduxit, nunc artificiosè ex ipsa materia formam elicit. Nam in partium organicarum explanatione facta est mentio actionū, quae ab ipsa proficiunt. Pariter in similarium partium materia, siue in questione de Elementis explicanda, diligentia adhibendam esse monuit, quoniam ex elementorum componentium natura, morborum quoque uarietas p̄det, quae nulla esset, si elementa essent specie eadē. Atqui salubritas & insalubritas siue morbus, formam medicinae constituunt, de qua nunc acturus est. Formam autem medicae artis uoco, secundum qua contemplatio medici differt à reliquorum artificum cōtēplatione, qui circa idem corpus humanum uersantur. Medicus enim corpus humanum considerat ut salubre & insalubre est, & uel conseruatione uel curatione eget. Forma porro ista, scilicet salubritas & insalubritas, ex potentia materiae educitur, hoc est, ex actione & passione mutua elementarium qualitatum. Quod quidem artificiosè admodum Gal. ostendit, occasione ex eo sumpta, quod similarium partium integritatem & uitium ex elementorum moderatione & immoderatione oriri superius asseruit. Itaque uideri cuiquam posset Gal. morbos & salubritatem similarium secundum temperie tantum tractare uelle: cum tamen reuera ordinis ratio id exigat, ut de salubritate & insalubritate agat, nō quatenus à temperatura solium pendent, sed etiā quatenus à compositionis & unitatis uitio uel integritate occasionem sumūt. Quod quidem Gal. exemplo nauis, leuissimi & calcei declarare uelle uidetur. Breuitatis autem studio (quam in hoc libro mirè affectat) in uno tantum ostendit, quod in ceteris eiusdem generis pari ratione subintelligi possit. Forma igitur medicinae materialis est, hoc est, materiae immersa: atque ideo in 2. & 3. cap. Artis med. semper cum subiecto suo salubritatem & insalubritatem coniunctam tractauit. Quapropter ut clarius intelligatur natura & proprietates huius formae, perpendi debet tum ratio

Essentiae suae, à qua tria corporis bona proficiunt, & uicissim totidem mala. Nam secundum qualitatem

Materialem, unitatem uidelicet, quae in partibus organicis simul & similaribus reperitur, Pulchritudo & Deformitas promanat.

Formalem tum

Externam, in partibus organicis, compositio eorum, uel uel aduersariorum est facta.

Internam, in partibus similaribus, temperatura obuersariorum uel aduersariorum parit.

Causas. Nam cum aliae aliarum partium sint actiones, conueniunt tamē in eo, quod causa actionum quarumlibet

Prima & efficiens est natura siue temperies partis. Quapropter parti similiari etiam motus ipse primò & per se debetur.

Formalis, externa, Compositio scilicet, quae in situ, numero, conformatione & quantitate consistit, non tantum in partibus organicis, uerum etiam in similaribus.

Secunda, siue coadiuuans est qualitas tum

Materialis, unitas nimirum, non modò in similaribus, sed etiam in organicis.

Formalem:

ea uidelicet, quae ab Actionibus ducuntur. Ex actionibus enim, ueluti signis immediatis indicantibus formam interiori latentem, salubritatem scilicet & insalubritatem, non stram hanc theoriam deducere possumus, si actionum quarumlibet considerauerimus tum

Consequetium

ipsam essentiam. Cum enim essentia, potissimum forma interior similarium partium, nequeat per se deprehendi, saltem ex ijs, quae essentiam immediatè consequuntur, inuestiganda erit. Huc ergo tota signorum sylua & tractatio referenda erit, per quae corporis interna affectio, siue forma medicae artis, cognoscitur. Ex signis autē alia consequuntur qualitatem essentiae

Accidentia

siue qualitates, uitium & integritatem actionum: à quibus, uelut à forma, tota medicae theoria & praxis circa corpus humanum dependet. Ex actionibus enim corpora primò, deinde causas & signa merito corporum, diuidit in salubria, in insalubria & neutra: ut in 2. & 3. cap. Artis med. obseruauimus. Similiter rationis modo actiones hoc in loco diuidit, & aliae sint

Inoffensum

Simpliciter & exquisitè, ita ut meliores in specie humana dari nequeant. Corpus arguit temperatissimum, & optimam constitutionem, quae sit instar statuæ Polycleti.

Secundum quid, ut quamuis in corpore suo salubres uideantur, tamen si cum corporis optimè constituti actionibus conferantur, debilitate apparebunt, uel ratione temperiei, uel ratione compositionis. Corpus igitur sanum quidem erit, non tamen optimè constitutum. Habet autem maximam latitudinem: nam octo intemperies salubres, & corpus insuper neutrum comprehendit.

Offensa: cuiuscunque fuerint generis, aut cuiuscunque partis propriae, corpus indicat insalubre & egrum quacunque insalubritate. Hic satis sit genus indicasse.

Materialem: Passiones nimirum, sub quae uicissim sensum cadant, tum egritum medici. Has in praesentia Gal. omittit: quoniam formas medicam per ea quae formam consequuntur, & plurimum momenti in sanitate aut morbo indicandò habere possunt, declarare instituit.

CAPVT XIII. TRANSIT A TRACTATIONE CAVSARVM SEV principiorum Medicinæ, ad ipsos EFFECTVS.

HACTENVS causas siue principia medicine Gale nus ex ipso sine deduxit. Quibus cum tota ars medica con tinueatur, sequitur necessario illorum cognitionem, totius quoque artis cognitio, genera lis scilicet & confusa: nam particu laris & distincta ipsorum effectuum, seu actionum particu larium cognitio, in seq. erit tradenda. Et hoc est quod hic Gal ait: iam quidem oratio no stra salubrium corporum atque etiam morbosorum notitiam ferre peperit, non tamen eam uniuersam, sed magis aliquam illius speciem, & uelut exem plum quoddam. Totam uero tam salubrium quam morbo sorum corporum scientie sub stantiam assequemur, quum ipsas species ad materias apta uerimus. Quasi dicere uelut: Tunc totius medicine pre cepta tenebimus, cum causas ipsas, formam scilicet, quæ salubritas & insalubritas est, cum materia, hoc est, cum cor pore humano coniunxerimus. Hoc autem si fiat, effectus hinc profiliet duplex: alter quidem, operatio circa corpus salubre, alter uero circa corpus insalubre: de quibus nunc age re Gal. instituit. Transit igitur a causis ad effectus. In quo quidem transitu rationem habet tum

Præcedentium. Nam per *ἀναλυτικὰ* (quæ in Resolutiuo ordine frequens esse consueuit) repetit capita eorum quæ de principijs medicine hæcenus dicta sunt. Nempe quod medicine finis in opere siue in actione consistat. Actio autem proba esse nequit, nisi subiectum cognoscatur. Sic ergo de materia egit, id est, de corpore humano: in quo primum partes organicas, deinde partes similes declarauit. Mox quia subiectum hoc non tantum absolute cognoscendum erat ex quibus constaret, sed eius rei gratia, ut affectio, seu qualitas, seu forma illius (per quam medici tractatio differt à tractatione reliquorum artificum, qui circa idem corpus humanum uersantur) cognosceretur per suas actiones, sanum esset necne, & proinde uel conseruatione uel restitutione siue curatione egeret: ideo tandem subnexuit formam medicam, salu britatis scilicet & insalubritatis cognitionem, quæ finem quoque particularem in se continere uidetur: quandoquidem salubritas conseruari postulat, insalubritas uero curari & profligari.

Sequentium. Post genera lem cognitionem causarum, eas dem particulares quoque nunc examinare oportet, & formæ cõ iunctionem cum materia in sin gulis partibus corporis perpen dere. Ex hac enim coniunctione effectus prodit, in quo particu laris actio & finis medici uersa tur, curando, præseruando, con seruando. Particularẽ autem tra ctationem uoco, respectu genera lis materie & formæ supra tra dite: quamuis in hac quoque uni uersalis ratio operandi circa par ticulare subiectum in quocunque indiuiduo tradatur. Considerat ergo medicus corpus humanum forma sua indutum medica, sani tate scilicet & morbo. Atque ut triplex est subiectum particula re siue effectus, ita quoque Gal. quodlibet seorsim examinat. Aliud enim corpus est

Agrum, quod dupli ci modo Ga lenus cog noscere do cet, ut actio curatiua re ctè institui queat: ni mirum tum

Gene raliter, ut sciamus

Quid sit agendum, siue modum agendi. Hoc forma morbi nobis indicabit: nempe contrarium contrario curari debere. Cap. xv.

An fieri possit. Hoc nos docebit in primis quidem materia morbi, deinde uero etiam forma. Huc ergo pertinet consideratio

Efficientis, à quo fit actio. Cap. xvi.

Instrumenti, per quod fit actio. Cap. xvii.

Particu lariter. Oportet enim cog noscere

Actionem ipsam, hoc est, curationẽ. Cum ergo motus sit, considerari debet

Patiens, seu mo bile, seu materia in qua fit motus, per sua signa Diagno stica. Cap. xviii.

Agens, seu mouẽs per instrumenta oportuna, siue per materiam ex qua. Cap. xix.

Actionis successus, per signa Prognostica. Cap. xx.

Ante morbum. Præseruatio, *προφυλακτικὴ*, Cap. xxi.

Neutrum, & uel

Post morbum. *ἀνακατασκευαστικὴ*.

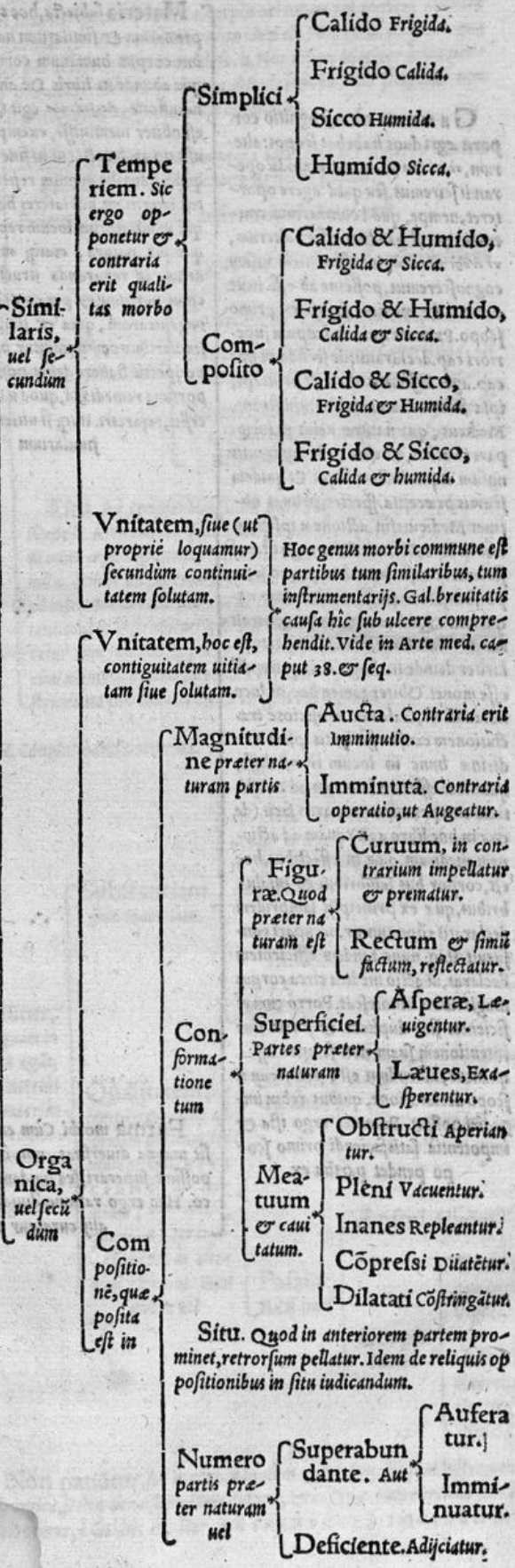
Ratio eadem & genera lis, capite xxii. proponitur.

Sanum, *ὑγιανόν*, Conseruatio.

CAPVT XV. DE MODO AGENDI GENERALI, SIVE DE generali cognitione, Quid agendum sit in corpore ægro, ratione formæ, hoc est, speciei ipsius infalubritatis.

Cum medicina in actione consistat, primum omnium corpus ægrum siue infalubre (nunc enim pro uno & eodem sumimus: quomodo inter se differrent, in primo cap. Artis medic. declarauimus) quod plurimum negotij medico facessit, aggreditur Galenus per resolutionem compediōsam admodum & breuem. Quamuis enim latissimus philosophandi campus hic pateat, tamen non presentis est instituti, diexodice singula enarrare, sed per synopsis tantum. Ex natura igitur corporis affecti generalem quoque circa corpus ægrū operandi rationē deducit. Et primum in hoc capite, Quid agendum sit, ratione formæ, declarat: deinde An fieri possit, in seq. cap. examinat. Quapropter in presenti cap. supponit (hoc enim instrumento siue methodo resolutionis & peculiare est) ægrum sano esse cōtrarium, ut immoderatum moderato, & præternaturale naturali. Moderatum in medio consistit: immoderatum tum in excessu, tum in defectu ad la tera abscedit. Moderatum quidem suo simili conseruatur: immoderatum suo dissimili curatur. Vt ergo corpus ægrum ad sanitatem re ducatur, contrario ægritudinis opus erit: uerbi gratia, si ægritudo sit in excessu, opus erit contrario in defectu. Nam cum ægritudo sani tati opponatur ueluti moderato immoderatum, quia hæc contraria sunt, ideo non datur transitus à contrario in contrarium absque me dio agente, & media etiā forma. Hoc est quod Gal. hoc in loco monet, inquit: Id quod præter naturam est affectum, dum ad natura tem statum redit, illa eadem quasi uia incedit, quam prius cōfecerat, sed ordine retrogrado. Verbi gratia, lapsus est corpus uel membrū à moderata temperie ad septem gradus immoderate caliditatis. Re ducetur ergo per contrarium frigidum, non subito, sed sensim, & contrario ordine quam processerat. Primum enim ad sex gradus, de inde ad quinque, &c. reducetur. Quare ut quid sit in corpore ægro agendum, siue ut modum curationis (quo uocabulo in seq. cap. uti tur) sciamus, primò considerandum est, quæ nam sit immoderatio: deinde, quòdnam sit huius immoderationis contrariū adhibendum (contraria enim cōtrarijs remedio sunt, & particularibus particu laria sunt contraria, teste Hip.) tertio quatenus sit adhibendum, ni mirum donec ad naturalem statum reuertatur. Iam igitur generalis simum curandi scopum habemus, quòd contraria contrarijs sint cu randa. Quæ autem quibus sint contraria, ex subiectæ partis natura desumere oportet. Nam uel ægrotat pars

CAPVT XVI. DE GENERALI COGNITIONE EFFICIENTIS salubris, An in corpore aegro aliquid possit operari.

GENERALIS cognitio corporis aegri duos habebat scopos: alterum, ut sciremus, seu quid agere oporteret, nempe, quod contrarium contrario profligandum esset: alterum, ut efficientem ipsum cognosceremus, possitne ab efficiente natura & medico satisfieri primo scopo. Primum quidem scopum superiori cap. declarauit: de secundo in hoc cap. agit. Efficiens aliud est princeps, ipsa scilicet Natura: aliud ministrans, Medicus, qui naturae uelut principi parere debet, & eius recte operantis nutum atque ductum sequi. Et quidem si artis praecpta spectes, primas obtinet Medicus: sin actionem ipsam, ut hoc in loco, Natura. Duae ergo istae efficientes causae interdum primo scopo satisfacere possunt, interdum nequeunt. Quod autem nunc generaliter Gal. docet, illud idem particulariter deinde in singulis inquirendum esse monet. Obiter tamen hoc in loco notandum est, Galenum artificiosae tractationem causae efficientis ipsius medicinae hunc in locum transtulisse, quoniam efficiens non tam ad constitutionem principiorum artis facit (de qua in hoc libro agit) quam ad actionem medicam, quae in effectibus, hoc est, corporibus salubribus & insalubribus, quae ex principijs iam pridem declaratis componuntur, occupari consuevit. Itaque nunc tandem efficientem declarat, ut actio medica circa corpus magis nobis innotescat. Porro cum efficientes sint duplices, & finem siue intentionem suam non semper assequantur, uidentur est, pro secundi scopi declaratione, quibus rebus impediri possint. Potentia ergo ista & impotentia satisfaciendi primo scopo pendet partim ex

Materia subiecta, hoc est, a partium primarum & simularum natura, ex quibus corpus humanum componitur. De qua abunde in libris De animantis generatione, *Art. sed inu. egit Gal.* Hic satis est obiter meminisse, exemplo iam saepe usitato architecti (ut in sine cap. monet) quod sicut ille domum reficere non potest lateritiam, nisi lateres habeat nouos, qui in uitiorum locum reponantur: ita quoque natura, eiusque minister medicus, in reparanda structura simplicium partium, & per consequens etiam organicarum, quia ex simplicibus siue simularibus componuntur, optime prius perspectum habere debet, possitne per oportuna remedia id, quod ualitudinis defectu, resarciri. Itaque si uitietur partium simularum

Temperies (hoc est, debilitetur tantum, non omnino aboleatur, per alterationem solam, absque corruptione membri) corrigi poterit, per contrariorum remediorum administrationem, quibus rescilletur natura. Gal. breuitatis & facilitatis causa omisit.

Spermaticeis, non potest colligari suo simili, sed alieno tantum corpore medio. Causa est materiae defectus, & formatricis uirtutis absentia. Exempla Gal. affert de osse, neruo, uena.

Materiam, omnes possunt ex materia simili, hoc est, ex sanguine refici, & consolidari.

Vnitatis seu unitatis in partibus

Sanguinis, quae quidem, si spectes

Dignitate actionum, differunt. Alii enim sunt

Principes, ut cor, & hepatis. Si uoluerintur, animal prius morietur, quam morbus tolli possit. **Non principes**, ut musculi. Facilis in his est restitutio.

Per se, sola, absque medici auxilio. Sic carne replet ulcus cauum, cruda concoquit.

Natura, illi scilicet, in quibus natura per facultatem uitalem & naturalem aliquid obtinere potest: ut in lib. De facult. natur. *Art. sed inu. do* curat autem natura hos morbos uel

Medici opera & auxilio, qui (uerbi gratia) in cicatrice inducenda epulotica adhibet: in consolidando ulcere detergit pus: in suppurationibus concoquit subministrat.

Forma morbi. Cum enim morborum sit magna diuersitas, non omnes a natura possunt superari, sed quidam a solo medico. Hac ergo ratione diuidi possunt, quod alij curantur a

Medico tantum, cum nulla tanta sit uis naturae siue animae, quae morbum suo contrario possit abigere. Sic medicus ossa luxata reponit: os fractum committit: distortum, ad naturalem situm reducit. Sic ergo medicum non tantum Physicum esse oportet, ut hodie loquuntur, sed etiam chirurgum: non quidem ut manu operetur, sed ut tanquam imperator alios mouere possit. Talis fuit princeps artis Hippocrates, Archigenes, &c.

CAPVT XVII. DE GENERALI COGNITIONE INSTRUMENTORVM EFFICIENTIS.

Temperies immutata. Huc omnia ea instrumenta referantur, quae quacunq[ue] qualitate prima tam simplici quam composita, corpus uel totum uel partem alterare possunt. Horum autem usus non in omnibus partibus idem est. Non enim semper aqua frigida refrigerat, sed per accidens interdum calefacit. Hoc ipsum diligenter debet perpendere medicus & praeuidere. De qua quidem re abunde se in lib. tum simplicium tum compositorum medicamentorum egisse, hoc in loco testatur.

Effectu quem corpori egro imprimunt. Sic supra cap. decimo quinto, illas enumerauit Gal. non ut differetias instrumentorum inueniret, sed tantum ut scopos curatiuos eliceret.

Compositio uitiata in

Efficiunt autem, hoc est, corrigunt id quod uitiatum est, siue sit

AD EFFICIENTIS cognitionem pertinet consideratio Instrumentorum: quae alio nomine Remedia, Cause salubres, Sex res non naturales, Materia denique medica ex qua (non autem in qua) appellantur. De quibus uide ea quae cap. 32. Artis medicae dicta sunt, ubi de causis agit. Efficiens corporeum necessarium agit per instrumenta media, ueluti per efficietes coadiuuantes. Instrumentorum ergo natura & differentia cognoscenda erit. Conueniunt quidem in eo, quod contraria sunt morbo, cuius gratia corpori adhibentur, atque idcirco cause salubres dicuntur, quoniam salubritatem collapsam restitunt & emendant. Differunt uero primum a causis insalubribus, non subiecto, sed quantitate tantum & qualitate siue modo adhibendi: deinde etiam ipsa inter se inuicem differunt, quia non sunt unius generis. Quod quidem diligentius expendendum est. Differentiae igitur instrumentorum, per quae medicus natura minister sanitatis restituere sonatur, sumuntur partim ab

Modo administrandi. Instrumenta igitur Medici, quibus morbus profligatur, & sanitas restituitur, Gal. quatuor fontibus comprehendit, quod uel offerantur, uel euacuent, uel efficiant, uel extrinsecus incidant. His enim tota rerum non naturalium, ut medici uocant, turba comprehenditur. Nos ad artem haec ipsa reuocantes, diuidimus ea ratione, quod corpori adhibita a calore naturali uel

Magnitudine. Instrumenta talia, quae uel auferre nimiam quantitatem, uel deficientem Reficere possint.

Numero. Cause uel auferentes, uel Generantes.

Figuram: Naturalem figuram inducere oportet.

Cauitatem: Vacuantibus, Replentibus. Meatum: Obstructiones aperiendae, Dilatata contrahenda.

Superficiem: Densatum rarefaciendae est, Rarefactum densandum siue constringendum.

Conformacione, secundum

Situ. Ad contrarium situm pars reducatur. Exemplo rem illustrat. Articulus ex sede sua dimotus est, ut puta ad superiora. Modus ergo reponendi erit contrarius. Excidit e sede sua primum, deinde ad superiora. Ordine contrario reponatur: primum ad inferiora ducatur, deinde in suam sedem restituetur. Ex his intentionibus instrumenti qualitas desumitur. Nam ad inferiora ducetur tum ualidis apprehensionibus, tum distensionibus. Quod cum manibus nostris interdum consequi nequeamus, oportuna instrumenta pro luxatis membris sunt excogitata.

Vntas soluta, Conglutinantia remedia.

Augent & conseruant nutriendo. Cibum uidelicet atque potus. Gal. uocat OBLATA, quoniam corpori offeruntur ueluti corpora similia, quibus alatur.

Imminuunt & detrahunt. BVACVANTIA Gal. appellat, per quas cunq[ue] uias.

Substantiam siue materiam

Patiuntur, priusquam in corpus agant, siue interius siue exterius adhibeantur. Conferunt ergo, uel quia corporis

Qualitatem seu temperiem, quae ad formam pertinet, immutant. Gal. EFFICIENTIA nominat, lex' & oxiu, quoniam alteratione sua corpus alterum efficiunt. Sunt autem uel

Corpora tum

Simplicia, Ignis, Aer, Aqua, Terra.

Composita, ut metalla, plantae, &c.

Passiones tum

Animi. Affectus.

Sensu, Somnus et Vigilia.

Corporis, in

Motu, Exercitatio & Quies.

Non patiuntur, sed in corpore tantum agunt. Qualia sunt instrumenta chirurgica, sectio uena, hirudines, suturae, &c. Quae cum exterius tantum adhibeantur, a Gal. hic uocatur EXTRINSECVS INCIDENTIA.

CAPVT XVIII. DE PARTICULARI COGNITIONE IPSIVS curationis in corpore ægro. Et primùm de SIGNIS diagnosticis corporis ægri.

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page]

Locus affectus ueluti subiectum. Oportet imprimis omnes partes corporis tum simplices tum organicas ex anatome didicisse. Deinde uerò, quia corpus ægrum præ manibus habemus, quod subiecto idem est cum salubri, differt tantum forma seu qualitate insalubri, per signa diagnostica cõiectandum est quæ nam sit pars affecta. In qua quidem rationem habere debemus tum

Quæ sint cognoscenda. Partes sunt uariae, et uarijs affectiuntur ægritudinib. Quare cognoscendus est

Post generalem tractationem curationis, succedit particularis et magis distincta. In qua quidem tum Actionem ipsam examinat (& ratione materiae subiectæ seu corporis affecti per signa diagnostica, in hoc cap. & ratione efficientis, in cap. seq.) tum etiam Actionis successum, per signa prognostica, cap. uigesimo. Caput itaque præfens diagnostica signa materiae medico subiectæ cõtimet, corporis uidelicet humani ægri: quod quidem caput propter rerum quæ tractantur coherentiam commodè diuidi non potuit, eaq; de causa in maiorem molemi excreuit. Ad actionem ergo hæc, quæ Curatio dicitur, requiruntur duo, tum subiecti cognitio, tum remediorum. De remedijs postea. Nunc de subiecto corpore ægro agemus, ut sciamus tum

Morbus, ueluti forma siue qualitas huic subiecto impressa. Qui quidem ut rectè cognoscatur (præsertim si in corpore profundo lateat) oportet scire illius tum

Accidentia: nimirum

Formalia, quæ sequuntur formam ipsam, insalubritatem uidelicet. In qua duo considerantur, tum

Qualitas siue Mores morbi, quæ illius essentiæ consequitur: ut quòd sit uel

Evòdus, hoc est, benignus, & qui remedijs cum ratione adhibitis manus præbeat.

Katòdus, qui uel pharmaca omnino negligit, uel illis magis exacerbatur, uel paulò post uehementior redit.

Tempus morbi, quod generationem morbi, quatenus in continuo fluxu atque motu est, consequitur. Sumitur autem à materia quæ morbum facit concoctione uel cruditate.

Substantiæ & naturæ membri. Ut in pleuride pulsus durus indicat membranosum corpus affici. Sic quoq; patiente utero, in cõsensum trahuntur mamma: affecto uentriculi ore neruoso, neruosa reliquæ partes compatiuntur. Est enim mirificus in partibus similibus consensus. Quòd si ergo medicus partes multas eiusdem generis affici conspexerit, quæ in una eademq; substantia conueniant, habebit iam loci affecti substantiam. Quæ non minima est pars huius nostre cognitionis.

Eorum quæ substantiam consequuntur. Sic, ut in eodem exëplo persistamus, loci affecti

Situm indicabit dolor affecte pleuræ uel ascendens uel descendens. Quem quidem hoc in loco Gal. uocat Positum, Compositionem, aut cum uicinis partibus Societatem.

Actiones indicabit læsa respiratio. Ex quibus omnibus partem ægram deprehendemus artificiosa coniectura.

Vniuersalis est, & dicitur morbi Essentia.

Particularis, & uocatur morbi Differentia. Verbi gratia, pleuritis biliosa.

Materialia, ipsam Magnitudinem. Multum enim scire refert, magnus an paruus sit morbus, ut & remedijs commodius adhibere, & in prognosticis minus errare possis.

Quomodo sint cognoscenda. Vide in seq. signum #

Forma est, siue ratione habet formæ medicæ, propter quam corporis humani considerationem medicus instituit. Sic inter res præter naturam connumeratur insalubritas, siue, ut strictius loquar, ipse Morbus. Qui quidem sensu oculorum comprehendi uel

Numerus. Id quod præter naturam est in corpore, tot habet differentias, quot & id quod secundum naturam corpori inest. Inest autem & inhaeret corpori accidens solum. Quod tamen accidens rursus uel

Formam comitatur, siue illam

Potest, uerbi gratia, uulnus in parte aliqua carnosâ externa. Cum sensus iudicium subeat, signis artificiosis, quæ rationis ductum solum sequantur, opus non habet.

Nequit, uerbi gratia, obstructio hepatis, scirrhus lienis, &c. Opus hic est rationis adminiculo, ut per signa diagnostica, uelut accidentia sensibilia, morbum deprehendamus internum, qui sensus nostros effugit, siue mediâtè, siue immediâtè indicent. Et hæc *ἰατρικὴ* medici propria est: superior illa quibusuis alijs hominibus, atque etiam brutis perspecta & cognita esse potest.

Præcedat & generet, aut certè generare possit. Sic Causæ tum primitiue, tum antecedentes, quæ uel actu causæ sunt, uel certè naturali sua potentia causæ morborum aliquando fieri possunt, inter res præter naturam referuntur, non primò & per se, sed per accidens tantum, quia morbo occasiones existunt.

Sequatur, & indicet morbum latentem: Quatenus accidit, dicitur in corpore ægro Symptoma: quatenus morbum indicat, uocatur Signum. Et hæc tertia est species rerum præter naturam.

Quomodo sint cognoscenda, & per quæ media, tam locus affectus, quam ipsa affectio siue morbus indicat. Omnis certè cognitio progreditur magis noto (siue sensu, siue intellectu) ad minus notum, quod tamen in eodem genere comprehendatur. Quare cum nos hic quoque partem affectam & morbum quo afficitur cognoscere cupiamus, necessarium est, ut pernotius id fiat, quod tamen in eodem genere conueniat cum morbo, & inter res præter naturam connumeretur. Hoc supposito, inuestigandus erit deinceps rerum præternaturalium in corpore humano tum

Ordo, id est, habitudo erga se inuicem. In genere conueniunt, quoniam omnes sunt res præter naturam: differunt natura particulari, ortu & interitu, tempore præterea, cum alia prior sit, alia posterior. Sic ergo, ut in primo capite Artis med. annotauimus, Res præter naturam considerantur uel

κατὰ τὸν πρῶτον λόγον, quatenus Medicina est scientia. Sic ergo à causis ad effectus, nimirum ad corpora, & ea quæ corporibus accidunt symptomata atque signa, progreditur. Et hunc eundem ordinem generatio huius formæ, quæ insalubritas est, obseruat. Nam ex causis primitiuis & antecedentibus fiunt causæ coniunctæ, quæ morbum constituunt: ipsum deinde morbum sequuntur symptomata sua, utpote posteriora morbo, uel tempore, uel certè sola natura. Sunt enim quædam accidentia, quæ cum ipso morbo statim ingruunt, quapropter etiam serè *παροξυσμικὰ* dicuntur: quædam uerò paulò post adueniunt, & *συνεχόμενα* nominantur, siue necessariò, siue non necessariò accidunt.

κατὰ τὸν δεύτερον λόγον, quatenus Medicina est actiua, siue (ut rectius loquar) factiua ars. Sic ergo primùm illi occurrit corpus, uerbi gratia, insalubre: nam testimonio sensus, ex actionum lesione atque decubitu, animal ægotare colligit, quamuis morbi genus & partem affectam nondum cognoscat. Cognoscat autem ex accidentibus siue symptomatibus, quæ secundo loco obseruantur. Ex quibus deinde tertio loco causæ deducuntur. Quamuis non rarò accidit, ut etiam ex causis, procatarsicis præcipuè, morbum colligamus, utputa cruditatem. Verumenimuerò mutatus iste ordo non tam ad morbi cognitionem facit (morbus enim aut morbus non est, aut si est, ex suis signis cognoscetur) quam ad morbi curationem. Nam quia morbus curari nequit, præsentè causâ, idcirco causæ diligenter sunt inuestigandæ, & si quæ præsentès fuerint, erunt remouendæ: ut in Arte med. cap. 37. docuimus. Posterioris itaq; huius cognitionis iste erit ordo: Corpus morbo affectum sensus deprehendit: ex symptomatibus siue signis, morbi genus atque differentiam ratio colligit: causæ tandem diligenter perpenduntur, quandoquidem si præsentès sint, morbum subinde fouent, & proinde ablationem sui indicant: sin fuerint absentes, & iam sublata, potest tamen medicus ex illarum magnitudine morbi quoq; quantitatem probabiliter colligere. Ex his omnibus patet, morbum quidem esse fundamentum reliquarum duarum rerum præter naturam (causæ enim, morbi causæ dicuntur, & signa sunt morbi signa siue symptomata): uerum per se non posse cognosci, præsertim ubi interiores partes corporis occupauit, sed per symptomata tantum. Vbi tamen & illud notandum est, morbum per consensum, respectu morbi à quo dependet, symptoma interdum & esse & nominari. Vide in sequentibus signum *

* Res ergo præter naturam sunt in triplici differentia: ex solo tamen tertio genere, uidelicet ex symptomatibus, modum habebimus cognoscendi locum affectum & affectionem ipsam in corpore ægro. Accidentia autem ista non amplius symptomata, sed signa diagnostica ægra uocabuntur. Quæ quidem hoc in loco à Gal. considerantur tum

Generaliter. Signum est accidēs, quod internam affectionem seu dispositionem arguit, nempe (de qua hoc in loco) insalubritatē. Quare etiā necessariō referretur uel in affectam partem, hoc est, in subiectum corpus, uel in ipsam affectionē siue morbum: quod in pleuritide infra declarabitur. Signa porrō cum non sint unius generis, diuiduntur à Galeno, prout considerantur uel

Per se. Sic ad tria summa capita reuocantur, sensus testimonio, quem medicus sequitur. Nam uel sunt Excrementa mutata, uel Qualitates immutatae, uel Actiones lesæ. iam uerò si cōmunitatem & differentiam horum trium obseruemus (quod in 3. cap. Artis med. fecimus) omnia signa siue symptomata accidere deprehendimus corpori uel ratione

Respectu morbi, quē comitatur & indicat. Ut ergo in morbo tria erant inuestigāda (natura uidelicet morbi, hoc est, tum essentia generalis, tum particularis differentia: deinde magnitudo, tertio qualitas siue mores morbi) ita hic quoque tria erunt indicata seu signata, & tria indicantia seu signa. Diuiduntur itaq; signa hac occasione: quoniam alia sunt

Particulariter. Vide in seq. signum

Animalis.

Quas Lat. dicitur uel Actiones uocat, quia per se & immediate à sensu quocunq; cognoscuntur.

Vitalis.

Naturalis. Quæ non per se, sed per excrementa tantum se prodit. Quare non connumeratur inter actiones, sed separatim genus constituitur à Galeno, EXCREMENTA scilicet: ex quibus morbi materia per cōcoctionem & cruditatem potissimum cognoscitur: sicut ex prioribus duabus nature siue uirtutis robur.

Formæ, Animæ scilicet, cuius instrumentum est temperatura. Huc ergo spectant operationes triplicis animæ: nempe

Materia, in qua inesse conspiciuntur, siue in toto, siue in parte. Sic tertium genus symptomatum erunt **QUALITATES** immutatae uisiles, tactiles, gustatiles, &c.

Necessaria, quæ semper, & immediate, & ex necessitate morbum cōsequuntur & indicant: quibus positis, etiam morbum adesse necessariō inferre potes. Hæc ergo symptomata essentiam morbi generalem indicant. Quæ propter

Multum, siue ut plurimum.

Rarō. Aequaliter: ex æquo accidunt & non accidunt.

Accidunt corpori ægro. Quia uel

Non necessaria. Quæ simpliciter enūciari dici possunt, non autem, quoniam non indicant necessariō, sed comitantur tantum & asidēt, siue unā cū morbo ingruant, siue paulō post. Atque ut non necessaria sunt, ita quoque uariē

Indicant: nempe uel

Essentiam particularem, siue Differentiam morbi, quæ differt ab alijs morbis eiusdē generis. Sic Dolor acutissimus in pleuritide indicat morbi materiam esse biliosam.

Accidētia morbi: utputa

Magnitudinem. In pleuritide, nihil ex puere.

Mores, seu malitiā.

Signo uno . Sic, uerbi gratia, ex solis excrementis morbum deprehendimus. Nam considerantes substantiam excrementi, si membraneum quid reiectum esse uideamus, inferemus, partem quampiam exulcerari, quæ in superficie membranosa sit. Iam uerò si quoque locum, per quem excernitur, inspiciamus, utputa per aluum, intestina exulcerata esse conijciemus.

Certa. Certa est cognitio, quando loci affectum & affectionem ipsam exquisitè cognoscimus. Quod quidem per signa artificiosè colligimus: & uel ex

Signis multis simul corrogatis. Vide in sequen. signum *

Particulariter, quoniam per exempla declaratur. Ex signis ergo habetur cognitio affectus partis simul & morbi uel

Incerta: utputa, affectam partem deprehendimus, ignoramus tamen (quod ad curationem maximi est momenti) an per se, an per consensum ab alio membro egro patitur. Hoc enim imprimis est considerandum, utrum pars afficiatur per

ἴδιον ἄδειον, quoniam scilicet pars ea primò affecta fuit, nulla ante illam alia.

ἴδιον ἄδειον, quoniam etsi alia quoque partes egrotant, à quarum affectione partis huius morbus foueri potest, tamen etiam per se pars causas continentis sui morbi habet, quamuis ab alijs partibus non foueretur.

Δύσπρον ἄδειον, quoniam alijs partibus affectis primò, ipsa quoq; tãdem coepit laborare. Et sic rursum uel per

Συμπρόδειον: patitur tantum per consensum ab affectu alterius partis primò & per se affectæ, ita ut si pars illa curaretur, tolleretur omnino huius quoque partis affectio. In hoc casu cum curatio nequeat institui, nisi pars affecta primò curetur, à qua ueluti à causa fouetur pars quæ per consensum affecta est: idcirco diligenter perpendendum est, quæ pars primò sit affecta, quæ per consensum. Colliges autem hoc partim ex

Causarum ledentium usu et presentia: ut quòd pars uel semper, uel non semper, sed præcedentibus certis quibusdam causis tam externis quam internis, exacerbationem pati soleat.

Ortu. Prioris enim morbi priora quoque sunt symptomata.

Symptomatum

Magnitudine. Ut quæ morbi prioris seu fouētis symptomatibus antea, etiã posterioris siue dependentis morbi symptomata crescunt.

Sentiendi. DOLOR lateris pun-
gens, propter inflammationem membra-
nosa corporis. Et quia pleura totum tho-
racem usque ad iugulum et ipsa hypo-
chondria uestit, mirum non est, dolorem
modò ad iugulù ascendere, modò ad hypo-
chondria descendere, modò in medio cõ-
sistere, pro uario decubitu materiae in-
fluentis. Sic ergo ex specie doloris non
tantum colligimus, quòd pleura sit affe-
cta, sed etiam in qua parte.

Animali,
non interna
(neque enim
perpetuò ad-
est Delirium)
sed externa,
tum

Interiorem, quæ
ferè semper laborat.
Decubit⁹ est in affectū
latus facili⁹: quia non
suspenditur inflamma-
tio, nec comprimitur à
costis thoracis.

Mouendi.
DOLOR ex
DECUBI-
TV, indicat
affici pleuram
uel

Exteriorem. De-
cubitus in latere oppo-
sito facili⁹, quia sic
non comprimitur in-
flamatio ab ossibus.

Vtranque. De-
cubitus ex æquo diffi-
cill⁹.

RESPIRATIO, non tam quòd pleura
respirationi inseruiat, quàm quòd affectio ipsa
sive inflammatio non sinit organa respiratori
inseruientia conuenienter dilatari, propter ue-
hementem dolorem.

PULSUS. Nam ex accidenti febre reddi-
tur celerior, frequentior et maior: ex natura
uero partis affectæ membranose, efficitur du-
rior, et tensionem habet.

Vita-
li. Mu-
tatur
enim

Actio-
ne tripli-
ci: nimi-
rum ab

Sicca, uel propter partis den-
sitate: uel propter materiae
tenacitate, crassitiem, tenui-
tatem, aut paucitatem: uel etiã
(quòd nos anatome docet) si
pleura pulmonibus parum ad-
modum sit connata.

Humida, propter partis
raritatem, materiae moderatam
crassitiem, atq; etiã pleura cum
pulmonibus connexu. Materia
autè quæ per tussim reijcitur,
quãuis in pus cõuersa albescat,
tamè declinat semp ad eũ colo-
rẽ, q; proprius est humori faciẽ
ti inflammatione: quãdoquidem
ille idẽ color spũu quoq; quòd
screatu reijcitur solo, tinge-
re conspicitur.

Naturali, conco-
ctrice et expultrice,
quæ per sua excremen-
ta innotescit, illa autò
per tussim reijciuntur.
Tussis ergo sem-
per adest, quia semper
aliquid purulenti ex in-
flamata particula ex-
pirat, quòd sui acrimo-
nia expultricem facul-
tatem thoracis et pul-
monis stimulat. Verùm
tussis alia est

Passione. A qualitate uidelicet, non ipsius partis (nam tumor
et rubor, qui necessariò in omni inflammatione adsunt, non possunt
sensu percipi) sed totius, nẽpe à FEBRE, quæ prouenit tum ab ipso
affectu, nimirũ ab inflammatione calida (nam si œdema esset, uel scir-
rhus, non pareret febrem) tum à parte affecta, quæ cordi uicina est.
Quemadmodũ ecõtra digitus inflàmatus nõ excitat febrem, quia à cor-
de longissimè distat: prætèr id quòd pars est minus nobilis et princeps.

Generalem,
quòd uidelicet sit
pleuritis. Signa
ergo cõnumerat
sex numero: quæ
sumuntur tum ab

Essen-
tiam, tum

* Signis multis simul cor-
rogatis. Exemplum dat Gal.
in pleuritide. Pleuritis affe-
ctus est frequẽs, et sensui tam
medici quàm egri egregie ex-
positus: quapropter à Gal.
ubiq; fere, quando de signis
agit, exempli causa adducitur.
Docet itaq; hoc etiam in loco,
quomodo locum affectum, et
ipsam affectionem, ex multis
signis debeamus cognoscere.
Nam qd unũ solum signũ cer-
tò indicare nequit, illud multa
simul coaceruata necessariò
possunt et inferri. Ostendit er-
go Gal. quomodo ex signis ijs-
dem diagnosticis, quæ in pleu-
ritide conspiciuntur (prætèr
signa prognostica, et reme-
diorum usum, de quibus post-
ea cap. 19. et 20. hæc enim
omnia ex his ijsdem sonibus
deduci, hoc in loco obiter te-
statur) deprehendamus tum
morbi ipsius

Particularem, seu differentiam morbi, à qua scilicet materia siue humore pleuritis
fiat. Indicabit hoc MATERIA, quæ per tussim atq; sputum cum screatu reijcitur. Nam
sputum subinde tingitur à putridis uaporibus sursum ex parte inflàmata ascendentibus,
et per expiratione elatis. Tussis autem reijcitur pus, à principio quidem crudũ et humoris
sui natura colore proprio exprimẽs, postea uero per concoctione albescit. Color itaq; spu-
ti uel materiae per tussim reiectæ Ruber, à sanguine inflammatione fieri indicat: Flauus,
à bile: Albus cum spumosa substantia, à pituita: Niger, à melancholia uel sanguine adusto.

Accidentia. Vide in seq. signum ▽

Subiecti, seu partis affectæ, quæ uel princeps est, uel certe principi parti proxima aut connexa.

Materialia, ipsam uidelicet Quantitatem siue Magnitudinem morbi. Ex iisdem fontibus signorū deducitur. Morbus enim magnus esse dicitur tum ratione

Formæ seu affectionis ipsius, siue consideretur

Per se. Sic quidam morbi acuti, quidam chronici esse dicuntur, propter causarum continentium uarietatem.

Per aliud, nempe ex symptomatibus uehementibus, quæ interdum talia sunt, ut exitium minentur, & proinde curam medici ad se trahant.

Essentia particulari, siue à Differentia, quæ sumitur à materia. Succus mitissimus est sanguis, perniciosissimus atra bilis. Quare etiam omnes morbi atrabiliarij sunt *leues*.

Symptomatibus. Nihil expuere, perniciosum. Accedunt huc pulsus immutationes, deliria, somni immoderati, lottia, deiectiones alui non debite, & præter naturam factæ. Aut etiam si bene se habeant externa, morbus tamen interea non remittit.

Essentiam. Sic ergo Qualitas siue Mores morbi (ut quod malignus sit, uel mitis) desumitur ab iisdem locis. Nam uel à morbi

Formalia: uidelicet quæ sequuntur uel morbi

Generationem. Vt enim omnes res quæ natura constant, habent motus sui principium, medium atq; finem, quorum mensura tempus esse dicitur: ita quoq; morbus quamuis sit res præter naturam, tempora sua habet vniuersalia (ut uocant) principium, augmentū, statum, & declinationem. Quæ quidem ex ipsa morbi essentia, siue materia, cognosci debent, pro uarijs concoctionis aut cruditatis differentijs, atq; etiam ipsorum symptomatum intensione uel remissione. Ipsum tamen tempus per se morbi formam consequi uidetur: quandoquidem est numerus motus, qui fluentem respicit formam tantum, non autem materiam, nisi per accidens, nimirum quia forma hæc, quæ fuit in motu, materia prædita est. Temporum ergo morbi differentie sumuntur à qualitate materia: essentia uero generalis earundem à forma morbi dependet.

▽ **Accidentia**, tum

CAPVT XIX. DE PARTICVLARI CVRATIONIS COGNITIONE, QUANTUM AD REMEDIORVM VSVM pertinet, quomodo scilicet & quantum sint adhibenda corpori ægro.

REMEIORVM naturam in uniuersum supra cap. 17. declarauit, quodq; à generali indicatione, quæ à morbi essentia sumitur, dependeret, cap. 15. ostendit. Superest ut remediōrū usum (sic enim uocat) explicet, qui consistit tum in reliquis indicationibus (quantum, quomodo, quando & ubi sit agendū) tum in limitationibus siue coindicationibus. De quibus omnibus abunde egimus cap. 37. Artis med. ut hic repetere non sit opus, nisi quantum ad explicationem Galeni pertinebit. Vbi quidem illud est notandum, ex forma morbi colligi, qualitatem remediōrum, siue quibus remedijs utendum sit: at usus oportunitatem, ex materia subiecta, hoc est, ex partis affectæ natura desumi. Sic enim in præced. quoq; cap. docuit, ex fontibus signorū diagnosticorum depromi etiam posse signa prognostica, & insuper oportuniū remediōrum usum. Sub usu ergo comprehenditur ea quæ dicta sunt. Proinde à Gal. hoc in loco confusè proponuntur: namq; indicationū naturam & differentias hic declarare noluit, sed fontes tantum materiales, ex quibus desumerentur, indicare. Vt ergo morbi genus seu forma triplex erat, intemperies, compositio uitati, & unitas soluta: ita quoq; triplex erit oportunus usus remediōrum. Tria enim sunt, quæ in parte affecta considerantur, non tantum quatenus præter naturam se habet, sed multo magis quatenus secundum naturam se habet: quinimo ut in morbi cognitione præter naturalis dispositionis potissima habetur ratio, ita in remediōrum oportunitate cognoscenda naturalis dispositio tum præsens, tum præcedens, diligenter perpendenda est. Vt ergo remedijs commodè utamur, consideranda sunt ea, quæ parti affectæ conueniunt siue accidunt tum

Formaliter Vt est ipsius partis naturalis Temperies, quam hic Gal. uocat Substantiā partit, *ὁμοιογενῆς*. Forma enim est, quæ dat esse & nomen. Partiuū autem similiarium temperaturarū supra cap. 12. exposuimus. Quibus suppositis, si aliqua pars similis afficiatur, hoc est, per cōtrariam qualitatem alteretur, duo erūt agenda (ex quibus remediōrum usus cognoscitur) nempe temperies

Aduentitia, siue intēperies præter naturam amolienda erit suo cōtrario. Quod si ergo, uerbi gratia, morbus calidus occupet partem ex sua naturali temperie

Frigidam, remedia refrigerantia mitiora esse oportebit, ne quando cōtrariam temperiem remouere studes, nimia refrigeratione innatum calorem alioqui debilem planè extinguas.

Calidam, remedia refrigerantia uehementiora esse debent.

Naturalis, erit conseruanda suo simili. Si itaq; pars calida calido morbo corripatur, affectionem quidem ipsam contrarijs refrigerantibus expugnare oportebit: postea uerò, iam curato morbo, non amplius refrigerantibus locus erit, sed caleficientibus in gradu simili, à quibus temperies partis natia conseruetur. Similiter si pars princeps, utpote hepar, afficiatur, quocunq; morbi genere, illud unicè studendum, ne uehementi emollitione robur uisceris exoluas, aut nimia refrigeratione calorem illius extinguas.

Materialiter. Vide in seq. signum *

Numerus.

Horum Gal. non meminit, uel breuitatis causa, uel quia parum ad re-
mediorum usum conferunt, aut si quid conferunt, illud ex reliquis
quoque potest cognosci.

Magnitudo.

Figura. In qua duplex est
modus, quemadmodum etiam in
temperiei consideratione (hoc
enim est quod Gal. inquit, mor-
bos in figura ex proportione
respondere morbis in intem-
perie) nempe ut id quod est

Præter naturam, curetur,
tanto ualidioribus remedijs, quan-
to maior lapsus à naturali figura
factus fuerit.

Naturale, conferuetur. Osten-
dit ergo metas curationis, quan-
tum scilicet progredi debeat, non
ulterius, alioqui ex uno morbo ad
alium morbum laberetur.

Conformatio.

Quæ posita est tum
in

Superficie. Omittitur à Galeno.

Cauitate & Meatu. Indicant usum remediorum commodum,
præsertim in euacuatione mollienda per uias oportunas: ut in
Situ dicitur.

Compositio,
quæ partium dissimi-
larium propria est.
Compositio autem
ut in multis specta-
tur, ita ferè singula
ad oportunum reme-
diorum usum aliquid
conferunt. Quod
quidem Galenus per
exempla demonstrat.
Ad compositionem
igitur pertinet

Meatum. Obstructio toto generi uenoso accidere
potest, maxime uerò exortui uenarum in hepate. Illic
enim minimæ propagines uenæ causæ & uenæ portarum
cæcis osculis inuicem committuntur, aut certè se mutuo
superequitant, ut chylus attractus exudare in hepatis
substantiam possit, & ex hepate uicissim sanguis in ue-
nas resudare. Itaque tum propter uiarum angustiam,
tum propter chyli copiam & corpulentiam crebris ue-
xatur obstructionibus hepar. Quid sit agendum, indi-
cat morbi forma, esse scilicet aperiendas obstructiones,
attenuantibus quidem, incidentibus & detergentibus, si
adhuc leues sint: si uerò ualidæ fuerint, requiritur Eua-
cuatio. Quomodo autem attenuantia sint administranda,
indicat situs partis affectæ, nempe per cibos, per potio-
nes, per emplastra, fomenta, &c. Quomodo euacuatio sit
mollienda, ille idem situs ostendit: utpote sanguinis mis-
sione ex basilica dextra, uel pharmaco, quando cana ie-
coris obstruuntur: uel diureticis, quando gibba pars af-
ficitur.

**Compo-
sitione,
secundam**

Situs. Quo-
modo remedio-
rum usum situs
limitet, ostendit
Gal. exemplis
morbi in

Cauitatem. Multi-
tudo quorumlibet excre-
mentorū si collecta sit in
Cerebro, per nares uel pa-
latum educenda erit.
Pulmone uel thorace,
per tussim.

* **Materialiter.**
Sic ergo considerari
debet partis affectæ
naturalis

Unitatis solutione. Vide in seq. signum †

Unitas, quæ in similibus partibus atque in dissi-
milibus reperitur. De hac nihil Gal. in presentia:
quandoquidem eadem ferè illius ratio est in indican-
do, siue potius in coincidendo, quæ temperiei erat
& figuræ. Nanque unitas

Præter naturam soluta, uerbi gratia, uulnus ma-
gnum in parte carnosâ, indicat maiorem curam in
coniunctione labiorum per suturas, fibulas, &c.
adhibendam esse.

Naturalis denuo reducenda erit, quantam scilicet
partis cõformatio requiret. Quare cum carne ex-
pletum fuerit ulcus, uel cõglutinatum uulnus, tunc
ne caro excrescat epuloticis erit opus.

Loca, indicat situs partis. Fieri enim debet euacuatio per vias vicinas & affines parti affectæ. Itaq; si inflammatio sit in

Coxa uel in utero, per uenas in poplite aut talo.

Thorace uel pulmone, aperiatur interna cubili.

Capite aut collo, humeraria secetur.

† Vnitatis solutione, *lex. 2. 2. 2.* que simul & temperiei & compositionis uitium complectitur. Qualis morbus est phlegmone. Oritur ex affluxu humoris, & curatiuam indicationem habet Euacuationem, generaliter sumptam. Iam uero per que fiat

Instrumenta, indicat natura morbi, atque etiam situs loci. Nam si uerbi gratia, reliquæ inflammationis sint resoluendæ, resoluentiũ remediorum usum partis inflammate situs limitat. Si enim pars affecta sit in

Superficie corporis & cutis, tanta debet esse uis medicamenti resoluentis, quantam morbi natura efflagitat.

Profundo, quia uis remedij refringitur & debilitatur, antequã penetrare possit, idcirco qualitas eius augenda erit ultra quam morbi natura postulat. Sicut ecõtrã si adstringente medicamento egeamus, in parte profunda, miscenda erunt calida & aromatica, que instar uehiculi uim pharmaci ad intima usq; deducant, quod sibi ipsi alioqui uiam precluderet sua uehementi adstrictione, & in super materiam uicinam magis in partem affectam propelleret.

CAPVT XX. DE ACTIONIS SIVE CURATIONIS EVENTV ET TEMPORE cognoscendo per signa prognostica in corpore aegro.

DIAGNOSTICA signa morbi qualitatem & naturam indicant: Prognostica uero morbi euentum, & an indicationibus curatiuis satisfacere possimus. Quapropter ad medici existimationem plurimum conferunt, eumq; ab omni mortis culpa immunem reddunt; deinde etiam aegros ad obtemperandũ faciles exhibent; denique occasionem quoque remediorum aliquo pacto præmonstrant, ne uel in deplorato morbo medicamenti infamiam irrogemus, uel in placido morbo desperemus & egrũ relinquamus. De prognosticis signis, cap. 31. Artis med. abunde diximus. Nunc breuiter cum Gal. tractemus **PRAESAGII** rationem tum secundum

Tò δὲν, dupliciter: tum ratione ipsius rei, an sit: tum ratione nostri intellectus, an à nobis percipi queat. Questionem ergo proponit Galenus, An scuti animatæ res proprium uitæ habent spacium, ita quoque morbi, quamuis res inanimatæ, tempus constitutum habeant quo terminentur: & si habent, utrum tempus illud cognosci, atque adeo exitus morbi præuideri possit. Quòd igitur morbus quilibet tempus certum & determinatum habeat, nemo ambigit: morbus enim motus est, cuius numerus est tempus. Quòd autem à medico cognosci debeat, eadẽ ratione cõstat, quia tempus accidens est morbo familiare. Quòd uero in super à medico cognoscatur, etiã uulgo notum est: quando quidem nisi medicus prænosceret euentum morbi, & tempus, non prædiceret: neq; enim alio differt *τοῦ χρόνου* à *τοῦ πάθους*, quam quo *ὁ χρόνος* & *ὁ πάθος* ἀλλήλων ἀναρροῦνται. Colligamus ergo reciprocum syllogismũ Galeni: Si morbi tempus habent, prænosciuntur. At habent. Ergo prænosciuntur. Et uicissim: Si tempus morbi prænosciuntur, reuera est. At prænosciuntur. Ergo reuera morbi habent tempus suum. Nam quemadmodũ in corporibus animatis longitudo & breuitas uitæ ex natura calidi & humidi natiui dependet, quorum hoc quidem materiale, illud uero formale uitæ principium existit: ita in morbis, qui affectiones sunt corporis animati, tempus ipsum ex utroque morbi principio, materiali scilicet atq; formali, profuit. Supponamus ergo nunc, quòd detur certum tempus morborum, quòdq; id ipsum cum suo euentu à medico prænosci & prædici possit.

Personarum, tam agentium, quam patientium. Nempe id quod Hippocrates in primo aphorismo primi libri monet: *ὁ δὲ μόνος καιρὸς τῆς ἀπορίας τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπορίας, καὶ τῆς ἀπορίας, καὶ τῆς ἀπορίας*. Itaque medici est prædicere, non tamen absolute (ut uates & prophetae solent) sed cum hac conditione, Si nullus error contingat, nec ex parte medici, nec ex parte aegri.

Tò δὲν, quomodo & per que præsagium istud absoluitur. Medicus mēte prænosciit, lingua prædicit: id quod præsagit & prænosciit, est morbi uel exitus, uel duratio. Itaque ut ordinatè hæc tradamus, in præsagio quædam obseruanda sunt ratione

Rei. vide in seq. signum #

Non necessario: habent enim causas non necessarias, neque internas, sed externas tantum & fortuitas. Quare arte carent, eaq; de causa sub medici contemplationem non cadunt: quandoquidem cuiusq; prudentia est causas illas euitare, non autem medici eas remouere. Sic uerbi gratia, a tumultu nocturno, a latratu canum symptoma oritur, ut in somnis reddatur eger. quod nec necessario accidit, nec a medico praesciri aut praedici potuit.

Signatum, quod per signa prognostica praenoscitur, & per signa prorrhetica praedicitur. Signatum autem hoc non est ipse morbus, sed accides morbi: neq; tamē quoduis accidens, sed illud tantum, quod ordinatē causas morbi sequitur. Nā symptomata quae morbo accidunt, a morbo tanquam fomite oriuntur atque dependent uel

Necessario, quoniam ab ipsius morbi causis internis pendēt, etiam si interdum adsint, interdum non adsint. Necessitatem ergo habent, non praesentiae (id est, ut semper adsint) sed depēdētie, quod quoadcunq; adsunt, a morbi causis necessario generantur. Differunt inter se rursus symptomata ista. Accidunt enim uel

Inordinatē, propter causarum instabilitatem, a quibus proueniunt. Exemplum sumit Gal. a materia aliqua, quae repente & praeter expectationem uel in partem principem insiuit (unde periculum uitae instat) uel a parte principe in partem ignobilem praecipitatur, & salutem offert. Ut ergo causa morbi seu symptomatis incerta, ita quoque praesagium incertum est. Hoc est quod Hipp. 2. aphorif. 19. inquit: Acutiorum morborum non omnino ita sunt praedictiones, neque salutis, neque mortis.

Ordinatē propter causas ordinatas & stabiles, quae morbum iam effecerunt actu. Quae propter etiā prognosticū certū efficiunt, ut ex accidentibus seu symptomatibus morbi diagnosticis possit aliud accidens morbi per cognosci: quod quidem accidens sequitur pugnantium inter se contrariorum alterum, nempe uel

Naturam, uidelicet Euentus siue exitus morbi. Nam si uincat natura, salubritatem: sin uincatur, mortem praedicit medicus.

Morbum, qui remoueri debet & curari. Curatio est motus. Omnis motus habet suum tempus. Quare morbi quoq; Tempus siue duratio inuestiganda est, cum ex alijs signis, tum praecipue ab excrementis, quorum unum quolibet definitum habet tempus quo concoquatur.

¶ Rei / Quo nomine complectimur duo: uidelicet

Signum. Ut duo sunt signata accidentia, quae morbo accidunt, Euentus scilicet morbi, & Tempus: ita quoque duplicia erunt signa prognostica, quae ad tempus & ad euentū referuntur. Subiecto autem sunt eadem cum diagnosticis, differunt tantum relatione, quod haec praesentem morbum, illa autem futura morbi accidentia indicent. Quemadmodū ergo cum plures gymnastas in arena conspiciamus, ex primis statim motionibus futurum uictorem prauidemus: ita quoque in ipso morborum principio medicus ex diligentī consideratione luctae, quam natura habet cum morbo, colliget & durationem morbi, & exitum morbi. Cum enim duo sint hostes in corpore aegro, Morbus & Natura, necessarium est ut ad praesagium ipsum faciendum medicus pugnam istorum perpendat, & probē obseruet tum

Quis superior sit, natura, an morbus. id quod ex facultatis tum uitalis tum naturalis robore perdiscet (quorum utraq; animali necessaria est, ut sit, & ut uiuat) praeterea etiam ex symptomatum uehementia. Hinc enim Euentū morbi inseres. Nam si uincat

Natura & facultas uitalis conset, aeger sanabitur.

Morbus, qui symptomatibus se uis tanquam satellitibus aut numijs naturam opprimat, aeger morietur.

Quantum alteruter uincat aut uincatur, siue excessus magnitudinem. Hoc ex morbi materia cognoscetur: materia autē ex excrementis. Excrementa uaria, materia uaria, euacuatio uaria. De his omnibus in lib. de Crisibus dicitur. Hic breuiter tantum & in uniuersum dicimus, quod materia

Concocta, uelocem crifim & morbi solutionem parit.

Cruda, uel nullam crifim, uel imperfectam, uel labores, uel prolixum tempus, uel mortes, uel rectiuias causatur. Testatur hoc, praeter experientiam, innumeri serē Hippocratis aphorismi.

CAPVT XXI. DE CORPORIS NEVTRI DECIDENTIS PRÆSERuatione siue Correctione, in quo sola CAUSA præter naturam est.

CORPORIS ægri curatione exposita, transit nunc ad corpus neutrum. Quod quia duplex est, alterum Decidentie, alterum Conualescentie: de posteriore quidem in seq. cap. ager, de priorè uerò in præsentì. Corpus neutrum mediæ est nature inter duo extrema: ergo etiã actio circa illud mediã erit, quæ *μεσοκρατικὴ* dicitur. Quod autem præseruatio propriè & impropriè sumeretur, in cap. 49. Artis med. luculenter edisseruimus. Impropriè enim omnis actio, quæ grauius quid amolitur à corpore, præseruatio dicitur (sic ergo *ὕπερθε* quoque & *ὑποκάτω* comprehendit) propriè uerò illa tantum, quæ corpus neutrum corrigit. Porro quia corpus neutrum intra latitudinem sanitatis siue salubris corporis, quod medium est inter constitutionem optimam & ægram, comprehenditur: ideo etiã correctio neutri corporis, impropriè dici potest ualetudinis conseruatio. Et propterea Gal. sepe præseruationem & refectionem corporis neutri sub *ὕγιον* complecti uoluit: ita quidem, ut etiã hoc in loco, de *μεσοκρατικῆ* uerba faciens, dubitatiuè loquatur, inquires, Si modò illa sit pars artis huius, *τῆς ὕγιονος* scilicet. Nam si *τῆς ὕγιονος* impropriè sumatur, pars illius erit neutrum: sin propriè, non erit. De PRÆSERuatione itaque propriè sumpta acturi in corpore neutro decidente, quod à sanitate ad morbum inclinare coepit, cum Galeno duo obseruemus: uidelicet præseruationis ipsius

Subiectum. siue corpus neutrum quod præseruandum est. Non præseruetur, nisi decideret à sanitate. Hic autem lapsus non est morbus, nec etiã symptoma morbi: sed causa morbifica esse poterit, nisi præseruetur corpus. p. inde *ἡ ἀδύναμις* solum est, non autem *ἡ ἀσθένεια*, lapsus iste, cuius quidem inuestigari debent

Causa. Ut ergo sanitas in commoderatione principiorum uite, calidi uidelicet & humidi, consistit: morbus uerò in eorundem immoderatione: ita etiã quæcunque fuerint in corpore neutro neutralitatis cause, ad duos istos fontes necessariò reducuntur, nempe uel ad humidi, uel ad calidi naturam uitiata, non tamen omnino, ut actiones uite necessarias impediatur, sed aliqua tantum ex parte. Ex quo ipso deinde colligimus, Actionem siue præseruationem corporis neutri in eo consistere, ut cause præter naturam tam primitiua quàm antecedentes tollantur: quemadmodum econtra curatio in profligatione morbi & symptomatum remotione potissimum occupatur.

Signa siue symptomata, quæ neutralitatem consequuntur, eamq; sensibus subiiciunt, & causas interius latentes prodit. Sic ergo distinguendū: Aut enim cause istæ artificiosa cõiectura à medico cognosci

Nequeunt, quoniam nullam molestiam corpori afferunt, nec ullum aliud symptoma grauius inuehant, sed occulta tantum qualitate principijs uitæ nocent. Sic morsus canis rabidi nullum euidentis signum, præter uulnus, corpori imprimit, donec prope instet rabies. Quare cognitio *ἀντιπροσέκτι* hic amplectenda est, ex ægri & astantium relatu.

Possunt, per sua signa: quæ eosdem habent fontes in corporibus sanis, ægris atque neutris, Actiones uidelicet & Passiones: differunt tantum qualitate & quantitate. In sanis naturalia, in ægris præter naturam, in neutris partim naturalia, partim præter naturam esse conspiciuntur. Quam enim in corpore neutro decidente ad signa ægra inclinant (ut in neutro conualescente ad signa salubria) quantitate tamen usque adeo sunt exilia, ut nondum à consuetis operationibus & uite necessarijs animal abducere possint. Et proinde mediam quoque naturam uidentur obtinere. Exemplus illustrat Gal. quòd signa neutra siue mediã ducuntur tum ab

- Animalibus.** Pigritia in motu: procliuitas ad somnum: uigilie.
- Vitalibus.** Naturalibus. Cibi appetita uel aucta uel ablata. Sitis uel immodica, uel nulla.
- Totius corporis.** tumor, gurgilitas, decoloratio.
- Partis.** dolor capitis, tensio et putatio hypochoëdrii.

Actionibus
Passionibus, uel

Modum. vide in seq. signum □

Quid agendum sit. Quemadmodum curatio per contraria fiebat, ita etiam preseruatio per ea que e diametro pugnet cum causa que morbum minatur. Et in hoc ipso preseruatrice actio magis conuenit cum egri corporis curatione, quam cum corporis sani conseruatione. Contrariorum generalem rationem hoc in loco Gal. per exempla docet. Cause erant morbifice, calidi aut humidi immoderatio: & quia humidum materie simile est, idcirco calidum ueluti formam comprehendere uidetur, ut quodocumque humidum leditur, etiam calor affici uideatur. In humido igitur considerabimus mutationem factam leuem (siue unã calor alteratus sit, siue solam humidi inmutationem nobis imaginemur) tum ratione accidentium

□ **Modum, siue ipsam actione.** In qua itidem duo consideranda erunt: tum

Quomodo, seu quibus instrumentis preseruatio sit molienda. Quod quidẽ ostendit Galenus per exempla, quomodo scilicet euacuandum sit, et quomodo aperiende sint obstructiones. Intentiones tãtũ curatiuas indicat: solum remediõrum ad lib. De facult. simplicium med. reijcit. Quomodo ergo uacuandum sit & aperiende obstructiones, indicabit tum

Locus affectus. Afficitur enim uel

Affectio, siue affectionis ipsius materia. Nam humores peccant uel

Totum corpus. Illius ergo

Pars, uerbi gratia, hepar. Quapropter

Non omnes. Sic ergo uel

Formalium, siue ab occulta, siue a manifesta qualitate prima fiat. Contrario ergo qualitate opus erit, eaq; aut prima, aut certẽ secundũ totam substantiam agente.

Quantitas. Euacuanda erit & detrahenda, quocumque genere euacuatiõis.

Craffum, erit Attenuandum.

Tenue, Incraffandum.

Lentum, Incidendum.

Tenax, Abstergendum.

Infarctum & obstructũ, Aperiendum.

Mordax, Diluendum.

Putridum, Exiccandum, ita ut proportio sit inter calorem & humidum naturale.

Materia lium. Sic ergo in humore ipso consideranda est

Qualitas seculda, que sequitur primas. Eam autem qualitatẽ intelligo, que sit ueluti habitus. Cuius quidem correctio generali nomine Concoctio dicitur. Particulariter uerõ id quod est

Obstructio seu (ut proprie loquar) conspitiõ pororum auferatur per frictions, per balnea, per sudores, per diaphoresin.

Vacuatio fiat per phlebotomiam, per frictions, per exercitia, per balnea, per pharmaca, per mediam.

Euacuabitur, sanguinis missione, diureticis, aluum diucentibus.

Aperietur, cibo & medicamentis per os sumptis, atque exterius applicitis.

Omnes simul in toto. Conuenit ergo phlebotomia, purgatio eradicatiua, ut uocant, &c.

Sanguis sua multitudine peccat. Euacuatur per sectionem uenæ.

Salsa. Quia tenuis est, & ad educionem apta, purgatione uacuanda est.

Acris, que priusquam educatur alteranda est, ne uias per quas educitur ledat.

Pituïta morbum facit, uel

Dulcis. Si copia sua officiat, educenda erit. Sin minus, concoquenda est, et in sanguinem conuertenda. Concoquetur autem omnibus ijs, que innatum calorem roborare possunt: ut quies, moderata calefactio, cibi euehymi parcus usus, potus uini parum calefacientis, moderata frictio, aque calide, cibi insuper & medicamenta temperate calefacientia.

Bilis, aut etiam serosus humor abundans, euacuari debet, premissa alteratione, quando eius acredinem timemus. Per uarias autẽ uias educitur, quia tenuis est humor, & uarijs in locis cõtinetur. Nam si in primis uenis, per alui purgabitur: si in secundis, per urinam: si in toto, per sudores.

Melancholia. Cuius educio per solam aluum & hæ morrhoides tuta est: interdum etiam per phlebotomiam, sed rariùs, & non nisi in melancholia naturali.

CAPVT XXII. COMMVNIS RATIO, TVM REFICIENDI CORPVS
neutrum CONVALESCENS, tum CONSERVANDI COR-
pus SANVM.

Post corpus neutrum
Decidentie, duo alia corporū
genera se offerunt, corpus
neutrum Conualescentie, &
corpus Salubre. Quae una e-
demq; opera Gal. explicat,
propter affinitatem naturae
atque etiam actionis siue ope-
rationis medicae. Quapropter

Primò corpus neu-
trū conualescentie tra-
ctat, cui debetur Re-
fectio propriè dicta:
quamvis & praeserua-
tio, & conseruatio sa-
nitatis appellari possit.
Refectio enim uideatur
ratione accidentium,
quae in corpore conua-
lescente à morbo praee-
cedente impressa relin-
quuntur, in pote maci-
lentia, & uirium debi-
litas. Praeseruatio ue-
rò, quoniam praeser-
uat conualescentem de-
bita uictus ratione, ne
ex copiosiore alimēto
auidius ingesto (ut fe-
rè fieri solet) recidi-
uam patiat. Conser-
uatio deniq; est nuper
introducuae sanitatis.
Supposito ergo hoc
corpore conualescen-
te, Gal. breuiter osten-
dit tum

Secundò corpus salubre tractat, ex cuius explicatione corpus quoque neutrum conualescens melius
intelligetur. Vide in seq. signum

Subiecti corporis neutri
naturam. Neutrum est, id est, me-
dium inter corpus salubre &
egrum. Cum salubri participat
in interna forma sanitatis: cum
egro uerò in externis accidenti-
bus quae ex morbo supersunt, &
à refectrice medicina corrigi de-
bent. Quamuis ergo nec causam
praeternaturalem corpus neutrum
conualescens contineat, nec affe-
ctionem praeternaturalem siue
morbum patiat, habet tamen ac-
cidentia non naturalia, quae mor-
bum secuta sunt tanquam umbra
corpus: & morbo sublato, ipsa
quoque abeunt, hoc est, non am-
plius generantur aut fouentur, quā-
uis ea, quae cum morbo uenerūt,
adhuc dum perseuerent: & pro-
inde medici est, curato morbo
symptomata illa remouere. In cor-
pore itaq; conualescente duo po-
tissimum sunt symptomata, quae
à morbo impressa sunt, & post
morbum quoque manent, quamuis
ab eo amplius nec generentur nec
fouentur, macilentia scilicet &
imbecillitas uirtutis. Morbus enim
qui corpus occupat, non modò
corporis substantiam demolitur,
sed etiam animae siue temperatu-
rae actiones labefaciat. Post mor-
bum itaque remanet in

Modum agendi seu operandi circa hoc corpus, remouendo duo ista ac-
cidentia, macilentiam, & debilitatem. Vna eademq; opera hoc fieri poterit, ali-
menti uidelicet congrui administratione: per quod humores primū optimi ge-
nerantur, ex quibus membra refici possunt, deinde etiam ex bono sanguine spi-
ritus reparantur, per quos facultas animae (sicut alioqui) actiones suas dextrè
obire queat. Hippocrates totū hoc negotium unico aphorismo, octauo scilicet,
libri secundi, complexus est, inquit: Si à morbo cibū assumens quis non corrobo-
ratur, pluri alimento corpus uti significat. Quòd si non assumenti cibum hoc
accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione. Porro alimenti nomine sex res
non naturales (ut medici uocant) siue Dietam ipsam, intelligo. De qua quoniam
in lib. De tuenda sanitate, copiosè egit, hic capita tantum praecipua recitet: & sic
artificiosè conseruationem salubris corporis annectit, refectio enim corporis neu-
tri conualescentis, cum eadem ferè uideatur esse utriusque actionis ratio.

Cor-
pore
Macies
uel ra-
tione

Spirituum absumptorum.
Nam absumptis spiritibus mem-
brum concidit & flaccescit, cum
ui spiritus amplius inflari & in-
tumescere nequeat. Cito autem
macies haec & oritur & corri-
gitur in membris. Est ea de re
aphorismus Hippocratis septi-
mus, libri secundi: Quae longo
tempore extenuata sunt corpo-
ra, lentè reficere oportet: quae
uero breui, breuiter.

Humo-
rum de-
ficietium,
quibus ali-
debeant
membra.
Atque il-
lorū rur-
sus uel

Primorum,
qui in uenis con-
tinentur, ab hepa-
te generantur, &
ad membra affluunt
pro alimento. De-
ficiunt ferè propter
debilitatem facul-
tatis naturalis, quae
alimētum externū
non potest conco-
quere. Quanto au-
tem sunt corpulen-
tiores spiritibus,
tāto quoque longiori
tempore deficere,
& refici possunt.

Secunderum,
qui in spatia mem-
brorum media iam
sunt transfusi. Quòd
si ex istorum con-
sumptione (quae fe-
rè à febrili calore
depascente fieri so-
let) macies accidat,
quanto solidiores
fuerūt, tanto diffici-
lius et longiori tēpo-
re refici possunt.

Animae facultatibus, Debilitas uirtutis
tum animalis, tum uitalis, tum naturalis,
propter spirituum inopiam, qui non nisi ex
optimo sanguine (cuius hic magna est penū-
ria) refici possunt. Ex spiritu enim naturali
uitales generantur, ex uitalibus animales.

Essentiales, hoc est, de sanitatis essentia, illam enim constituunt, perficiunt & absolunt, internae, atque idcirco inevitabiles. Sic causa est, Actio caloris in humidum innatum. Quae ut naturalis est, ita a medico nequit omnino tolli, sed tantum impediri, ne nimis seuiat. Si omnino posset tolli, immortalis fieret homo. Agit autem calor in humidum, illudque per insensibilem transpirationem digerit in halitus & resoluit.

Substantiam confert Cibus & Potus.

Humidi. Sic ergo ad humidi

Accidentia confert Inanitio & Repletio.

Nutrit Aër.

Substantiam

Corroborat Somnus, quia refoecillatur spiritus. Sicut econtra, Vigiliae debilitant.

Caldi. Cuius quidem

Accidentia siue qualitates (acrimonia uidelicet & mobilitas caloris) pendent tum ab

Internis, ut ab Animi accidentibus.

Externis, ab Exercitatione scilicet, & Quiete.

Causas immutates corpus, circa quas uisus occupatur, ut illas uel mitiget, uel certe remoueat. Sunt autem uel

Accidentales, non constituentes essentiam sanitatis, siue in corpore sint, siue extrinsecus accidant. Rerum non naturalium nomine a medicis comprehenduntur, quoniam naturam corporis non constituunt, sed eandem oportuno usu conseruant, importuno uero corrumpunt. Agunt autem in corpus immutando sanitatem illius non primo & per se, sed mediate tantum, quia scilicet immutant principia interna uel intentione uel remissionem

Actio ipsa, hoc est conseruatio salubris corporis. Conseruantur omnia suo simili primum, deinde remotione impediuntur siue contrariorum. Quare hic quoque Gal. querit, Num uersetur tantum in conseruatione similis (hoc est, tueatur id quod praesens est) an etiam in remotione contrariorum (id est, eo ipso tantum a curatrice parte differat, quod in minimis quibusdam corrigendis uersetur?) Respondet ex rei natura, siue ex necessitate causarum quae corpori accidunt, & illud immutant: Quod in utroque consistat. Ad cuius clariorem intelligentiam notandum est, quod calor in humidum agit ueluti in pabulum, quo nutritur. Necessario ergo est, ut reficiatur humidum subinde simili alimento extrinsecus accedente: haec est conseruatio. Verum quia alimentum siue cibus corpus dissimulare est, nec unius generis, quamuis probe concoquitur, multa tamen excrementa redundant, quae principis uitae officiant, atque idcirco remoueri debent, & corpus ipsum quodammodo praeseruandum est. His superpositis, colligimus ex hoc dicitur discursu tum

Remedia, quibus causas illas remouemus. Causis remotis, remouetur etiam effectus. Remotio ista similis est conseruationi, ut etiam in corpore neutro decedente remotio imitatur conseruationem. Cause porro instrumentariae salubres & conseruantes (hoc est, quae causas eas, de quibus superius dictum est, remouent, illisque remotis sanitatem corporis conseruant) siue remedia ipsa, sunt eiusdem generis cum causis immutantibus salubritatem, differunt tantum quod contrariae sunt. Ex quo ipso quilibet facile colligere potest, quomodo & reficiat & praeseruet, non quidem corpus neutrum, sed corpus salubre. Alia enim est refectio & praeseruatio corporis neutri, alia corporis salubris: & in corpore neutro actiones istae proprijs nominibus appellantur, in salubri uero generali nomine comprehenduntur. Iam uero ut ad rem accedamus, inter causas istas conseruantes aliae remouent mutationem corpori impressam a causis efficientibus

Essentialibus, ipsam scilicet diffusionem in halitus, & continuam inanitionem, quae fit a caloris actione in humidum. Sic cibo & potu reficitur. Quae quidem prima & potissima est pars uitae, nempe conseruatio principiorum uitae per assiduam refectioem eius quod defluxit.

Accidentalibus, hoc est, a cibo & potu, ab aere, a somno & uigilia, ab exercitatione & quiete, ab animi accidentibus, ab ipsis denique excrementis, circa quae inanitio & repletio uersatur. Res enim istae non naturales, quantum ad conseruationem principiorum uitae faciunt, si re ad illis utare, tantundem quoque ex immoderato usu ad eorundem corruptionem facere possunt. Corrigitur ergo contrarijs suis eiusdem generis. Verbi gratia, aer pestilens aere puro & salubri: cibus calidus cibo frigidiore: repletio, excrementorum inanitione per exercitia, per inedia, per medicamenta, &c. Nam ad unius cause siue unius effectus ab una re non naturali impressi remotionem, multarum aliarum rerum non naturalium usus conducere interdum potest. Hec igitur correctio secunda est pars

EPILOGVS, SIVE TERTIA PARS
COMMENTARII DE CONSTITV-
TIONE ARTIS.

Nihil in rerum natura est, quod momento temporis uel incipiat, uel desinat. Quare in ijs etiam quæ arte constant, ad imitationem naturæ, idem obseruari consuevit. Iam ergo tertiam partem huius libri, iuxta ordinis Rhetorici diuisionem, Epilogum scilicet aggredimur: non quidem necessariam partem, utilem tamen, atque ex ordinis resoluitiui (quem in hoc libro adhibuit) natura dependentem. Etsi enim Resolutiuus ordo non semper breuitati studet (id quod in Ethicis Aristotelicis uidere licet) hic tamen breuis est. Ne igitur breuitas obscuritatem pareret, in arte potissimum tam longa & uaria, frequens excogitata est *causarum* eorum de quibus actum fuit: quam in contextu huius libri Galenus non raro adhibet. Proinde in Epilogo quoque instituit breuem enumerationem præcipuorum capitum Artis medicæ, hæcenus exppositorum, ex quibus ars medica tota constitui, & tanquam ex suis fundamentis deduci potest. Hoc enim institutum eius ab initio fuerat: cui se iam satisfecisse ordine resolutiuo, per hunc epilogum ostendit. Explicata enim sunt hæcenus Artis medicæ tum

Principia
sive cause:
nempe

Finis omnium primus in ordine resolutiuo. Sic medicina ars est factiua, refectiua, non eius quod imaginatur medicus, sed quod in corpore, ipso sensu, iudicatum esse deprehendit.

Materia, corpus scilicet humanum ex similaribus & organicis partibus constans.

Forma, salubritas uel insalubritas corporis.

Efficiens, medicus, qui naturæ operantis minister est. Et quidem ut ars in intellectu est, ita medicus prima est causa efficiens: ut uerò in re ipsa, sic natura primas obinet.

Principiata sive effectus, particulares nimirum actiones circa particulares corporum differentias. Medicinæ enim finis in actione siue operatione positus est. Docuit ergo corpus

Insalubre curare.

Neutrum præseruare.

Salubre conseruare.

FINIS COMMENTARIORVM IN LIBRVM GALENI
DE CONSTITVTIONE ARTIS
MEDICÆ.

BASILEÆ,
APUD IACOBUM PARCUM,
EXPENSIS IOANNIS
OPORINI,
ANNO DOMINI,
M. D. LXI.